

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
จังหวัดสมุทรสงคราม

สารนิพนธ์
ของ
นายสุจินต์ กลัดประสิทธิ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
พฤษภาคม 2550

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
จังหวัดสมุทรสงคราม

บทคัดย่อ
ของ
นายสุจินต์ กลัดประสิทธิ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
พฤษภาคม 2550

สุจินต์ กลัดประสิทธิ์. (2550.) *การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน*

ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม.

สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ.

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม ใน 8 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน 2) ด้านการจัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน 3) ด้านการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา 4) ด้านการบริหารและจัดกิจกรรม 5) ด้านการจัดหาและสนับสนุนทรัพยากร 6) ด้านการกำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน 7) ด้านการประเมินผลการดำเนินงาน 8) ด้านการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน และเพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่งของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และประสบการณ์การทำงาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของอำเภออัมพวา จาก อบต. ทั้งหมด 12 แห่ง จำนวน 108 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) และ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า

1. คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านวางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน และด้านจัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านจัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา ด้านบริหารและจัดกิจกรรม ด้านจัดหาและสนับสนุนทรัพยากร ด้านกำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน ด้านการประเมินผลการดำเนินงาน และด้านประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จำแนกตามตัวแปร เพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ปฏิบัติงาน และประสบการณ์การทำงาน พบว่า มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยรวม ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีตำแหน่งหน้าที่การปฏิบัติงานต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้านการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา และด้านการกำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

PARTICIPATION IN THE IMPLEMENTATION OF
COMMUNITY LEARNING CENTRE
UNDER THE COMMITTEES OF COMMUNITY LEARNING CENTRE
IN SAMUTSONGKHRAM PROVINCE

AN ABSTRACT
BY
SUJINT KLADPRASIT

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Master of Education degree in Administration Education
at Srinakharinwirot University
March 2007

Sujint Kladprasit. (2007). *Participation in the Implementations of the Community Learning Centre under the Committees of Community Learning Centre in Samutsongkhram Province*. Master's Project, M.Ed. (Educational Administration). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Project Advisor: Asst.Prof Dr. Phairojana Klinkularb.

The objectives of this study were to: study the participation in the implementations of the Community Learning Centre – CLC in Samutsongkhram Province in 8 aspects as follow: 1) planning and proposing implementation guideline, 2) providing community fundamental information, 3) setting educational requirement priorities, 4) administering activity, 5) acquiring and supporting resources, 6) supervising and following-up the implementations, 7) evaluating the implementations, and 8) public relations; compare the participation in the implementations of CLC of the committees of CLC by sex , education level, committee position, and work experience. The sample of this study consisted of 108 CLC committee members from all 12 Sub-district Administration Organization of Amphoe Ampawa, Samutsongkhram Province. The data collection instrument was a 5-point rating scale questionnaire with an alpha coefficient of 0.98. Descriptive statistics for data analyses were percentage, mean, and standard deviation. The statistics for hypothesis tests were t-test, and One-Way ANOVA.

The findings were as follows.

1. The committee members' participation in the implementations of the Ampawa Community Learning Centres – CLCs was at a moderate level. When considered individual aspects, it revealed that 2 aspects were at a high level: planning and proposing implementation guideline, and providing the community fundamental information; 6 aspects were at a moderate level: setting educational requirement priorities, administering activity, acquiring and supporting resources, supervising and following-up the implementations, evaluating the implementations, and public relations were at a moderate level.

2. Comparisons of the committee members' participation in the implementations of the Ampawa CLCs as a whole by sex, education level, committee position, and work experience found no differences. When considered individual aspects, it was found that the committee members with different committee position had significantly different participation at .05 level in the implementations of the Ampawa CLCs in 2 aspects: setting educational requirement priorities, and supervising and following-up the implementations.

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
จังหวัดสมุทรสงคราม

สารนิพนธ์
ของ
นายสุจินต์ กลัดประสิทธิ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
พฤษภาคม 2550
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการ
สอบ ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ได้

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัศนาศรี แสงศักดิ์)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงรัตน์ เกษรแพทย์)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระ สุภากิจ)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย ชูชาติ)

วันที่ เดือน พฤษภาคม 2550

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องด้วยได้รับความกรุณาอย่างสูงจากอาจารย์ที่ปรึกษา สารนิพนธ์ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงรัตน์ เกษรแพทย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระ สุภากิจ ที่ได้กรุณาเป็นคณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ ตรวจ แก้ไข ปรับปรุงข้อบกพร่องต่าง ๆ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ จนสารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยความเรียบร้อยทุกประการ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระ สุภากิจ อาจารย์สำเนียง เพชรจอม ผู้อำนวยการอัญชลี จันทรมณี อาจารย์สุพัฒน์ ระเบียบพิษ และอาจารย์จิตติมา แดงสกุล ที่ได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม ทุกท่านที่เป็นกลุ่มตัวอย่างและช่วยตอบแบบสอบถามที่เป็นประโยชน์ในการวิจัยเป็นอย่างยิ่ง และขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และช่วยเหลือในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งผู้วิจัยไม่ได้กล่าวมา ณ ที่นี้

คุณค่าและประโยชน์จากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเพื่อบูชาและรำลึกในพระคุณของ บิดามารดา บุรพจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่านที่มีส่วนสร้างพื้นฐานการศึกษาให้แก่ผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา

สุจินต์ กลัดประสิทธิ์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ความสำคัญของการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	5
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	5
ตัวแปร	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย	9
สมมติฐานในการวิจัย	10
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
แนวคิดและหลักการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....	11
ความสำคัญของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....	21
องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....	22
การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....	23
โครงสร้างการบริหารของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....	23
บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....	24
การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้.....	25
การวางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน.....	26
การจัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน.....	28
จัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา.....	29
บริหารและจัดกิจกรรม.....	30
จัดหาและสนับสนุนทรัพยากร.....	34
กำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน.....	37
ประเมินผลการดำเนินงาน.....	37
ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน.....	39

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2(ต่อ)	
การมีส่วนร่วม.....	42
ทฤษฎีการมีส่วนร่วม.....	42
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม.	44
ความหมายของการมีส่วนร่วม	45
ลักษณะของการมีส่วนร่วม.....	48
ความสำคัญของการมีส่วนร่วม.....	49
ประเภทของการมีส่วนร่วม.....	50
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	53
งานวิจัยในประเทศ.....	53
งานวิจัยต่างประเทศ.....	56
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	58
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	58
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	58
ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ	59
การเก็บรวบรวมข้อมูล	60
การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	60
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	61
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	62
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	62
ลำดับขั้นในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	62
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	63
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	84
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	85
สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	86
อภิปรายผล.....	87
ข้อเสนอแนะ.....	90

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม	92
ภาคผนวก.....	98
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์และรายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ เครื่องมือ.....	99
ภาคผนวก ข แบบสอบถาม.....	105
ภาคผนวก ค ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม.....	114
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	117

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	จำนวนและร้อยละของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตามข้อมูลพื้นฐาน.....	63
2	ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ศูนย์การ เรียนชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม โดยรวม และรายด้าน.....	64
3	ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ศูนย์การ เรียนชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม โดยรวม และรายข้อ ด้านวางแผนและเสนอ แนวทางการดำเนินงาน.....	65
4	ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ศูนย์การ เรียนชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม โดยรวม และรายข้อ ด้านจัดให้มีข้อมูลพื้นฐาน ของชุมชน.....	66
5	ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ศูนย์การ เรียนชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม โดยรวม และรายข้อ ด้านจัดลำดับความสำคัญ ของความต้องการทางการศึกษา.....	67
6	ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ศูนย์การ เรียนชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม โดยรวม และรายข้อ ด้านการบริหารและ จัดกิจกรรม.....	68
7	ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ศูนย์การ เรียนชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม โดยรวม และรายข้อ ด้านจัดหาและสนับสนุน ทรัพยากร.....	70
8	ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ศูนย์การ เรียนชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม โดยรวม และรายข้อ ด้านกำกับดูแล ติดตาม การดำเนินงาน.....	71

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
9	ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ศูนย์การ เรียนชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม โดยรวม และรายชื่อ ด้านประเมินผล การดำเนินงาน.....	72
10	ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ศูนย์การ เรียนชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม โดยรวม และรายชื่อ ด้านประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน.....	73
11	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการ ดำเนินงาน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตามเพศ โดยรวมและรายด้าน.....	74
12	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการ ดำเนินงาน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมและ รายด้าน.....	75
13	ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ศูนย์การ เรียนชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ปฏิบัติงาน โดยรวม และรายด้าน	76
14	เปรียบเทียบความแปรปรวน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ปฏิบัติงาน โดยรวมและรายด้าน.....	78
15	ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัด สมุทรสงคราม จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ปฏิบัติงาน ด้านจัดลำดับ ความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา.....	79
16	ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัด สมุทรสงคราม จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ปฏิบัติงาน ด้านกำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน.....	80

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
17	ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ศูนย์การ เรียนชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตามประเภทการทำงาน โดยรวม และรายด้าน	80
18	เปรียบเทียบความแปรปรวน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตามประเภทการทำงาน โดยรวมและรายด้าน.....	82

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	9
2 การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....	15
3 โครงสร้างการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....	24
4 แผนภูมิความหมายของการประเมิน.....	38
5 แสดงผลการมีส่วนร่วมในองค์การ.....	46

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาในสังคมไทยในปัจจุบันมีส่วนสำคัญ ในการพัฒนาประเทศและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพและส่งผลต่อการพัฒนาชุมชน สังคมและประเทศชาติ โดยเฉพาะการศึกษาเพื่อชุมชนและเพื่อปวงชน เรียกว่า Education for All ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับประชาชน ตลอดจนเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับการศึกษา และการพัฒนาบรมอาชีพ เพื่อช่วยให้ประชาชนสามารถปรับตัวรับกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในปัจจุบัน หากได้รับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของการศึกษาและสังคมไทยให้เป็นไปในทิศทางที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) การปฏิรูปการศึกษา ตลอดชีวิตให้เป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2546 : 27)

การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องเกิดจากการพัฒนาคนให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดี ทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมมีสมรรถภาพ เสรีภาพ ยุติธรรมและมีการพัฒนาที่เท่าเทียมกัน บนพื้นฐานของสังคมไทยในระยะยาว โดยได้บรรจุแผนพัฒนาคนและสังคม ซึ่งสาระสำคัญของแผนดังกล่าวมุ่งเน้นการศึกษากับชุมชน คือ การพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและสติปัญญา โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 15 ได้กำหนดการจัดการศึกษามี 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education) การศึกษานอกระบบโรงเรียน (Non-formal Education) และการศึกษาตามอัธยาศัย (In-formal Education) ซึ่งรวมกันเป็นการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Education)

ระบบการจัดการศึกษาของประเทศไทยเท่าที่ผ่านมา นั้น สังคมขาดความเชื่อมั่นในระบบการจัดการศึกษา เพราะผลผลิตจากการจัดการศึกษาไม่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและท้องถิ่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ที่รับผลจากการศึกษาไม่มีส่วนในการตัดสินใจในการจัดการศึกษาว่าจะให้ผลของการจัดการศึกษามีทิศทางไปในทางใด โดยเฉพาะชุมชน ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับหน่วยงานจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 5)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้“รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงาน และการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ” (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 12) การศึกษาตลอดชีวิต หมายถึง การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้ประชาชนพัฒนาคุณภาพชีวิตได้

อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สารสำคัญของหลักการจัดการศึกษาเพื่อชุมชน หรือการศึกษาเพื่อปวงชน อันประกอบด้วย

1. ความสอดคล้องกับวิถีชีวิต การจัดการศึกษาจะมีวิธีการจัดที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการในชุมชนและสังคม กระบวนการจัดการเรียนการสอนจะต้องจัดในลักษณะบูรณาการ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ การทำงานและวิถีชีวิตของผู้เรียน

2. การมีส่วนร่วม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดไว้ว่าการจัดการศึกษาจะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมและการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ในชุมชนและสังคม มาใช้ในการจัดการศึกษา ทั้งจากรัฐ บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ๆ เข้ามาเป็นผู้จัดและร่วมจัดการศึกษา

3. ความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา ประชาชนมีสิทธิและโอกาสเท่าเทียมกันในการรับบริการการศึกษาที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพอย่างต่อเนื่องในลักษณะการศึกษาตลอดชีวิต

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นการจัดการศึกษาชุมชนและการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนรูปแบบหนึ่ง ที่มีวัตถุประสงค์ให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาในชุมชน ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในชุมชน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2540 : 5) โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาของชุมชน มุ่งสร้างโอกาสและให้บริการการเรียนรู้แก่ประชาชนอย่างหลากหลายวิธี สนองตอบความต้องการและเสนอทางเลือกในการพัฒนาตนเองให้แก่ประชาชนในชุมชน ทุกเพศ ทุกวัย อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต นอกจากนี้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนยังทำหน้าที่อื่น ๆ อีก ได้แก่ การให้บริการข่าวสารข้อมูล การประสานงาน และสร้างเครือข่ายร่วมระหว่างองค์การภาครัฐ และภาคเอกชน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2539 : 3)

การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นไปในรูปของคณะกรรมการที่ประกอบด้วย

1) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 2) ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล 3) สมาชิก อบต. ประจำหมู่บ้าน 4) กำนันตำบล 5) ผู้ใหญ่บ้าน 6) ผู้ทรงคุณวุฒิประจำหมู่บ้าน 7) ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน 8) ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยมีบทบาทหน้าที่ร่วมกับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด จัดประชุมชี้แจงแนวทางการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้แก่ อบต. รวมทั้งองค์กร และบุคคลอื่น ๆ ผู้เกี่ยวข้อง เผยแพร่แนวความคิด และประชาสัมพันธ์แนวทางการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ประสานงานและจัดทำข้อมูลของเครือข่ายที่สนับสนุน ประสานงานการจัดสรรงบประมาณ สนับสนุนการจัดกิจกรรม เสริมและสร้างแรงจูงใจในรูปแบบต่าง ๆ แก่ ผู้ดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน นิเทศติดตาม ประเมินผลศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ครช. 2540 : 22)

ในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีบทบาทสำคัญ ในการกำหนดนโยบาย ทิศทางดำเนินงานต่าง ๆ ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนนั้น ๆ การมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และการ ขับเคลื่อนให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนนั้น ๆ บรรลุวัตถุประสงค์ และเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งอำเภออัมพวาจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นจังหวัดที่ได้รับการ พัฒนาและมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ กรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จำนวน 4 ท่าน เกี่ยวกับการเข้ามามีส่วนร่วมของคณะกรรมการ คือ สัมภาษณ์ คุณสานิต บ่อสารคาม ครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบลอัมพวา ด.ต.สุขิน เบื้องชนะ เจ้าของหัตถกรรมการทำแบบจำลองบ้านทรงไทยโบราณ ตั้งอยู่เลขที่ 9 ตำบลอัมพวา พระวรพงษ์ สุขสวัสดิ์ เจ้าอาวาสวัดช้างเผือก ตำบลบางช้าง ตำบลห้วยส้มุนไพร ตั้งอยู่วัดช้างเผือก หมู่ 5 และ นายเสนีย์ คุณสวัสดิ์ ตำบลบางแค เจ้าของการผลิตปุ๋ยอัดเม็ด ตั้งอยู่เลขที่ 48/2 หมู่ 4 สรุปข้อมูลใน การสัมภาษณ์ถึงสาเหตุของปัญหาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอ อัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ดังนี้ 1) วางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน ในแต่ละแห่งไม่ เหมือนกันขึ้นอยู่กับความร่วมมือของกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 2) จัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของ ชุมชน ซึ่งคณะกรรมการจะร่วมกันจัดทำข้อมูล โดยขอข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือทำการ วิจัย 3) จัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษาของชุมชน มีการจัดลำดับความสำคัญ ไม่เหมือนกันในแต่ละพื้นที่ของชุมชน 4) บริหารและจัดกิจกรรม ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในแต่ละ แห่งยังทำได้ไม่เต็มรูปแบบของการจัดกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 5) จัดหาและสนับสนุนทรัพยากร ทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ บุคลากร และงบประมาณในการดำเนินงานจะแตกต่างกัน เนื่องจากหน่วยงานที่ รับผิดชอบแต่ละพื้นที่มีรายได้ในการสนับสนุนแตกต่างกัน 6) กำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน ในเรื่องนี้บางศูนย์การเรียนรู้คณะกรรมการไม่มีการดูแลติดตาม 7) ประเมินผลการดำเนินงาน ไม่มี การประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 8) ประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน ซึ่งบางศูนย์การเรียนรู้ชุมชนใช้หอกระจายข่าวในการประชาสัมพันธ์ แต่บางศูนย์การเรียนรู้ใช้วิธีการ แจ้งในการประชาสัมพันธ์หมู่บ้าน จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็น ส่วนสำคัญผลักดันในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

การศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม ช่วยให้เข้าใจสภาพที่แท้จริงของการมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของคณะกรรมการศูนย์ การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อเป็นแนวทางที่จะช่วยให้การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้สามารถจัดการศึกษาตลอดชีวิต ช่วยให้ชุมชน เกิดการพัฒนาด้านการศึกษาอย่างแท้จริง ผู้วิจัย ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย การสัมภาษณ์ จากสภาพความเป็นจริง รวมทั้งมี ความสนใจศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของคณะกรรมการศูนย์ การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม โดยการศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนใน 8 ด้าน ได้แก่ 1) วางแผนและเสนอแนวทางการ

ดำเนินงาน 2) จัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน 3) จัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา 4) บริหารและจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 5) จัดหาและสนับสนุนทรัพยากร 6) กำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน 7) ประเมินผลการดำเนินงาน 8) ประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เนื่องจากภารกิจทั้ง 8 ด้าน เป็นภารกิจที่สำคัญในการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ชุมชน และนำผลการวิจัยเป็นแนวทางในการสนับสนุนส่งเสริมการปฏิบัติงานของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อเป็นประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านวางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน ด้านจัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ด้านจัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา ด้านบริหารและจัดกิจกรรม ด้านจัดหาและสนับสนุนทรัพยากร กำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน ด้านประเมินผลการดำเนินงาน และด้านประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่งของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และประสบการณ์การทำงาน

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้จะได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน แก่คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม ในการนำข้อมูลไปวางแผน กำหนดนโยบายในการพัฒนาการจัดการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อย่างมีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในจังหวัดสมุทรสงคราม จาก 33 ตำบล จำนวน 297 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เจาะจงเลือกเฉพาะคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในอำเภออัมพวา ทั้งหมด 12 ตำบล จำนวน 108 คน

3. ตัวแปร

1. ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่

1.1 สถานภาพของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

1.1.1 เพศ

1.1.1.1) ชาย

1.1.1.2) หญิง

1.1.2 ระดับการศึกษา

1.1.2.1) ต่ำกว่าปริญญาตรี

1.1.2.2) ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี

1.1.3 ตำแหน่งของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

1.1.3.1) ผู้บริหาร

1.1.3.2) ผู้นำชุมชน

1.1.3.3) สมาชิก

1.1.3.4) ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

1.1.4 ประสบการณ์การทำงาน

1.1.4.1) น้อยกว่า 10 ปี

1.1.4.2) ตั้งแต่ 10 – 20 ปี

1.1.4.2) มากกว่า 20 ปี

2. ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม ใน 8 ด้าน ได้แก่

2.1 วางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน

2.2 จัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

2.3 จัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา

2.4 บริหารและจัดกิจกรรม

2.5 จัดหาและสนับสนุนทรัพยากร

2.6 กำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน

2.7 ประเมินผลการดำเนินงาน

2.8 ประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

นิยามคำศัพท์เฉพาะ

1. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หมายถึง ศูนย์กลางการจัดกิจกรรมการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนในชุมชน เป็นสถานที่เสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิทยาการ ตลอดจนภูมิปัญญาของชุมชน เพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนให้กว้างขวางทั่วถึงและครอบคลุมทุกพื้นที่ อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ให้กลมกลืนกับวิถีชีวิตของประชาชนให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลง ของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ รวมทั้งการเสริมสร้างวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตย และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเอง

2. ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสมุทรสงคราม หมายถึง สถานศึกษาสังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียนในระดับจังหวัด ทำหน้าที่ส่งเสริม ประสานงาน สนับสนุนและจัดการศึกษานอกโรงเรียนทุกรูปแบบในเขตพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม

3. ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ หมายถึง สถานศึกษาสังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียนในระดับอำเภอ ทำหน้าที่จัดกิจกรรม ประสานงาน สนับสนุน กำกับดูแล ติดตามและรายงานผลการศึกษานอกโรงเรียนทุกรูปแบบในระดับอำเภอ

4. การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หมายถึง การดำเนินงานของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในการวางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน จัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน จัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา บริหารและจัดกิจกรรม จัดหาและสนับสนุนทรัพยากร กำกับดูแล ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงาน และประชาสัมพันธ์เผยแพร่การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

5. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หมายถึง การเกี่ยวข้องของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 8 ด้าน ดังนี้

5.1 วางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน คือ การที่คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีส่วนร่วมในการ กำหนดวิสัยทัศน์ กำหนดเป้าหมายนโยบาย และร่วมกันวางแผนการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในชุมชน

5.2 จัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน คือ การที่คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตั้งอยู่ ซึ่งเกิดจากคนในชุมชน ร่วมกันคิด ร่วมกันค้นหา เรียนรู้เพื่อให้ชุมชนเข้าใจตนเอง โดยใช้เวทีชาวบ้าน กระบวนการแผนชุมชน เพื่อบันทึกเป็นข้อมูลของชุมชนในด้าน ประกอบด้วย ข้อมูลสภาพทั่วไปของชุมชน ข้อมูลการศึกษา ข้อมูลศิลปวัฒนธรรม ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.3 จัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา คือ การที่คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดความสำคัญก่อนหลังของกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนนั้น ๆ ที่แต่ละศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตั้งอยู่

5.4 บริหารและจัดกิจกรรม คือ การที่คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีความรู้และความเข้าใจ รวมทั้งมีส่วนร่วมในเรื่องการออกแบบกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียน ส่งผลให้ทำกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียนประสบความสำเร็จ มีประโยชน์ และมีความหมายกับผู้เรียน ซึ่งการออกแบบกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียนที่ดี จะต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันตั้งแต่ระดับนโยบาย แผนงานโครงการ รวมทั้ง สะท้อนความเป็นไปได้จริงในทางปฏิบัติ และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าเกิดประโยชน์สูงสุดด้วย

5.5 จัดหาและสนับสนุนทรัพยากร คือ การที่คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทรัพยากรที่ต้องใช้ตามความจำเป็นในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และวิธีการ/แหล่งที่มาของทรัพยากรต่าง ๆ ที่จะสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

5.6 กำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน กำกับดูแล คือ การที่คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรวบรวมข้อมูลการปฏิบัติงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อแสดงให้เห็นถึงข้อดี จุดอ่อน และแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงาน ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

5.7 ประเมินผลการดำเนินงาน คือ การที่คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินว่าการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นไปตามแผนที่วางไว้ หรือไม่ มีประสิทธิภาพเพียงใด เรื่องใดที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงาน อุปสรรคและปัญหาสำคัญ ๆ ของการดำเนินงานโดยรวม และข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5.8 ประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน คือ การที่คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ และความเข้าใจอันดี ในเรื่องการทำงาน การจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในรูปแบบสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อโทรทัศน์ และสื่อกิจกรรม

6. ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยจำแนกเป็น 2 ระดับ คือ ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี

7. คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีหน้าที่ในการปฏิบัติงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตามที่ระบุไว้ในระเบียบ ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำท้องถิ่นที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการครูอาสาสมัครการศึกษาออกโรงเรียน และครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยจำแนก ดังนี้

7.1 ผู้บริหาร หมายถึง นายกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 1 คน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 1 คน ทำหน้าที่ในการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

7.2 ผู้นำชุมชน หมายถึง สมาชิก อบต. ประจำหมู่บ้าน จำนวน 2 คน กำนันตำบล จำนวน 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน ทำหน้าที่เป็นตัวแทนประจำ อบต. ในการช่วยเหลือชุมชนบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

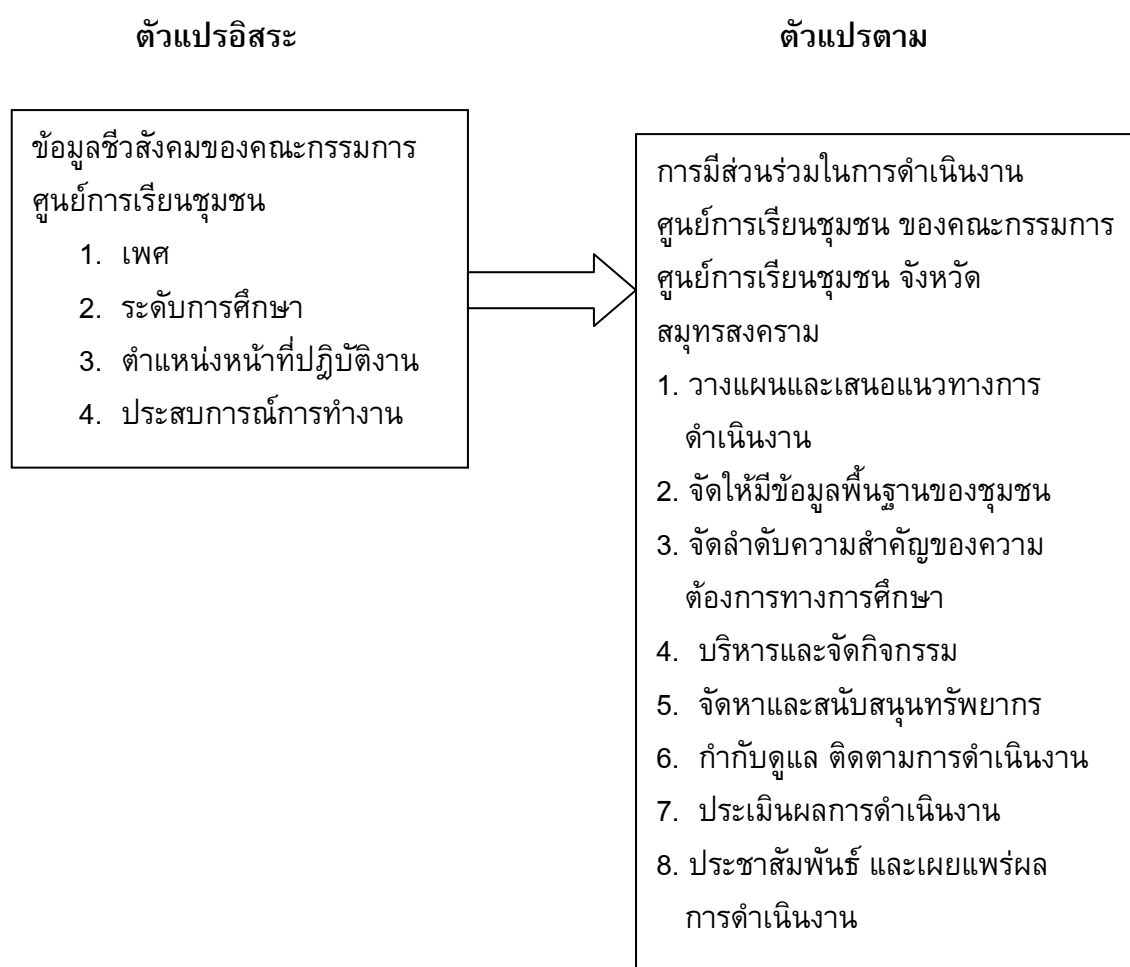
7.3 สมาชิก หมายถึง ผู้ทรงคุณวุฒิประจำหมู่บ้าน จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอ จำนวน 1 คน ทำหน้าที่ให้คำแนะนำ ให้ความเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

7.4 ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หมายถึง ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จำนวน 1 คน ทำหน้าที่ในการให้ความรู้แก่ชุมชน และทำหน้าที่บริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

8. ประสิทธิภาพการทำงาน หมายถึง ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ซึ่งมีประสิทธิภาพการทำงานในโรงเรียน ตั้งแต่เริ่มรับราชการจนถึงปัจจุบัน คือ น้อยกว่า 10 ปี ตั้งแต่ 10 – 20 ปี และมากกว่า 20 ปี

กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของ คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม ได้นำแนวคิดการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2544 : 21) ที่ได้กำหนดการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไว้ 8 ประการ ได้แก่ 1) วางแผนและเสนอ แนวทางการดำเนินงาน 2) จัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน 3) จัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา 4) บริหารและจัดกิจกรรม 5) จัดหาและสนับสนุนทรัพยากร 6) กำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน 7) ประเมินผลการดำเนินงาน และ 8) ประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ที่มีเพศแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม แตกต่างกัน
2. คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม แตกต่างกัน
3. คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ที่มีตำแหน่งหน้าที่ปฏิบัติงานแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม แตกต่างกัน
4. คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ที่มีประสบการณ์การทำงานแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม แตกต่างกัน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ครอบคลุมหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

1. แนวคิดและหลักการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
2. การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
 - 2.1 วางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน
 - 2.2 จัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน
 - 2.3 จัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา
 - 2.4 บริหารและจัดกิจกรรม
 - 2.5 จัดหาและสนับสนุนทรัพยากร
 - 2.6 กำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน
 - 2.7 ประเมินผลการดำเนินงาน
 - 2.8 ประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน
3. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมประกอบด้วย
 - 3.1 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม
 - 3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
 - 3.3 ความหมายของการมีส่วนร่วม
 - 3.4 ลักษณะของการมีส่วนร่วม
 - 3.5 ความสำคัญของการมีส่วนร่วม
 - 3.6 เงื่อนไขของการมีส่วนร่วม
 - 3.7 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. แนวคิดและหลักการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นสถานที่ที่เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตของประชาชนในชุมชน ประชาชนจะมีโอกาสได้เรียนรู้ได้ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ของวิทยากร ตลอดจนภูมิปัญญาของชุมชน อีกทั้งยังเป็นแหล่งบริการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ การเสริมสร้างวิถีประชาธิปไตย และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเอง

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจึงจัดตั้งอยู่ในชุมชน กำกับดูแล โดยองค์กรชุมชน คือ องค์กรการบริหารส่วนตำบล (อบต.) โดยมีครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ครู ครช.) เป็นผู้ดำเนินงานและประสานงานให้เกิดกิจกรรมการศึกษาในชุมชน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2539 : 3)

1. ความหมาย

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หมายถึง ศูนย์รวมการจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนให้กว้างขวางทั่วถึง และครอบคลุมทุกพื้นที่ ตลอดจนเป็นแหล่งบริการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนกลมกลืนกับวิถีชีวิตของชุมชน ทนต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ ก่อให้เกิดสังคมการเรียนรู้และการพึ่งพาตนเองรวมทั้งเสริมสร้างวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตย

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อเป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้บริการการศึกษานอกโรงเรียน สายสามัญ สายอาชีพ การศึกษาตามอัธยาศัย และส่งเสริมการศึกษาในระบบโรงเรียน
- 2.2 เพื่อเป็นการสร้างโอกาสทางการศึกษาสำหรับประชาชนกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ
- 2.3 เพื่อกระจายอำนาจการบริหาร การจัดการ และการมีส่วนร่วมในการให้บริการทางการศึกษา
- 2.4 เพื่อสร้างและพัฒนาสังคมการเรียนรู้ และการพึ่งพาตนเอง รวมทั้งเสริมสร้างวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตย

3. คุณลักษณะของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

- 3.1 มีครู ครช. เป็นผู้จัดการกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชน
- 3.2 เป็นศูนย์กลางการประสานงานด้านการศึกษาของชุมชน
- 3.3 เป็นแหล่งข้อมูลของชุมชน
- 3.4 เป็นศูนย์รวมสื่อสารการศึกษาต่าง ๆ ของชุมชน
- 3.5 เป็นสถานีปลายทางในการเผยแพร่รายการเพื่อการศึกษาของสถานีโทรทัศน์เพื่อการศึกษา (ETV) และวิทยุเพื่อการศึกษา
- 3.6 เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมการศึกษาของชุมชน
- 3.7 เป็นแหล่งกลางสำหรับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐเอกชนและประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะผู้รู้ รวมทั้งผู้มีประสบการณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนเป็นเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ในชุมชน

4. บทบาทด้านการจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

การจัดกิจกรรมการศึกษาในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมุ่งเน้นให้ประชาชนในชุมชนเกิดการเรียนรู้แบบที่เป็นทางการ และแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งชุมชนสามารถสร้างสรรค์กิจกรรมของตนเอง และโดยการสนับสนุนของกรมการศึกษานอกโรงเรียนด้วยกิจกรรม ดังต่อไปนี้

4.1 การศึกษาขั้นพื้นฐานหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน (สายสามัญ) ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีหลักสูตรสำหรับประชาชนทั่วไป หลักสูตร สำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ และกลุ่มผู้นำชุมชน ซึ่งสามารถเชื่อมต่อการศึกษาระดับ อุดมศึกษาได้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2539 : 3)

4.2 การศึกษาอาชีพ จัดในรูปแบบของหลักสูตรวิชาชีพพระยาสัน หลักสูตร ประกาศนียบัตรอาชีพ (ปอ.) และหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ทางไกล ซึ่งเป็นการ พัฒนาทักษะและความสามารถทางด้านอาชีพของประชาชน เพื่อให้สามารถสร้างงานเข้าสู่ระบบ เศรษฐกิจชุมชนได้

4.3 การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการให้บริการความรู้และข่าวสาร ข้อมูลในรูปแบบ ต่าง ๆ ที่ประชาชนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลาตามความสนใจตามศักยภาพและโอกาส เช่น ห้องสมุดประชาชน นิทรรศการ รายการวิทยุและโทรทัศน์ เป็นต้น

4.4 การส่งเสริมการศึกษาในระบบโรงเรียน เป็นการจัดกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนใน โรงเรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การเรียนรู้จากรายการโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม การดูนิทรรศการทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

4.5 กิจกรรมสุขภาพอนามัยและนันทนาการ เป็นการพัฒนาทางด้านสุขภาพอนามัย และจิตใจ เช่น กีฬา การออกกำลังกาย การร้องเพลง การวาดรูป การเล่นดนตรี และการละเล่น ต่าง ๆ ของชุมชน

4.6 กิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะการจัดกลุ่มสนใจเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่จะเป็นประโยชน์แก่บุคคลต่าง ๆ เช่น สตรี แม่บ้าน ผู้สูงอายุ เด็ก คนพิการ ฯลฯ

4.7 กิจกรรมส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่น เพื่อการเรียนรู้ สืบทอดและเผยแพร่และนำมาพัฒนาศักยภาพของชุมชน

กิจกรรมการศึกษาดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้จากการดำเนินงานของ “วิทยาการเครือข่ายชุมชน” หรือที่เรียกว่า “ครู ครช.” โดยการจัดการประสานงานกับองค์กรที่มีบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษาต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในชุมชน โดยมุ่งเน้นอำนวยความสะดวกและส่งเสริมให้ประชาชนใน ชุมชนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างอิสระและต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยวิธีการเรียนรู้ที่ชุมชนสามารถจะ เลือกสรรวิธีการได้เองทั้งจากประสบการณ์โดยตรง หรือจากสื่อการศึกษาที่มีอยู่ในชุมชนจาก บทบาทหน้าที่ด้านการจัดกิจกรรมการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนดังกล่าวนี้ กรมการศึกษา นอกโรงเรียนในฐานะที่เป็นหน่วยงานสนับสนุนการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของประชาชนใน ชุมชนได้รู้จักบริหารสื่อสารการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ บริการให้แก่ประชาชนในแต่ละพื้นที่ นับตั้งแต่การสนับสนุนหนังสือพิมพ์ ข่าวสาร ข้อมูล ในที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน จัดให้มี หนังสือแบบเรียน วัสดุทัศน เทปเสียง รายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ในห้องสมุดประชาชน และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จึงได้มีการจัดระบบการกระจายสื่อ เพื่อให้สื่อการศึกษาบริการประชาชน ได้อย่างทั่วถึงเป็นการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ประชาชนสามารถเลือกใช้สื่อได้สอดคล้อง กับความต้องการ ซึ่งระบบการกระจายสื่อนี้อาศัยเครือข่ายของกรมการศึกษานอกโรงเรียนและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเผยแพร่จัดการกระจายและหมุนเวียนสื่ออย่างเป็นระบบ

5. ประโยชน์ของศูนย์การเรียนรู้

ศูนย์การเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นจะเป็นประโยชน์ และมีความสำคัญต่อชุมชนประชาชน ดังนี้

5.1 เป็นชมทรัพย์ทางปัญญา และเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียน รวมทั้งเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ในการพัฒนาตนเอง ชุมชนและสังคม

5.2 เป็นการกระจายแหล่งบริการทางการศึกษา แหล่งข่าวสารข้อมูล และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ทางด้านการศึกษา เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ชุมชนได้อย่างครอบคลุมทั่วถึงทุกพื้นที่

5.3 เป็นการกระจายการบริหารการศึกษาให้เกิดความคล่องตัว และมีความยืดหยุ่น ในการบริหารจัดการ และการจัดกิจกรรมทางการศึกษา

5.4 เป็นแหล่งบริการชุมชนและเป็นจุดนำร่องของการพัฒนาที่ยั่งยืน

5.5 เป็นแหล่งปลูกฝัง สร้างเสริมประชาธิปไตยในวิถีชีวิต

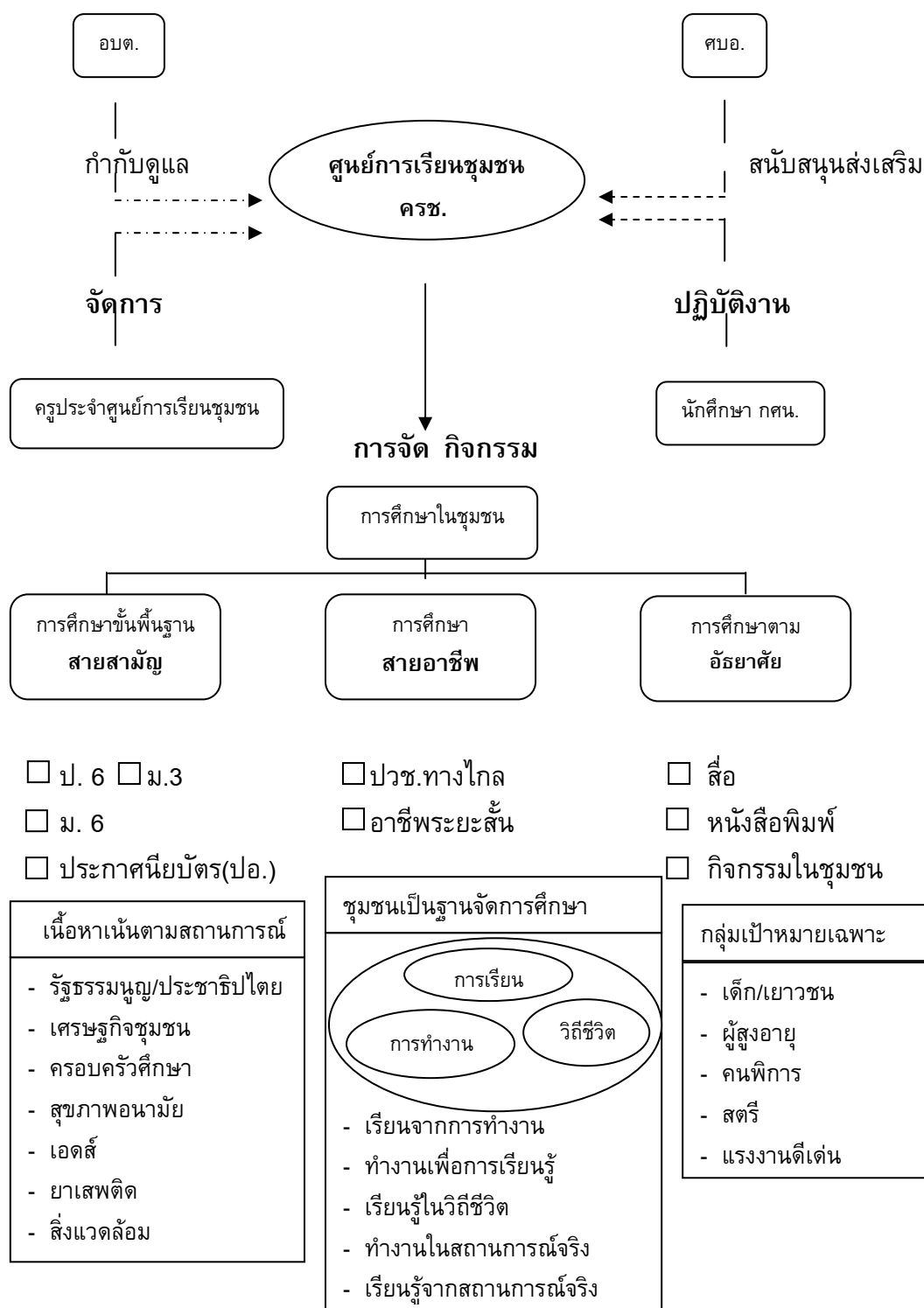
5.6 เป็นศูนย์รวมของการยกระดับการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ประชาชน

5.7 เป็นศูนย์กลางการประสานงาน เพื่อระดมสรรพกำลังทั้งภาครัฐและเอกชนในการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างคุ้มค่าและสนองตอบนโยบายของรัฐ

6. แนวทางการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้

นโยบายและวิสัยทัศน์ของกรมการศึกษานอกโรงเรียนที่สำคัญประการหนึ่ง คือการแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชน ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน โดยมุ่งให้การเรียนรู้เป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวและแสวงหาได้โดยง่ายสำหรับคนทั่วไป ให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยทุกคนรอบรู้ ชุมชน สถานศึกษา สถาบันศาสนา สถานประกอบการ เอกชน องค์กร เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ในรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ ทำหน้าที่จัดการศึกษาตลอดชีวิตที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐานสอดคล้องกับวิถีชีวิตและทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนสามัญหลักสูตรประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายทุกวิธีเรียน การศึกษาสายอาชีพ การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต การศึกษาตามอัธยาศัยและส่งเสริมการศึกษาในระบบโรงเรียน ซึ่งปัจจุบัน มีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และรัฐวิสาหกิจ เข้ามามีส่วนในการจัดศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับกรมการศึกษานอกโรงเรียนแล้วจำนวนหนึ่ง แต่ก็ยังไม่เพียงพอกับจำนวนกลุ่มเป้าหมายที่จะรับบริการ จึงมีความจำเป็นต้องส่งเสริมและประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อแสวงหาความร่วมมือในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ให้แพร่หลาย และครอบคลุมในทุกพื้นที่เพื่อช่วยเหลือชุมชนให้รู้จักพึ่งพาตนเองได้ และก่อให้เกิดสังคมการเรียนรู้ที่แท้จริง

การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ในสถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน องค์กรการกุศล ชุมชน และประชาคมจะมีขั้นตอนหรือกระบวนการจัดตั้ง ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ที่มา : กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2544 : 25). ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.

7. บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้

กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2540 : 8)

7.1 ตั้งบุคคลหรือคณะทำงานเพื่อเตรียมการและประสานการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้

7.2 สรรวากลุ่มเป้าหมายผู้ประสงค์จะเรียนร่วมกับศูนย์บริการ การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ และงบประมาณเพื่อขอรับการส่งเสริม สนับสนุน จากศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ หรือศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดแล้วแต่กรณีดำเนินการบริหาร และจัดบริการ กิจกรรม การเรียนการสอน

8. ยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน

ยุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน เป็นวิธีการที่จะทำให้งานการศึกษานอกโรงเรียนสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ สนองนโยบายของรัฐและบรรลุเป้าหมายของกรมการศึกษานอกโรงเรียน โดยยึดปรัชญา หลักการจัดการศึกษานอกโรงเรียน เทคนิควิธีการต่าง ๆ และรู้จักเลือกใช้ทรัพยากรที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น เพื่อเป็นการประหยัดงบประมาณทำให้งานนั้นเกิดประโยชน์สูงสุดต่อทางราชการและประชาชนผู้ใช้บริการ

สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน มีภารกิจหลักในการจัด และส่งเสริมสนับสนุน การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน ได้จัดทำยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต พ.ศ.2548-2551 (Roadmap กศน.) เพื่อเป็นกรอบทิศทางในการดำเนินงานระยะสี่ปีขององค์กร ที่ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์และเป้าหมายของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นเจ้าภาพหลักในการผลักดันและบูรณาการประเด็นยุทธศาสตร์หลักที่ 2 การพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพ ปีงบประมาณ พ.ศ.2549 สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนได้กำหนดให้เป็นปีแห่งการปฏิรูปการบริหารและการจัดบริการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อยกระดับการศึกษาและสร้างโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตให้กับประชาชนนอกระบบ โดยได้กำหนดประเด็นในการดำเนินงาน 4 ประการ กล่าวคือ (1) การพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพ (2) การขจัดความยากจนระดับบุคคล (3) การรักษาความมั่นคงของรัฐ และ (4) การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนและสังคมเฉพาะด้าน ซึ่งในแต่ละประเด็นได้มีการกำหนดเป้าประสงค์ ตัวชี้วัด และจุดเน้น เพื่อเป็นกรอบทิศทางในการดำเนินงาน ขณะเดียวกันได้กำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินงาน 5 ประการ กล่าวคือ (1) เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย (2) เรียนมุ่งแก้ปัญหาสร้างชีวิตใหม่ (3) เปิดโอกาสช่องทางการเรียนรู้สู่ทุกคน (4) ส่งเสริม สนับสนุนให้ภาคีเครือข่ายจัดการศึกษาอย่างทั่วถึง และ (5) ปรับระบบบริหารมุ่งบริการที่มีคุณภาพ (สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. 2548 : 1)

9. การผสมผสานและสอดคล้องกับวิถีชีวิต

ในการจัดการศึกษาออกโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมใด ผู้จัดต้องคำนึงถึงสภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมความเป็นอยู่ของผู้เรียน หลักการผสมผสานกลมกลืน นี้จะมีส่วนผลักดันทำให้เกิดการพัฒนาขึ้นในหมู่บ้าน หรือชุมชนของเขาอย่างต่อเนื่อง นักศึกษาจะไม่ดิ้นรนไปทำงานในเมือง เขาจะเกิดความผูกพันกับชุมชนและยังเป็นการสร้างงานในชุมชน ช่วยให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเอง เป็นการพัฒนาทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในระดับ ท้องถิ่นและระดับประเทศในที่สุด (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2545 ?.)

10. การมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของเครือข่ายต่างๆ ในการดำเนินงานการศึกษานอกโรงเรียนนั้นแต่ละ เครือข่ายควรมีหลักการและเป้าหมายร่วมกัน เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ทั้งชุมชน เพราะทุกกิจกรรม ที่แต่ละหน่วยงานจัดนั้นต่างมุ่งพัฒนาอาชีพตลอดจนพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอยู่แล้ว ดังนั้น การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องควรยึดหลักดังนี้

10.1 การประสานงานที่ดี (Co-ordination) โดยใช้ยุทธวิธีการบริหารทรัพยากรที่มี อยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนที่ดี

10.2 การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี (Human Relationship)

10.3 การเคารพซึ่งกันและกัน (Mutual Respect)

10.4 การยืดหยุ่น (Flexibility)

10.5 ความเสมอภาค (Equality)

10.6 ความเป็นประชาธิปไตย (Democracy)

10.7 แนวคิดการทำงานร่วมกัน จะต้องสอดคล้อง กับนโยบาย ขนบธรรมเนียม และประเพณี

ในการดำเนินงานในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นการกำกับดูแลโดยองค์กรชุมชน คือ องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล โดยมีการส่งเสริมการดำเนินงานจากกรมการศึกษานอกโรงเรียน คือมี บริการกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งจะจัดเป็นระบบอยู่ในชุมชน โดยจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ ต่าง ๆ ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เช่น สื่อเอกสาร หนังสือ ตำรา แบบเรียน สื่อผลิตอิเล็กทรอนิกส์ เช่น วิทยู โทรทัศน์ เทปบันทึกเสียง วีดิทัศน์ ชุดสัญญาณโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม (ETV) เป็นต้น และจัดให้มีครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นผู้ปฏิบัติงานในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแต่ละ 1 คน โดยการปฏิบัติงานเต็มเวลาและรับค่าตอบแทนไม่เกินวุฒิ (ปริญญาตรี) การจัดกิจกรรมของศูนย์ฯ จะมุ่งเน้นให้ประชาชนในตำบลเกิดการเรียนรู้ทั้งเป็นรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งชุมชน สามารถสร้างสรรค์กิจกรรมของตนเอง และจัดกิจกรรมที่สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน กำหนดให้ เช่น การศึกษาขั้นพื้นฐานสายสามัญ ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และ มัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีหลักสูตรสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ และกลุ่มผู้นำชุมชน และยังมี การจัดการศึกษาสายอาชีพ การศึกษาพัฒนาทักษะชีวิต การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน ตามแต่ความพร้อมและความต้องการของชุมชนในแต่ละชุมชน

ในการดำเนินการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในท้องถิ่นตำบลใดที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และประชาชนจำนวนหนึ่งมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการจัดการศึกษาในชุมชน และประสงค์ จะจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) จะต้องดำเนินการ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2545 ? : 7) โดยองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ร่วมกับเจ้าหน้าที่ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ (ศบอ.) จัดหาสถานที่ที่เหมาะสม สำหรับจัดกิจกรรมการศึกษา เพื่อที่จะประกาศจัดตั้งเป็นศูนย์ การเรียนรู้ชุมชนและดำเนินการคัดเลือกคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และบุคคลอื่นที่เหมาะสม ตามจำนวนที่ ได้มีการตกลงกัน องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ร่วมกับ ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอ (ศบอ.) คัดเลือกครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ครู ศรช.) ตามคุณสมบัติที่กำหนดเพื่อให้มาทำ หน้าที่ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่จัดตั้งขึ้น

1) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ตลอดชีวิตของประชาชน อยู่ในการกำกับดูแลขององค์กรท้องถิ่น หรือ ชุมชน มีครู ประจำศูนย์ การเรียนรู้ชุมชน ลักษณะโครงสร้างการบริหารของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วยองค์การ บริหารส่วนตำบล (อบต.) หรือ องค์กรท้องถิ่นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นผู้กำกับดูแลการทำงาน

2) คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นคณะผู้บริหาร กำหนดนโยบายและวางแผน การดำเนินงาน

3) ครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นผู้ดำเนินงานจัดกิจกรรมโดยมีศูนย์บริการ การศึกษา นอกโรงเรียนอำเภอเป็นหน่วยให้การสนับสนุนการดำเนินงาน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีการบริหาร 2 ลักษณะ ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2539 : 13 - 14)

1. การบริหารและการจัดการ ประกอบด้วย การบริหารอาคารสถานที่ การบริหารงานธุรการ/ การเงิน การบริหารงานกิจการนักศึกษา การบริหารงานบุคลากรและการบริหารความสัมพันธ์ กับชุมชน ในการบริหารและการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนดังกล่าว ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สามารถดำเนินการบริหารได้เองทั้งหมด ทั้งการควบคุมดูแลอาคารสถานที่ การใช้ประโยชน์จาก อาคาร การใช้วัสดุ ครุภัณฑ์ และการบริหารงานบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดย การประสานงานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิทยากรผู้มีความรู้ความสามารถเป็นครูผู้สอน รวมทั้ง ให้มีการวางแผนกำหนดแนวทางการใช้ความสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการ บริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สำหรับการบริหารด้านการเงิน ได้แก่ การชำระเงิน การเก็บ รักษาเงิน และการอนุมัติเบิกจ่ายเงินนั้น ให้อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของศูนย์บริการการศึกษา นอกโรงเรียนอำเภอโดยครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะต้องจัดทำระบบบัญชี และวางแผนการใช้จ่าย สำหรับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อเสนอศูนย์บริการการศึกษานอก โรงเรียนอำเภอ

2. การบริหารกิจกรรมการศึกษา หมายถึง การบริหารกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน และการจัดการเรียนการสอน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 การศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ได้แก่ การจัดกิจกรรมการศึกษาที่สอดคล้องสนองตอบความต้องการในการเรียนรู้ของคนในชุมชนและมีการดำเนินงานโดยชุมชนองค์ความรู้ในท้องถิ่น สถาบันการศึกษาในชุมชน ซึ่งมีขั้นตอนการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย การสำรวจสภาพปัจจุบันและความต้องการของชุมชน การวิเคราะห์สภาพปัญหาความต้องการของชุมชน การวางแผนการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับ ความต้องการของชุมชน การจัดกิจกรรมโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้รู้ในชุมชน แหล่งความรู้ในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ เป็นต้น ทั้งนี้ ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะเป็นผู้ประสานงานให้เกิดกิจกรรมการศึกษาดังกล่าว

2.2 กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้แก่ กิจกรรมการศึกษายาสามัญ กิจกรรมการศึกษายาอาชีพ

2.3 กิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่ การบริการหนังสือและสื่อประเภทต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ และการจัดบริการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม

ทั้งนี้ การบริหารกิจกรรมการศึกษาดังกล่าว เป็นอำนาจหน้าที่ของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่จะดำเนินการได้ตามความต้องการของชุมชน โดยศูนย์บริการ การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอให้ความช่วยเหลือและสนับสนุน ให้การจัดกิจกรรมเป็นไปด้วยดีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาใน หมวด 4 ที่เกี่ยวข้องกับสาระในการจัดการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ที่ครูและสถานศึกษาจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติ โดยปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้แบบเดิมที่เน้นการท่องจำทำตาม ซึ่งมีครูเป็นศูนย์กลางมาเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยเอาชีวิตจริงของผู้เรียน เป็นตัวตั้งเป็นกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การรู้จักสืบเสาะค้นหาความรู้ การสนใจใฝ่รู้ การรู้จักแก้ปัญหา (รุ่ง แก้วแดง. 2543 ข : คำนำ)

การอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็น ส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 12) การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการจัดการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น กระบวนทัศน์ใหม่ของการศึกษาไทยตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ทั้งนี้ เพราะการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนแต่เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะสนองตอบความต้องการในการเรียนรู้ของประชาชน ได้อย่างทั่วถึง จำเป็นต้องมีการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งมีลักษณะยืดหยุ่นมากกว่าสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่าง หลากหลาย โดยเฉพาะในปัจจุบันที่มีการปฏิรูปทางการศึกษา การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง รวมทั้งมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว จึงมีความจำเป็นต้องสร้างวิธีการใหม่ ๆ ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ทำให้การเรียนรู้เป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว และแสวงหาได้โดยง่ายสำหรับคนทั่วไป ประกอบกับ กรมการศึกษานอกโรงเรียน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2546 : 6) ได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ เป็นทิศทางการดำเนินงานและการพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียนไว้ ดังนี้ “กรมการศึกษานอกโรงเรียนจะดำเนินการส่งเสริมให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีศักดิ์ศรี โดยจะจัดให้มี เครือข่ายการเรียนรู้ในทุกครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา สถาบันศาสนา สถานประกอบการ องค์กรของรัฐและเอกชน จะได้รับการเสริมบทบาทให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ทำหน้าที่จัดการศึกษา ตลอดชีวิตที่มีคุณภาพได้มาตรฐานสอดคล้องกับชีวิตและทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม ประชาชนไทย จะมีศักยภาพในการแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างมีความสุขและต่อเนื่องตลอดชีวิต อันจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความเข้มแข็งของชุมชน”

โดยวิสัยทัศน์ดังกล่าว กรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงได้ดำเนินการพัฒนาปรับปรุง แนวทางจัดการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อเปิดโอกาสและขยายโอกาสให้กับประชาชนไม่จำกัดเพศ วัย และอาชีพ ให้มีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตามความต้องการ และความเหมาะสม ของแต่ละบุคคลและแต่ละชุมชนโดยส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้เพิ่มขึ้นด้วยการ ประสานงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในการใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่ร่วมกัน เพื่อจัดการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบใหม่ โดยมีแนวคิดที่ว่า การศึกษาเรียนรู้ ของมนุษย์สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกสถานที่ที่มีบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ อันได้แก่ เป็นสถานที่ที่ เหมาะสมและอยู่ใกล้ผู้เรียนมากที่สุด มีการบริการสื่อการเรียนการสอนทุกประเภทตามความต้องการ ของผู้เรียน จัดกระบวนการเรียนการสอนและการพบกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ และมีบุคลากร เพื่อทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องทุกขั้นตอนให้ กับประชาชนได้ตลอดชีวิต สถานที่ใดก็ตามที่มีองค์ประกอบดังกล่าวข้างต้นก็เรียกสถานที่นั้นได้ ว่าเป็น “ศูนย์การเรียนรู้”

โดยหลักการแล้วศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) ยึดหลักการใช้ชุมชนเป็นฐานในการ จัด การศึกษาของชุมชน ดังนั้น การส่งเสริมการดำเนินงานของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ในเรื่อง ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จึงมีหลักการดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2546 : 8)

1. การบริหารกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) จะจัดเป็นระบบอยู่ในชุมชน โดย การจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบให้แก่ ประชาชนในชุมชน โดย การกำกับดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

2. การจัดให้มีสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เช่น สื่อ เอกสาร หนังสือ ตำรา แบบเรียนต่าง ๆ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เทปบันทึกเสียง วีดิทัศน์ ชุดรับสัญญาณ โทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ETV ฯลฯ

3. การจัดให้มีครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นผู้ปฏิบัติงานใน ศรช. หน่วยละ 1 คน โดยปฏิบัติงานเต็มเวลา และได้รับค่าตอบแทนไม่เกินวุฒิปริญญาตรี

4. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) เป็นของประชาชนระบบการดำเนินงานควบคุมดูแลโดยองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนกรมการศึกษานอกโรงเรียนโดยหน่วยงานระดับภาค จังหวัด และอำเภอ เป็นองค์กรให้การ สนับสนุนการจัดกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

5. มุ่งเน้นให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ ผู้ทรงภูมิปัญญาในชุมชน เป็นเครือข่ายในการจัดการเรียนรู้ในชุมชน

6. เป็นศูนย์กลางการประสานงานของชุมชนและเป็นแหล่งข้อมูลการเรียนรู้ชุมชน ความหมายของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ดังนั้น สรุปได้ว่า ศูนย์การเรียนรู้ เป็นสถานที่จัดกิจกรรมทางการศึกษาที่ได้มีการจัดเตรียม ประสพการณ์และกิจกรรมทางการศึกษาไว้แล้ว เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ และการกระทำจริงตามแนวคิดนักปรัชญาพัฒนาการนิยม (Progressivism)

ความสำคัญของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่จัดตั้งขึ้นมีประโยชน์และสำคัญในการเกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและประชาชน ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2546 : 4)

1. เป็นชุมทรัพย์ทางปัญญา และเป็นศูนย์กลางจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน รวมทั้งเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ในการพัฒนาตนเอง ชุมชน และสังคมโรงเรียนรวมทั้งเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ในการพัฒนาตนเอง ชุมชนและสังคม
2. เป็นแหล่งบริการชุมชนและเป็นจุดนําร่องของการพัฒนาที่ยั่งยืน
3. เป็นกระจายแหล่งบริการทางการศึกษา แหล่งข่าวสารข้อมูลและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ทางด้านการศึกษา เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ชุมชนได้อย่างครอบคลุมทั่วถึงทุกพื้นที่
4. เป็นการกระจายการบริหารการศึกษาให้เกิดความคล่องตัว และมีความยืดหยุ่น ในการบริหารจัดการ และการจัดกิจกรรมทางการศึกษา
5. เป็นศูนย์รวมของการยกระดับการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ประชาชน
6. เป็นศูนย์กลางการประสานงานเพื่อระดมสรรพกำลังภาครัฐและเอกชนในการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างคุ้มค่า

องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

องค์ประกอบที่จะช่วยให้การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นไปด้วยดีและบรรลุวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย องค์ประกอบดังต่อไปนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2546 : 3)

1. กลุ่มเป้าหมาย ผู้ที่จะใช้บริการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ได้แก่ ประชาชนทุกคนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น เด็กเล็กสตรี คนพิการ แรงงานคืนถิ่น และนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรต่าง ๆ

2. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ที่จัดตั้งอยู่ในชุมชน มีสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ได้แก่ ชุดรับสัญญาณโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม โทรทัศน์ วิทยุ เครื่องบันทึกเสียง เครื่องเล่นวีดีโอ วีดีทัศน์ เทปเสียง สื่อเอกสาร หนังสือตำรา และแบบเรียนต่าง ๆ ตลอดจนคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมโยงเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

3. ครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นผู้ปฏิบัติงานในลักษณะประจำที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ทำหน้าที่จัดกิจกรรม และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย โดยได้รับค่าตอบแทนตามที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนกำหนด เป็นผู้ที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์และมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี

4. คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งพิจารณาคัดเลือกโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่วางแผนเสนอแนวทางการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน บริหารและจัดกิจกรรมให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จัดหาวัสดุ อุปกรณ์ บุคลากร และงบประมาณของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กำกับติดตามการดำเนินงาน ประเมินผลและประชาสัมพันธ์

5. องค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาล/หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รูปแบบอื่น ๆ เป็นผู้ควบคุมดูแลการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง

6. กลุ่มประชาชนซึ่งรวมกลุ่มกันโดยมีเป้าหมายร่วมกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเกษตรกร ฯลฯ เป็นผู้ร่วมผลักดันให้เกิดกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

7. ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ / เขต/ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค จัดประชุมชี้แจง เผยแพร่แนวความคิดในการจัดตั้ง ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ประสานงานจัดหาแหล่งทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมใน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนทั้งในแง่สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ สื่อ และเครือข่ายในการจัดกิจกรรม

การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ในท้องถิ่นตำบลใดที่ อบต. และประชาชนจำนวนหนึ่งมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่อง การศึกษาในชุมชน และประสงค์จะจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) จะต้องดำเนินการ ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2544 : 9)

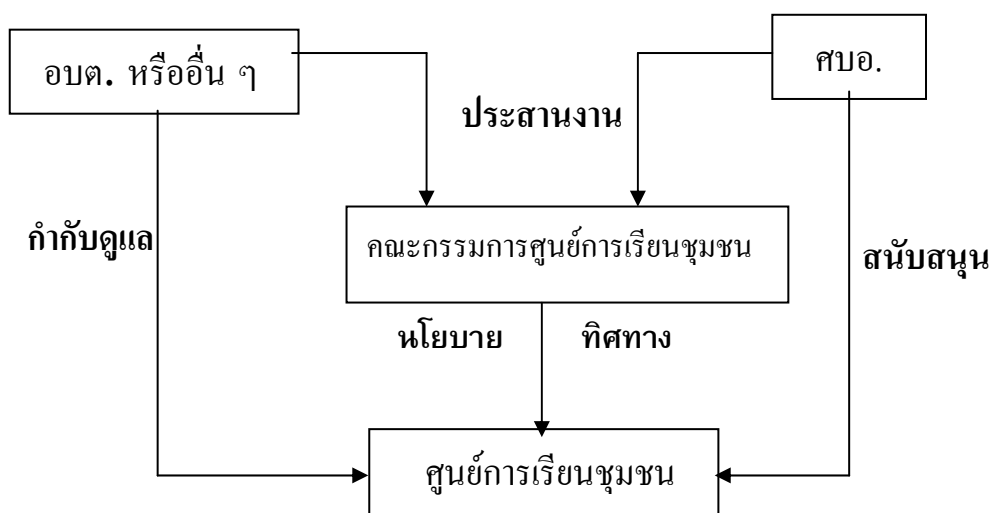
1. อบต. ร่วมกับเจ้าหน้าที่ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ (ศบอ.) จัดหา สถานที่ที่เหมาะสม สำหรับกิจกรรมการศึกษา เพื่อที่จะประกาศจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ต่อไป
2. อบต. ดำเนินการคัดเลือกคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการบริหาร อบต. และบุคคลอื่นที่เหมาะสม ตามจำนวนที่ได้มีการตกลงกัน
3. อบต. ร่วมกับ ศบอ. คัดเลือกครู ศรช. ตามคุณสมบัติที่กำหนดเพื่อให้มาทำหน้าที่ใน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
4. ครู ศรช. ร่วมกับคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนวางแผนการดำเนินงานของศูนย์ การเรียนรู้ชุมชน
5. ในระยะแรกให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ดำเนินการตามข้อตกลงเบื้องต้นก่อน เพื่อเป็น การเตรียมการไปสู่การจัดกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเต็มรูปแบบต่อไป
6. การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในเขตสุขาภิบาลและเขต เทศบาล รวมทั้ง พื้นที่สภาตำบลให้ใช้หลักเกณฑ์เดียวกันในการดำเนินงาน โดยสุขาภิบาล เทศบาล และสภา ตำบล ทำหน้าที่ในลักษณะเดียวกับ อบต.

โครงสร้างการบริหารของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นสถานที่จัดกิจกรรมการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของชุมชน อยู่ในการกำกับดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบล มีครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งเป็นบุคลากรที่ได้รับค่าตอบแทนจากสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้ดำเนินงาน ลักษณะโครงสร้างการบริหารของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วย (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2541 : 7 - 8)

1. องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หรือ องค์กรท้องถิ่นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นผู้กำกับ ดูแลการทำงาน
2. คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นคณะผู้บริหาร กำหนดนโยบายและวาง แผนการดำเนินงาน

3. ครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นผู้ดำเนินงานจัดกิจกรรมโดยมีศูนย์บริการ การศึกษาออกโรงเรียนอำเภอเป็นหน่วยให้การสนับสนุนการดำเนินงาน โดยจัดเป็นแผนภูมิโครงสร้าง การบริหารงาน ดังนี้

ภาพประกอบ 3 โครงสร้างการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ที่มา : กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2541 : 8). ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.

บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งเป็นการสรรหาจากบุคคลที่เหมาะสมในชุมชน เช่น ครู นักธุรกิจ พระภิกษุ ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน หัวหน้าส่วนราชการ ผู้ใช้แรงงาน ฯลฯ มาร่วมในการบริหารจัดการเพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง และคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะได้รับการแต่งตั้งจากนายอำเภอ โดยความเห็นชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลร่วมกับศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ประกอบด้วย 1. นายกองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นประธานกรรมการ 2. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นกรรมการและเลขานุการ 3. ครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ 4. ผู้บริหารศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเป็นกรรมการ กรรมการร่วม ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิในหมู่บ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นกรรมการ คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีบทบาทในการวางแผน และเสนอแนวทางการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน จัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษาของชุมชน เพื่อการจัดการกิจกรรมให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน บริหารและจัดกิจกรรมให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จัดหาและสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ บุคลากร และงบประมาณในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กำกับ ดูแล ติดตามการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ผลการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

สำหรับบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (กรรมการศึกษานอกโรงเรียน.

2541 : 10) ได้กำหนดไว้ว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้องปฏิบัติหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. วางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
2. จัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน
3. จัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษาของชุมชน เพื่อการจัดการ

กิจกรรมให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

4. บริหารและจัดกิจกรรมให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
5. จัดหาและสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ บุคลากร และงบประมาณในการดำเนินงาน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

6. กำกับ ดูแล และติดตามการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
7. ประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
8. ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

2. การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นการดำเนินงานในรูปแบบคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในชุมชนนั้น ๆ เน้นกระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิตกับการแลกเปลี่ยนในยุคโลกาภิวัตน์ และสังคมเกิดการเรียนรู้การพึ่งพาตนเอง และการเสริมสร้างวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตย

ซึ่งการดำเนินงานของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ต้องเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการตามที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนกำหนดไว้ใน 8 ด้าน ได้แก่ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2544 : 21)

- 2.1 วางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน
- 2.2 จัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน
- 2.3 จัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา
- 2.4 บริหารและจัดกิจกรรม
- 2.5 จัดหาและสนับสนุนทรัพยากร
- 2.6 กำกับ ดูแล ติดตามการดำเนินงาน
- 2.7 ประเมินผลการดำเนินงาน
- 2.8 ประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

2.1 วางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน

การวางแผน คือ การวางรูปแบบภาวะที่ต้องการในอนาคตด้วย การกำหนดแนวทางปฏิบัติงานหรือกิจกรรมที่เห็นว่าดีที่สุดสำหรับความสำเร็จที่ต้องการ ซึ่งอาจเป็นไปอย่างมีรูปแบบหรือ ไม่มีรูปแบบก็ได้ แต่ในการบริหารองค์การการวางแผนอย่างมีรูปแบบมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่ง (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2534 : 238-239) และประโยชน์ของแผนจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อได้ดำเนินการตามแผน ซึ่งต้องอาศัยความสามารถของผู้ดำเนินการดังนั้น การวางแผนเป็นกระบวนการบริหารที่ต้องการกระทำอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมถึงงานทุกอย่างขององค์การ ซึ่งเป็นเรื่องที่มีถึงอนาคตเป็นสำคัญ การวางแผนจะลดการเสี่ยงภัย หรือเป็นวิธีที่มุ่งพยายามจะเปลี่ยนแปลงที่ไม่แน่นอนให้องค์การมีโอกาส ที่จะติดตามได้หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การแสวงหาหนทางที่ปลอดภัย และกำหนดขั้นตอนทิศทางการทำงานให้เกิดความมั่นใจได้ เนื่องจากสามารถคาดการณ์และติดตามภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้โดยใกล้ชิด เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการใช้ทรัพยากร

มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความสำคัญในการวางแผนไว้ต่างกัันดังนี้

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2540 : 2) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่ง สำหรับการบริหารงานสมัยใหม่ เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับบริหารที่เน้นประสิทธิภาพ และเน้นการทำงานเป็นระบบ เพื่อการปฏิบัติงาน ใช้แสดงรายละเอียดและเค้าโครงของสิ่งที่จะต้องปฏิบัติ จัดทำบอกให้รู้ถึงจุดที่มุ่งหมาย บอกถึงสิ่งที่คาดหวัง บอกถึงวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ที่ได้กำหนดไว้ บอกเป้าหมายการปฏิบัติที่ต้องการในช่วงระยะต่าง ๆ ของการดำเนินงานตามแผน แสดงวิธีการดำเนินงานที่มุ่งไปสู่การบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ แสดงให้เห็นถึงงบประมาณ ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นเป็นการทำงาน แสดงถึงวิธีการติดตามควบคุม กำกับกับการปฏิบัติงานและการประเมินผลสำเร็จของการทำงานตามที่กำหนดไว้ในแผน”

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2526 : 55) กล่าวถึง การบริหารโดยการใช้แผนทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. ในกรณีที่มีปัญหาเกิดขึ้นหรือมีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งในเรื่องแผนงานของโรงเรียนหรือได้ผลกระทบจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ และสังคมหรืออื่น ๆ ถ้ามีแผนอยู่แล้วก็จะสามารถปรับปรุงแก้ไขได้ทันทั่วทั้งที่

2. สามารถใช้เป็นเครื่องมือช่วยให้ผู้บริหาร ผู้คุมนโยบายระดับต่าง ๆ สามารถวินิจฉัยตัดสินใจ ได้อย่างมีหลักเกณฑ์ถูกต้อง

3. การวางแผนช่วยให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด และได้ผลคุ้มค่าทั้งนี้เพราะหลักในการวางแผนจะต้องคำนึงถึงการระดมทรัพยากร ทุกอย่างที่มีมาดำเนินการตามลำดับความจำเป็นก่อนหลังให้เหมาะสมกับภาวะการณ์ต่าง ๆ โดยเลือกวิธีที่ดีที่สุดทำให้เกิดการประหยัดในการใช้ทรัพยากรและระยะเวลา

4. มีการคิดเตรียมการและแก้ปัญหาล่วงหน้า เพื่อให้เป็นการทำงานที่มีจุดมุ่งหมาย

5. การปฏิบัติงานที่มีแผน มีระบบ มีขั้นตอนและระยะเวลา สถานที่และเป้าหมายที่กำหนดไว้ค่อนข้างชัด นอกจากจะสะดวกในการดำเนินงานอย่างมากแล้ว ยังสามารถวัดความสำเร็จ ตรวจสอบประเมินผลได้อีกด้วย

6. ในกรณีมีปัญหาเกิดขึ้นมีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งในเรื่องแผนงานของโรงเรียนหรือได้ผลกระทบจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมหรืออื่น ๆ ถ้ามีแผนอยู่แล้วก็จะสามารถปรับปรุงแก้ไขได้ทันทั่วทั้งที่

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2538 : 10-12) กล่าวถึง หลักการวางแผนที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน เป็นหลักว่าด้วยความเสี่ยง การที่จะปฏิบัติงานให้ได้ประสิทธิภาพตามที่ต้องการนั้นให้คําค่ากับทรัพยากรที่ใช้ไป ต้องเป็นที่ดีที่สุด และมีประสิทธิภาพ ขณะที่องค์การกำลังดำเนินกิจการไปนั้นย่อมที่จะต้องเผชิญกับความเสี่ยงอยู่เสมอ ทั้งความล้มเหลว ไม่บรรลุเป้าหมาย หากลดความเสี่ยงลงได้ก็จะมีประโยชน์กับองค์การ โดยเฉพาะหลักของการสิ้นเปลือง หลักของเวลาและโอกาส หากทั้งองค์การมีความระมัดระวังในการใช้ทรัพยากรโอกาสของความสูญเสียก็มีได้น้อย และถ้าหากกำหนดได้ถูกต้องเวลาและโอกาส ความต้องการทันเหตุการณ์เป็นกลยุทธ์ขององค์การนั้น เป็นความพยายามของการวางแผนที่มีคุณภาพสูง เหมาะสมกับเหตุการณ์ เวลาและโอกาสต่าง ๆ จนเกิดผลสำเร็จในที่สุด

การวางแผนเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญยิ่งในกระบวนการบริหาร เพราะ“แผน” เป็นเครื่องมือที่จะเอื้อประโยชน์ ทำให้เกิดการปฏิบัติงาน การควบคุม ติดตามประเมินผลที่เป็นระบบ เกิดความผิดพลาดได้น้อย มีประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์การนอกจากนั้นกระบวนการวางแผนจะสามารถช่วยให้ผู้บริหารทุกระดับ องค์การทุกขนาดแม้ว่าจะมีความซับซ้อนเพียงใดสามารถปฏิบัติภารกิจได้อย่างเต็มความสามารถ

หลักสำคัญของการวางแผนและกระบวนการวางแผน กล่าวคือ มีองค์ประกอบขั้นตอนการดำเนินงานที่มีระบบ มีระเบียบแบบแผน ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีความแตกต่างกันไป เช่น การจัดกิจกรรมที่ยุ่ยาก ซับซ้อน ให้มีความสัมพันธ์กับกิจกรรมอื่น ๆ โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร การพิจารณาใช้วิจารณ์ญาณ มีขั้นตอนในการจัดทำ การจัดทำอย่างเป็นระบบ การเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร มีความละเอียดอ่อนทั้งนี้มิ้นักการศึกษาหลายท่านได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับหลักการวางแผน และกระบวนการวางแผน ดังนี้

โดยสรุป การวางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน คือ การใช้แผนเป็นเครื่องมือบอกแนวทางการปฏิบัติงานแสดงรายละเอียดและเค้าโครงของสิ่งที่ลงมือปฏิบัติในการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยบอกให้รู้ถึงจุดมุ่งหมาย สิ่งที่ต้องการ วัตถุประสงค์ เป้าหมายที่ต้องการในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ ของการดำเนินงานตามแผน แสดงวิธีแนวทางการดำเนินงานที่มุ่งไปสู่การบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์

2.2 จัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสภาพทั่วไปของชุมชน เช่น การศึกษา อาชีพ อายุ จำนวนครัวเรือน เศรษฐกิจ ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งข้อมูลดังกล่าว เป็นสิ่งสำคัญในการตัดสินใจ หรือการดำเนินการด้านการพัฒนาสิ่ง ๆ ต่างในชุมชน การได้มาของข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ของชุมชน ทำได้หลายวิธี ดังนี้

การจัดเวทีชาวบ้านเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หลัก 2 ประการคือ

1. ส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือระดับปฏิบัติการในพื้นที่โดยกลุ่มองค์กรมีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการของหมู่บ้าน โดยเฉพาะการร่วมตัดสินใจ การวางแผนดำเนินการ การระดมทรัพยากรและติดตามประเมินผลในการมีส่วนร่วมดังกล่าวทุกกลุ่มทุกองค์กรมีบทบาทอย่างสำคัญ และเป็นอิสระในการดำเนินงาน

2. ส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็ง โดยการสนับสนุนแผนงานโครงการของชุมชน พัฒนาขีดความสามารถและศักยภาพในการบริหารจัดการ อีกทั้งส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมกับท้องถิ่นในการนำเสนอปัญหาของตนเองในการวางแผนงานโครงการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนบรรลุวิสัยทัศน์ เป้าหมาย เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีร่วมกัน

ประเภทของข้อมูลชุมชน

ข้อมูลในชุมชนที่จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ได้แก่ (ศรีสง่า โภคสมบัติ. 2549 : 37)

1. ข้อมูลสภาพทั่วไปของชุมชน เช่น แผนที่ชุมชนแสดงที่ตั้งของสถานที่ต่าง ๆ และสิ่งที่สำคัญภายในชุมชน เช่น ลักษณะการตั้งบ้านเรือนภายในชุมชน วัด โรงเรียน ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล สถานีอนามัย เป็นต้น ประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของชุมชน จำนวนประชากร เพศ อายุ การศึกษา จำนวนครัวเรือน ศาสนา

2. ข้อมูลการศึกษา บอกจำนวนผู้จบการศึกษาในระดับต่าง ๆ ของชุมชน เช่น ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย ฯลฯ

3. ข้อมูลศิลปวัฒนธรรม เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน ภาษาท้องถิ่น โบราณสถาน โบราณวัตถุภายในชุมชน ดนตรี เพลง การแสดงพื้นบ้านของชุมชน วรรณกรรม ตำนานพื้นบ้านของชุมชน

4. ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เช่น อาชีพ/รายได้ของชุมชน ปฏิทินการปฏิบัติงานของชุมชน เช่น ปลูกไม้ ไร่ธาตุ แหล่งน้ำ เป็นต้น พืชเศรษฐกิจหลักของชุมชน

5. ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ทำเนียบชื่อ ที่อยู่ ความรู้ความสามารถ ความชำนาญของแต่ละบุคคล

โดยสรุป จัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน คือ ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตั้งอยู่ ที่ซึ่งเกิดจากคนในชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันค้นหา เรียนรู้เพื่อให้ชุมชนเข้าใจตนเอง โดยใช้เวทีชาวบ้าน กระบวนการแผนชุมชน เพื่อบันทึกเป็นข้อมูลของชุมชนในด้าน ประกอบด้วย ข้อมูลสภาพทั่วไปของชุมชน ข้อมูลการศึกษา ข้อมูลศิลปวัฒนธรรม ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.3 จัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา

กลุ่มเป้าหมายของโปรแกรมการฝึกอบรมทางการศึกษา ของศูนย์การเรียนรู้นั้นเป็นกลุ่มเยาวชน และกลุ่มผู้ใหญ่จากทุกระดับ ฐานะและการศึกษาตั้งแต่ผู้ที่อ่านหนังสือไม่ออก จนถึงผู้ที่จบสูงกว่าระดับปริญญาเอก แต่ละบุคคลมีความต้องการการเรียนรู้แตกต่างกันไป ซึ่งอาจจะต้องการรู้หนังสือขั้นพื้นฐานจนถึงคนที่ต้องการความรู้ ด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่สูงขึ้นกลุ่มเป้าหมายอาจจะเป็นกลุ่มบุคคลที่แสวงหาความรู้เฉพาะอย่างหรือ ต้องการทักษะ หรือ ต้องการบริการความช่วยเหลือด้านครอบครัว หรืออาจจะต้องการร่วมโปรแกรมหลังการรู้หนังสือ โปรแกรมเพื่อการมีรายได้ ในขณะเดียวกันก็อาจจะมีบางกลุ่มที่ต้องการร่วมโปรแกรมการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนหรือ เข้ามาในศูนย์ขอให้ช่วยจัดโปรแกรม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตก็อาจเป็นได้ กลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วอาจจะเป็นองค์กรต่าง ๆ

องค์กรทางด้านธุรกิจ หรือสถาบันที่ต้องการจัดโปรแกรมโดยเฉพาะที่เน้นในการเตรียมตัวสำหรับอนาคตก็อาจเป็นกลุ่มเป้าหมายได้เช่นเดียวกัน ลักษณะอีกประการหนึ่งของกลุ่มเป้าหมายก็คือ ผู้ประกอบธุรกิจหรือนายจ้างที่ต้องการส่งเสริมสนับสนุนคณะทำงานหรือลูกจ้างของเขาให้มีความรู้สูงขึ้น หรือให้มีทักษะที่เกี่ยวข้องกับ การทำงานที่ดีขึ้นเป็นต้น ไม่ว่ากลุ่มเป้าหมายจะเป็นใครก็ตามคณะทำงานของศูนย์การเรียนรู้ นั้น ๆ จะต้องวินิจฉัยความต้องการของแต่ละกลุ่ม หรือแต่ละคนแล้วจึงจะจัดกิจกรรมหรือรายวิชาต่าง ๆ ให้เหมาะสมลักษณะของหลักสูตรรายวิชา ซึ่งยูเนสโกได้จัดแบ่งไว้ในชุดการฝึกอบรมบุคลากรด้านการศึกษาต่อเนื่องเพื่อสนองตอบการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน ซึ่งดูเหมือนว่าจะตอบสนองความต้องการได้มากที่สุดนั้น ลักษณะโปรแกรมต่าง ๆ มีดังนี้คือ

1. การรู้หนังสือขั้นพื้นฐาน
2. กิจกรรมหลังการรู้หนังสือ
3. แผนการเรียนรู้แบบเทียบเท่า
4. การศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต
5. การศึกษาต่อเนื่องเพื่อการมีรายได้
6. กิจกรรมส่งเสริมความสนใจส่วนบุคคล
7. การจัดการศึกษาเพื่อสอดคล้องกับอนาคต

กลุ่มเป้าหมายอาจจะต้องการเรียนรู้เรื่องอื่น ๆ นอกเหนือไปจากลักษณะการจัดโปรแกรมทั้ง 7 นี้ ถ้าเป็นดังนั้นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ควรจะมีความยืดหยุ่นในการจัดเนื้อหาเฉพาะสำหรับกลุ่มที่มีความต้องการแตกต่างออกไป เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการนั้นได้ ตัวอย่างเช่น บางกลุ่มอาจจะต้องการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตซึ่งเน้นการมีรายได้ และเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการยกระดับของตนเองในกิจกรรม หลังการรู้หนังสือ นายจ้างอาจจะมีผลประโยชน์เกี่ยวกับโปรแกรม ส่งเสริมความสนใจด้านการฝึกอาชีพ เฉพาะอย่างของบุคลากรของเขาในขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้ได้รับความรู้หลังการรู้หนังสือโดยมีตัวเลือกไว้ด้วย

กล่าวโดยสรุป การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา คือการจัดความสำคัญก่อนหลังของกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนนั้น ๆ ที่แต่ละศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตั้งอยู่

2.4 บริหารและจัดกิจกรรม

การออกแบบกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน เป็นกระบวนการของการศึกษาตลอดชีวิต มีภารกิจสำคัญที่จะต้องให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคกัน โดยเฉพาะการศึกษาพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตตามมาตรฐานของสังคมซึ่งเป็นสิทธิที่คนทุกคนพึงได้รับ นอกจากนั้นยังจะต้องได้รับการศึกษา ที่ต่อเนื่องจากการศึกษาพื้นฐานเพื่อนำความรู้ไปพัฒนาอาชีพและคุณภาพชีวิต เป้าหมายสำคัญของการศึกษาออกโรงเรียน คือประชาชนสามารถพัฒนาตนเอง และพึ่งพาตนเองได้ โดยใช้กระบวนการจัดการศึกษาที่บูรณาการการเรียนรู้เข้ากับชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของประชาชน หลักการสำคัญของการจัดการศึกษาออกโรงเรียน มี 5 ประการ คือ

1. หลักความเสมอภาคทางการศึกษา
2. หลักการพัฒนาตนเองและพึ่งพาตนเอง
3. หลักการบูรณาการเรียนรู้และวิถีชีวิต
4. หลักความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน
5. หลักการมีส่วนร่วมของชุมชน

เนื่องจากการศึกษาออกโรงเรียน เป็นการจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนด จุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการ เวลา การวัดผลและการประเมินผล โดยหลักการสาระการเรียนรู้และหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการของบุคคลและชุมชน วิธีการจัดการเรียนการสอน หรือการออกแบบกิจกรรมการศึกษาออกโรงเรียน จึงเป็น องค์ประกอบสำคัญ ซึ่งจะส่งผลให้การ จัด กิจกรรมการศึกษาประสบผลสำเร็จเมื่อการออกแบบ กิจกรรมมีความสำคัญ ก่อนอื่นคงต้องมาทำความเข้าใจคำที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม คือ นโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรม

ชูเกียรติ ลิขสุวรรณ (2545 : 5) ได้ให้ความหมายไว้ว่า นโยบายแผนงาน โครงการ กิจกรรม หมายถึง การเตรียมการ เลือก ออกแบบ ตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินวิถีทาง (means) ที่สัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายปลายทาง (end) ในอนาคต ความแตกต่างของคำเหล่านี้ มีลักษณะที่ลดหลั่นไปตามลำดับ ดังนี้ นโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรม นโยบายหนึ่ง ๆ จะประกอบไปด้วยแผนงานที่เกี่ยวข้องกันจำนวนหนึ่ง แต่ละแผนงานก็จะประกอบไปด้วยโครงการหลายโครงการ ในทำนองเดียวกัน แต่ละโครงการก็จะประกอบไปด้วยหลายกิจกรรม ดังนั้น นโยบายจึงประกอบไปด้วย โครงการ และกิจกรรม ที่มุ่งไปในทิศทางเดียวกันจำนวนมาก กิจกรรมซึ่งเป็นองค์ประกอบที่เล็กสุดของนโยบายนั้น หมายถึง การเตรียมการ เลือก ออกแบบ

ตัดสินใจ ในการกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะ และกิจกรรมย่อยที่สัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน เพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์เฉพาะนั้น ๆ ในอนาคต ข้อแตกต่างของกิจกรรมทั่ว ๆ ไปกับกิจกรรมการศึกษาอยู่ที่ วัตถุประสงค์เฉพาะที่กำหนด ซึ่งวัตถุประสงค์เฉพาะของกิจกรรมการศึกษาจะต้องมีลักษณะเป็น วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมเน้นไปที่ผู้เรียน ในปีงบประมาณ 2548 สำนักบริหารงานการศึกษา นอกโรงเรียน มุ่งเน้นให้ประชาชนชาวไทยสามารถเข้าถึง โอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีคุณภาพ ทุกที่ ทุกเวลา อย่างทั่วถึง โดยมีกลุ่มเป้าหมาย ที่สำคัญ คือ

1. กลุ่มเป้าหมายแรงงานในสถานประกอบการ
2. กลุ่มเป้าหมายประชาชนและเยาวชนนอกโรงเรียน
3. กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่เฉพาะ (อาทิ พื้นที่สูง พื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ พื้นที่

ชายแดนและต่างประเทศ)

4. กลุ่มเป้าหมายที่มีลักษณะและปัญหาเฉพาะ (อาทิ ผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ ผู้ต้องขัง เด็ก ในสถานพินิจทหารกองประจำการ)

กรอบจุดเน้นการดำเนินงานตามกลยุทธ์ กศน. สู่การปฏิบัติ ปีงบประมาณ 2548 มีจุดเน้น ที่จะต้องตอบสนองกลุ่มโครงการตามกลยุทธ์และกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

1. การสร้างสังคม/ชุมชนแห่งการเรียนรู้
2. การยกระดับการศึกษาให้กับกลุ่มเป้าหมายแรงงาน
3. การจัดการเรียนรู้สำหรับประชาชนและเยาวชนนอกโรงเรียน
4. การพัฒนาอาชีพเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน
5. การสร้างพันธมิตร/เครือข่าย การจัดการศึกษานอกโรงเรียน

จากกลุ่มเป้าหมายและกรอบจุดเน้นการดำเนินงาน ฯ ของ กศน. ข้างต้น สู่การปฏิบัติ จำแนกเป็นกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนได้ 6 ลักษณะ ดังนี้

1. การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต
2. การศึกษาเพื่อการพัฒนาอาชีพ
3. การอบรมประชาชน (หลักสูตรระยะสั้น)
4. การศึกษาเทียบเท่าการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ประถม ม.ต้น ม.ปลาย ปวช.)
5. การส่งเสริมการรู้หนังสือ
6. ห้องสมุดประชาชน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ศูนย์วิทยศาสตร์ ศูนย์เทคโนโลยีทาง

การศึกษา และศูนย์การศึกษาทางไกลไทยคม

1. การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต

การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมความรู้ ความสามารถของบุคคลเพื่อให้สามารถจัดการกับตนเองและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้มีความสุขตาม สภาพและความสงบสุขความปลอดภัยในสังคม การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต มี สารสำคัญดังนี้

1. เป็นการพัฒนาทักษะพื้นฐานของบุคคล เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมของตนเองและแก้ปัญหาสังคมของตนในสังคมได้อย่างมีความสุข

2. เป็นการเรียนรู้โดยบูรณาการองค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ในชีวิตประจำวันเข้าด้วยกัน

3. เป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบโครงการ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยโดยมุ่งหมายที่จะเสริมสร้างความสามารถให้แก่บุคคลเพื่อมีทักษะชีวิตในการแก้ปัญหาเฉพาะด้านให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่และแต่ละสถานการณ์

2. การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ

การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะในการประกอบอาชีพของบุคคล และกลุ่มบุคคล ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในชีวิตที่แตกต่างกัน โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. การเรียนรู้อาชีพแบบองค์รวมที่ประชาชน ครู กศน. และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมกันจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชน

2. การออกแบบการเรียนรู้งานอาชีพตามลักษณะของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ในรูปแบบการฝึกทักษะอาชีพ การเข้าสู่อาชีพ การพัฒนาอาชีพ และการพัฒนาอาชีพด้วยเทคโนโลยี

3. การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงที่บูรณาการกับวิถีชีวิต โดยใช้วงจรกระบวนการคิด ทำ จำ แก้ปัญหาและพัฒนา

4. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพที่พัฒนาศักยภาพของบุคคล และชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตโดยส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพ สร้างเครือข่ายอาชีพมีระบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความรู้และประสบการณ์การทำอาชีพภายใต้วัฒนธรรมของชุมชน มีกลยุทธ์เพื่อการแข่งขันของชุมชน เป็นชุมชนที่ใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการและพัฒนาอาชีพ

3. การอบรมประชาชน

เป็นการจัดการศึกษานอกโรงเรียนด้วย รูปแบบ วิธีการ ที่เหมาะสม และมีสาระหลักสูตรที่หลากหลายสอดคล้องกับ นโยบาย ปัญหา และความต้องการ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้และทักษะที่สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตการทำงานและการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน สำหรับการอบรมประชาชนที่ กศน. ดำเนินการอยู่ในขณะนี้ เช่น การอบรมด้านอาชีพ ในลักษณะหลักสูตรกลุ่มพัฒนาอาชีพ ระยะเวลาไม่เกิน 30 ชั่วโมง หลักสูตร กลุ่มวิชาชีพระยะเวลาไม่เกิน 250 ชั่วโมง เป็นต้น

4. การศึกษาพื้นฐาน และการศึกษาเทียบเท่าการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การศึกษาพื้นฐานเป็นการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายนอกระบบโรงเรียนด้วยรูปแบบวิธีการที่เหมาะสม และมีสาระหลักสูตรที่หลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิตการทำงานและการศึกษาต่อเนื่อง ก่อให้เกิดชีวิตที่มั่นคงและสามารถอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยนัยดังกล่าว การศึกษา

พื้นฐานจึงมีขอบเขตที่กว้างขวางครอบคลุมกว่าการศึกษาชั้นพื้นฐานที่กำหนดให้ผู้เรียนต้องได้รับการศึกษาตามที่หลักสูตรกำหนดไม่น้อยกว่า 12 ปีการจัดการศึกษาพื้นฐานจึงครอบคลุมเนื้อหาสาระตั้งแต่การส่งเสริมการรู้หนังสือการศึกษาในหลักสูตรเทียบเท่าการศึกษาชั้นพื้นฐานและการศึกษาต่อเนื่องที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายอย่างหลากหลาย รวมทั้งความรู้และทักษะทางด้านคอมพิวเตอร์

การศึกษาเทียบเท่าการศึกษาชั้นพื้นฐานสำหรับการศึกษาเทียบเท่าการศึกษาชั้นพื้นฐาน (ประถม ม.ต้น ม.ปลาย ปวช.) ของการศึกษานอกโรงเรียนเป็นการจัดเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาและส่งเสริมให้ประชาชนที่พลาดโอกาสทางการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องเพื่อนำความรู้ไปปรับปรุงคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นหรือเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อในระดับสูงต่อไปโดยกำหนดหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ไว้ดังนี้

1. หลักเกณฑ์ และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาชั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

1.1 ระดับประถมศึกษา

1.2 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1.3 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

2. หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2545 (ปรับปรุง พ.ศ.2546) สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่อยู่นอกระบบโรงเรียน

5. การส่งเสริมการรู้หนังสือ

จัดการศึกษาเพื่อมุ่งส่งเสริมให้ประชาชนได้มีโอกาสเรียนรู้อาษาไทย อ่านออก เขียนได้ และคิดเลขเป็น เพื่อใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน และใช้เป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นในการดำรงชีวิต กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ใหญ่ที่ยังไม่รู้หนังสือ หรือรู้หนังสือแล้วแต่ลืม เนื่องจากไม่ได้ใช้เป็นประจำในรูปแบบการจัดการศึกษาเป็นรายคน และกลุ่ม

6. ห้องสมุดประชาชน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ศูนย์วิทยาศาสตร์

ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา และ ศูนย์การศึกษาทางไกลไทยคมการจัดกิจกรรมการศึกษาโดยห้องสมุดประชาชน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ศูนย์วิทยาศาสตร์ ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา และ ศูนย์การศึกษาทางไกลไทยคม ส่วนใหญ่เป็นการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้ด้วยตนเองตามความสนใจ เช่น การจัดนิทรรศการ มุมความรู้ต่าง ๆ การผลิตสื่อและเผยแพร่แบบโปรยหว่าน การเผยแพร่ข่าวสารสาระความรู้ผ่านทางวิทยุ โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น นอกจากนี้ยังอาจจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนได้ด้วย เช่น จัดค่าย จัดการศึกษาต่อเนื่องระดับมัธยมต้น และมัธยมปลายแบบทางไกล จัดการอบรม เป็นต้น

การออกแบบกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน โดยทั่วไปขั้นตอนการจัดทำกิจกรรมมีเพียง 3 ขั้นตอนเท่านั้น ได้แก่

1. การวางแผน
2. การดำเนินการ
3. การประเมินผล

เพื่อช่วยให้เข้าใจขั้นตอนการทำกิจกรรมและสามารถออกแบบกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

ชูเกียรติ ลิขสุวรรณ (2545 : 26) ได้นำเสนอขั้นตอนการทำกิจกรรม ซึ่งมี 8 ขั้นตอน ไว้ดังนี้

1. การศึกษาเบื้องต้นก่อนการกำหนดกิจกรรม
2. กำหนดสาระของกิจกรรม
3. การออกแบบกิจกรรม
4. การประเมินเบื้องต้น
5. การเตรียมดำเนินกิจกรรม
6. การดำเนินกิจกรรม
7. การติดตาม ควบคุม
8. การประเมินผลกิจกรรม

กล่าวโดยสรุป การบริหารและจัดกิจกรรม คือ การมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องการออกแบบกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ส่งผลให้การทำกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนประสบความสำเร็จ มีประโยชน์ และมีความหมายกับผู้เรียน ซึ่งการออกแบบกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ดี จะต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันตั้งแต่ระดับนโยบาย แผนงานโครงการ รวมทั้งสะท้อนความเป็นไปได้จริงในทางปฏิบัติ และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าเกิดประโยชน์สูงสุดด้วย

2.5 จัดหาและสนับสนุนทรัพยากร

ชุมชนแต่ละแห่งเป็นสิ่งที่ค่อนข้างสลับซับซ้อน และศูนย์การเรียนรู้ที่จะจัดตั้งในชุมชนเริ่มจะกลายมาเป็นองค์กรหนึ่งในหลาย ๆ องค์กร ซึ่งองค์กรต่าง ๆ เหล่านี้ยังเป็นองค์กรที่ให้บริการในชุมชนโดยมีหน้าที่ และบทบาทหลายอย่างที่เหลื่อมล้ำกันอยู่ ศูนย์การเรียนรู้อาจจะช่วยส่งเสริมหรือช่วยในงานต่าง ๆ ขององค์กรทางการศึกษาอื่น ๆ สมบูรณ์ขึ้น เช่น โรงเรียน ในขณะเดียวกันก็มีความเป็นไปได้ที่จะใช้ทรัพยากรขององค์กรอื่น ๆ หรือให้ความช่วยเหลือแก่องค์กรอื่นเพื่อวัตถุประสงค์ด้านอื่น ๆ ศูนย์การเรียนรู้จะช่วยให้องค์กรเหล่านั้นประสบความสำเร็จได้รวดเร็วกว่าด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นที่จะสร้างความชัดเจนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่เป็นไปได้ ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการจัดให้มีขึ้นระหว่างศูนย์การเรียนรู้ และหน่วยงานอื่นที่รับใช้ชุมชน

อนึ่งยังมีหน่วยงานและองค์กรอื่น ๆ ที่อยู่ภายนอกชุมชนที่รับใช้ชุมชนด้วยเช่นกัน โดยทั่วไปแล้วมีหน่วยงานภาครัฐบาล เช่น หน่วยงานด้านสาธารณสุขและการเกษตร หรืออาจจะเป็นองค์กรเอกชน นอกจากนั้นยังอาจจะเป็นหน่วยงานที่เป็นการลงทุน จากภาคเอกชนซึ่ง

กิจกรรมของเขามีผลกระทบต่อชุมชน ในลักษณะต่าง ๆ จึงจำเป็นจะต้องสร้างความเข้าใจให้ชัดเจนเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับการลงทุนของภาคเอกชนและองค์กรต่าง ๆ เหล่านี้

กล่าวถึง ความสัมพันธ์ที่เป็นไปได้ และให้ข้อเสนอแนะว่าหน่วยงานต่าง ๆ เหล่านี้และองค์กรต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน จะมีส่วนช่วยเหลืองานของศูนย์การเรียนรู้ได้อย่างไร หน่วยงานที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชน

1. หน่วยงานที่อยู่ภายในชุมชน มีหน่วยงานเป็นจำนวนมากที่สามารถเห็นได้ชัด เช่น สถานที่ที่ใช้ประกอบศาสนกิจ เช่น โบสถ์ วัด มัสยิด โรงเรียนต่าง ๆ ในระบบ ทั้งโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนเอกชน ศูนย์สาธารณสุขชุมชน ศูนย์พัฒนาชนบทและศูนย์พัฒนาชุมชน กลุ่มสหกรณ์ ผู้ประกอบการธุรกิจ การลงทุนด้านการค้าและโรงงานอุตสาหกรรม หน่วยงานเหล่านี้สามารถเห็นได้อย่างชัดเจน เนื่องจากมีโครงสร้างพื้นฐานปรากฏอยู่ อย่างไรก็ตามหน่วยงานเหล่านี้อาจจะไม่สัมพันธ์ในเรื่องทางการศึกษา ศูนย์การพัฒนาชนบทอาจจะถูกใช้น้อยเกินไปหรือผู้ลงทุนทางธุรกิจซึ่งอาจไม่ทราบว่าจะสามารถมีบทบาททางการศึกษาร่วมกันได้อย่างไร

- กลุ่มสินเชื่อและธนาคารซึ่งการเป็นสมาชิกจะเป็นไปได้อย่างจำกัด
- สังคมต่าง ๆ ที่กำหนดหน้าที่เฉพาะอย่าง เช่น ชมรมบริจาคร่างกายที่เสียชีวิตแล้ว

ชมรมที่กำหนดกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม

- กลุ่มต่าง ๆ ที่มีพื้นฐานมาจากอาชีพ เช่น กลุ่มชาวเขา กลุ่มช่างแกะสลัก
- กลุ่มต่าง ๆ ที่มีพื้นฐานทางความสนใจที่เหมือนกัน เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มรักษาสิ่งแวดล้อม

สโมสรเพื่อการกีฬา กลุ่มนักแสดงละคร หรือสโมสรเยาวชน

- กลุ่มต่าง ๆ ที่ให้บริการทางสังคม
- กลุ่มผู้ริเริ่มการลงทุน
- กลุ่มทหารและกลุ่มอื่น ๆ

การดำรงอยู่ของกลุ่มต่าง ๆ ซึ่ให้เห็นว่าความจำเป็นในเรื่องดังกล่าวได้รับการตอบสนอง ความจำเป็นเหล่านี้อาจจะตอบสนองได้ไม่ทั้งหมดหรืออย่างไม่เพียงพอแต่งงานและกิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ได้แสดงให้เห็นว่า ชุมชนจะต้องได้รับการช่วยเหลือกิจกรรมที่กลุ่มดังกล่าวเกี่ยวข้องในเรื่องของการศึกษาหรือ กระบวนการเรียนรู้และเกี่ยวข้องกับโปรแกรมของศูนย์การเรียนรู้ ความสัมพันธ์ในเชิงผลประโยชน์ที่ได้รับซึ่งกัน และกันควรดำเนินการให้เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้กับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

2. หน่วยงานอื่นนอกชุมชน หน่วยพัฒนาอื่น ๆ ภายนอกชุมชนซึ่งมีศักยภาพที่จะให้บริการความต้องการของชุมชนอาจจะพิจารณาได้ในสามลักษณะดังต่อไปนี้คือ หน่วยงานรัฐบาล หน่วยงานภาคเอกชน และองค์กรเอกชน เป็นสิ่งสำคัญที่จะรู้จักหน่วยงานเหล่านั้น ถึงแม้ว่าขณะนั้น จะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับชุมชนที่ศูนย์การเรียนรู้ตั้งอยู่ก็ตาม

2.1 หน่วยงานรัฐบาล ได้แก่ หน่วยงานต่าง ๆ เหล่านี้

- หน่วยงานของกรมต่าง ๆ ในระดับท้องถิ่นหรือสำนักงานของกระทรวงต่าง ๆ เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตร กระทรวงอุตสาหกรรม และกระทรวงแรงงาน

- เจ้าหน้าที่ของกระทรวงต่าง ๆ ในระดับพื้นที่ (ซึ่งสำนักงานบางครั้งอาจจะใช้ที่บ้านของเขาเอง)

- ตัวแทนของรัฐที่ใกล้ชิดที่สุด (บางครั้งจะมีเจ้าหน้าที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ประสานการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐบาลในพื้นที่ที่ได้รับมอบหมาย)

- สถานที่ตำรวจที่ใกล้ชิดที่สุด (กิจกรรมพัฒนาชุมชนบางอย่างต้องได้รับอนุญาตก่อนจึงจะทำได้)

2.2 หน่วยงานภาคเอกชน

หน่วยงานเหล่านี้จะเป็นส่วนที่กว้างขวางมาก ตัวอย่างบางประการได้แก่

- โรงเรียนเอกชนและการจัดตั้งสถาบันทางการศึกษา

- การลงทุนทำธุรกิจด้านการเกษตร (ฟาร์ม เรือนเพาะชำ)

- การลงทุนทางด้านอุตสาหกรรม (โรงงานต่าง ๆ และหน่วยผลิตต่าง ๆ)

- การลงทุนด้านธุรกิจ (แนวทางสำหรับการผลิตของชุมชนการตอบสนอง ความต้องการของชุมชนผู้ให้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ร้านหนังสือ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา)

- หน่วยงานใดจะเป็นประโยชน์หรือไม่ ไม่สามารถที่จะกล่าว ได้ชัดเจน แต่ควรเลือกหน่วยงานที่มีศักยภาพที่สามารถมีปฏิริยาตอบสนองได้ในอนาคต หลักเกณฑ์ที่มีประโยชน์อีกประการหนึ่งในการกำหนดเกี่ยวกับหน่วยงานเหล่านี้ได้แก่ สภาพปัจจุบันของความสัมพันธ์กับชุมชนที่ยังคงมีอยู่ ตัวอย่างเช่น สมาชิกของชุมชนอาจจะทำงานอยู่ในฟาร์มหรือในโรงงานหรือทำงานอยู่กับผู้ลงทุนประกอบธุรกิจ

2.3 องค์กรเอกชน จะเป็นประโยชน์มากถ้าเราได้จัดทำรายชื่อขององค์กรเอกชนที่มีอยู่ในพื้นที่ทั้งหมด พร้อมกับการจัดบันทึกสาขาของกิจกรรมหลักต่าง ๆ ไว้ด้วย ถึงแม้ว่าองค์กรเหล่านั้นไม่ได้มีส่วนในการรับผิดชอบโดยตรงต่อชุมชนที่มีศูนย์การเรียนรู้ ตั้งอยู่แต่จะเป็นประโยชน์มากที่จะแสดงให้เห็นว่าองค์กรเอกชน ระดับประเทศ และระดับรองลงมาที่ปฏิบัติกิจกรรมใกล้ชิดกับงานศูนย์การเรียนรู้ซึ่งบางองค์กรจะปฏิบัติกิจกรรมในระดับนานาชาติเลยทีเดียว

โดยสรุป การจัดหาและสนับสนุนทรัพยากร ก็คือการกำหนดทรัพยากรที่ต้องใช้ตามความจำเป็นในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และวิธีการ/แหล่งที่มาของทรัพยากรต่าง ๆ ที่จะสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

2.6 กำกับ ดูแล ติดตามการดำเนินงาน

การกำกับดูแล ตามที่ธรรมชาติและขอบข่ายของการกำกับดูแลจะขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมาย วัตถุประสงค์ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและระดับในการพัฒนาของชุมชน ถ้าศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ดำเนินงานเกี่ยวกับการรู้หนังสือขั้นพื้นฐาน กิจกรรมหลังการรู้หนังสือหรือแผนการเรียนรู้แบบ เทียบเท่าแล้ว การกำกับดูแลจะต้องเข้มงวดและต่อเนื่อง การกำกับดูแลจะต้องเริ่มตั้งแต่การ ลงทะเบียนความสนใจในการเรียน (การมาเรียนอย่างสม่ำเสมอ) อัตรา การออกกลางคัน อัตราส่วนของความก้าวหน้าในการเรียน คุณภาพของการเรียนรู้ แรงจูงใจของอาสาสมัคร คุณภาพและการฝึกต่อเนื่องที่ไม่เหมือนกัน ความสัมพันธ์กับชุมชน การผลิตสื่อ คุณภาพและการ ฝึกต่อเนื่องที่ไม่เหมือนกัน ความสัมพันธ์กับชุมชน การผลิตสื่อ คุณภาพของสื่อที่นำมาใช้ความ เหมาะสมของสื่อ ความจำเป็นในการปรับปรุงแก้ไขสื่อ ปัญหาต่าง ๆ ที่จะต้องพบกับผู้เรียนและ อาสาสมัครและเรื่องอื่น ๆ การกำกับดูแลควรจะสร้างความมั่นใจได้ว่า ความเป็นไปได้ในการให้ เวลาสำหรับปัญหาป้อนกลับเพื่อการแก้ไขโดยปฏิบัติที่ถูกต้องรูปแบบและเครื่องมือที่ใช้ควร จะใช้ภาษาที่ง่าย และมีการฝึกอบรมหรือแนะนำการใช้เครื่องมือที่นั้นล่วงหน้า

ขณะที่มีการปรับปรุงเรื่องการเรียนรู้หนังสือ และกิจกรรมหลังการเรียนรู้หนังสือ ซึ่งศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนให้ความสำคัญกับโปรแกรมการปรับปรุงคุณภาพชีวิต และรูปแบบอื่น ๆ ของการจัด การศึกษาต่อเนื่องนั้นการกำกับดูแลอาจจะยังไม่จำเป็นที่จะเข้มงวดเท่าใดนัก ทั้งนี้เนื่องจากแรง บันดาลใจของผู้เรียนเพิ่มขึ้นในเรื่องของการนำไปใช้ ความเป็นไปได้ของโปรแกรมจะได้รับการ พิจารณาจากคุณภาพของโปรแกรม และจากความต้องการของประชาชนซึ่ง ตัวจักรในเรื่องของ ความต้องการและการตอบสนองความต้องการได้จะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นความถูกต้องในตัวของมัน เอง

โดยสรุป การกำกับ ดูแล ติดตามการดำเนินงาน คือ การรวบรวมข้อมูลการปฏิบัติงาน ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อแสดงให้เห็นถึงจุดแข็ง จุดอ่อน และแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข การดำเนินงาน ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

2.7 ประเมินผลการดำเนินงาน

การประเมินผล (*Evaluation*) ในความหมายของนักวิชาการและนักการศึกษา ได้ให้คำ จำกัดความไว้ดังนี้

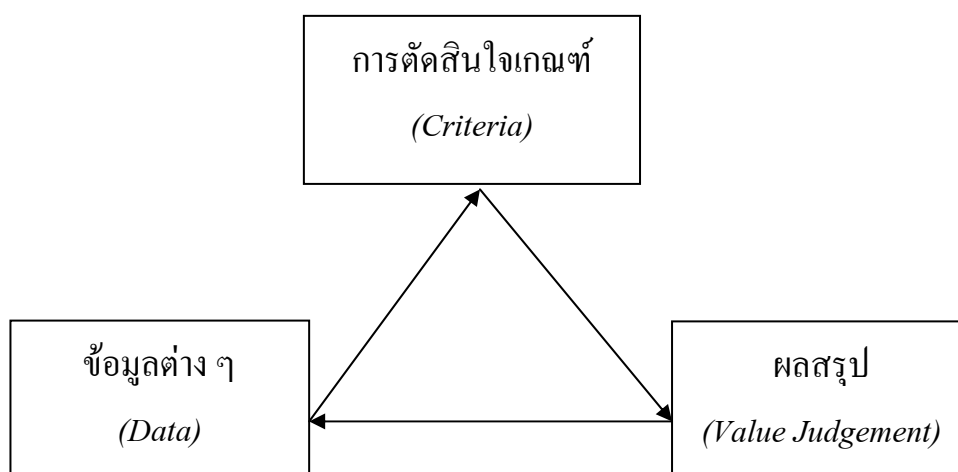
ศิริชัย กาญจนวาสี (2538 :1 - 2) ได้ให้ความหมายของการประเมิน (*Evaluation*) ว่าเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งทางสังคม โดยมีวัตถุประสงค์หลักอยู่ที่การตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ ต้องการประเมิน ได้แก่ ทรัพยากร กิจกรรม โครงการ แผนงาน แผน หน่วยงาน สถาบัน/ องค์กร และสังคม ซึ่งเป็นระดับสูงสุด เป้าหมายหลักของการประเมินคือ การพัฒนาคุณค่าของ สิ่งที่ประเมินเพื่อเป็นแนวทางสู่การพัฒนาสังคม

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2535 : 15 - 17) กล่าวว่า การวัดผลเป็น กระบวนการเชิงปริมาณในการกำหนดค่าเป็นตัวเลข หรือสัญลักษณ์ที่มีความหมายแทนคุณลักษณะของ สิ่งที่วัด โดยอาศัยกฎเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ส่วนการประเมินผลเป็นกระบวนการในการตัดสินคุณค่าของ สิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างมีหลักเกณฑ์เพื่อสรุปว่าสิ่งนั้นดี – เลว ปานใด

อีเบล และ ฟรีสบาย (Eble and Frisbie, 1986:13-14) ได้ให้ความหมายว่า การวัดผลเป็นกระบวนการกำหนดตัวเลขหรือสัญลักษณ์ที่มีความหมายแทนคุณลักษณะของสิ่งที่วัดโดยอาศัยกฎเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ส่วนการประเมินผลเป็นกระบวนการในการตัดสินเกี่ยวกับคุณภาพ หรือคุณค่าของวัตถุสิ่ง ของโครงการการศึกษา พฤติกรรม การทำงานของ คนงาน หรือ ความรู้ความสามารถของผู้เรียน

กรอนลันด์ (Gronlund, 1976 : 5 - 6) ได้อธิบายว่า การประเมินผลเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยข้อมูลมาจากวิธีการวัดหลาย ๆ ประเภทมาตัดสินใจโดยมีเกณฑ์เชิงคุณ

และกรอนลันด์ได้แสดงให้เห็นว่าการประเมินผลขึ้นอยู่กับข้อมูลการวัดผล (Measurement) หรือข้อมูลที่ไม่ใช่การวัดผล (Non measurement) ก็ได้ตั้งแผนภูมิที่แสดงความหมายของการประเมินดังนี้

ภาพประกอบ 4 แผนภูมิความหมายของการประเมิน

ที่มา : Gronlund. (1976 : 5). *Measurement and Evaluatin in Teaching*.

การประเมิน (Evaluation) เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศ เพื่อช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด (สมคิด พรหมจ้อย. 2542 : 29) วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการประเมินการดำเนินงาน คือ การหาแนวทางในการตัดสินสิ่งที่กำลังดำเนินการอยู่ หรือสิ่งที่ดำเนินการไปแล้ว เพื่อการแก้ปัญหา หรือปรับปรุงการดำเนินงาน

โดยสรุป การประเมินผลการดำเนินงาน คือ การประเมินว่าการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นไปตามแผนที่วางไว้ หรือไม่ มีประสิทธิภาพเพียงใด เรื่องใดที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงาน อุปสรรคและปัญหาสำคัญ ๆ ของการดำเนินงานโดยรวม และข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.8 ประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

เบอร์เนส (Bernays. 1952) ผู้บุกเบิกงานประชาสัมพันธ์ ได้ให้ความหมายของการประชาสัมพันธ์ไว้ 3 ประการด้วยกัน คือ

1. เผยแพร่ชี้แจงให้ประชาชนทราบ
2. ชักชวนให้ประชาชนมีส่วนร่วมด้วย ตลอดจนเห็นด้วยกับวัตถุประสงค์และวิธี

ดำเนินงานของสถาบัน

3. ประสานความคิดเห็นของกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้องให้เข้ากับจุดมุ่งหมายและวิธีการดำเนินงานของสถาบัน

สื่อประชาสัมพันธ์

แม้ว่าปัจจุบันสื่อประชาสัมพันธ์จะมีหลากหลายรูปแบบ อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงที่ผันแปรไปตามวิวัฒนาการทางเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านการสื่อสารและด้านคอมพิวเตอร์ ที่มีการพัฒนาต่อเนื่องกันอย่างรวดเร็ว แม้ว่าสื่อประชาสัมพันธ์จะมีอยู่หลากหลายรูปแบบ มีหลายลักษณะ แต่สื่อประชาสัมพันธ์ที่ใช้ในงานการศึกษา นอกโรงเรียนนั้น ควรเลือกใช้อย่างเหมาะสม ตามสภาพแวดล้อม ตามศักยภาพในแต่ละพื้นที่ตามจุดประสงค์ของการเผยแพร่ และตามกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ ซึ่งประเภทของสื่อประชาสัมพันธ์หากจะแบ่งตามลักษณะของสื่อสามารถแบ่งได้เป็น 5 ประเภทคือ

1. สื่อสิ่งพิมพ์

เป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์พื้นฐานที่ผู้เผยแพร่ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือหน่วยงานเป็นผู้ผลิตและเผยแพร่ไปสู่ กลุ่มเป้าหมาย ด้วยวัตถุประสงค์ในการผลิต รวมไปถึงรูปแบบของสิ่งพิมพ์ที่แตกต่างกันออกไปทั้งในลักษณะแผ่นกระดาษพิมพ์เพียงแผ่นเดียว เช่น แผ่นปลิว แผ่นพับ แผ่นภาพ โปสเตอร์ จดหมายข่าว เป็นต้น หรือในแบบที่เย็บเป็นเล่ม เช่น หนังสือพิมพ์ จุลสาร วารสาร เอกสารเผยแพร่ต่าง ๆ เป็นต้น

ปัจจุบันความนิยมในการใช้สื่อประเภทสิ่งพิมพ์เพื่อการประชาสัมพันธ์นี้ ยังมีอยู่มาก และมีรูปแบบที่หลากหลายออกไป เช่น ปฏิทิน รูปโลก สมุดบันทึก สมุดฉีก ซึ่งล้วนแต่เป็นสื่อที่เข้าถึงประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพอายุการใช้งานนาน แต่ข้อจำกัดก็คือเรื่องการนำเสนอเนื้อหาต้องให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น แผ่นพับที่เขียนด้วยภาษาราชการ หรือ ข้อมูลทางวิชาการถ้าส่งไปเผยแพร่ให้ประชาชนในชนบทอาจจะไม่สามารถเข้าใจเนื้อหา ที่ต้องการประชาสัมพันธ์ได้เลย

2. สื่อบุคคล

หมายถึง บุคคลมีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดทักษะ ความรู้ เรื่องราวต่างๆ ไปสู่บุคคลอื่น ๆ ได้ สื่อบุคคลจัดได้ว่าเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพสูงในการประชาสัมพันธ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการโน้มน้าวจิตใจ เนื่องจากตัวสื่อซึ่งเป็นผู้ถ่ายทอด ติดต่อกับผู้รับสารโดยตรง ส่วนใหญ่จะอาศัยการพูดในลักษณะต่างๆ เช่น การสนทนา การพบปะพูดคุย การสาธิต การประชุม การสอน การให้สัมภาษณ์ การโต้เถียง การอภิปราย การปาฐกถา เป็นต้น แต่สื่อบุคคลก็มีข้อจำกัดก็คือในกรณีที่เนื้อหาเป็นเรื่องยาว เรื่องที่ซับซ้อน การใช้คำพูดอย่างเดียวอาจไม่สามารถสร้างความเข้าใจได้ทันที และเป็นสื่อที่ไม่ถาวรยากแก่การตรวจสอบ และอ้างอิงได้ นอกจากนี้จะมีผู้บันทึกคำพูดนั้นไว้เป็นลายลักษณ์อักษร หรือทำการบันทึกเสียงเอาไว้

3. สื่อมวลชน

จากข้อจำกัดของสื่อบุคคล ที่ไม่สามารถใช้เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดข่าวสาร เพื่อการประชาสัมพันธ์ไปสู่กลุ่มคนเป็นจำนวนมากพร้อมๆ กันในเวลาเดียวกันได้ มนุษย์จึงได้นำเทคโนโลยีการสื่อสาร นำมาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอด จึงเกิดเป็นสื่อมวลชนเพื่อมารองรับในภารกิจดังกล่าว สื่อมวลชนอาจแบ่งประเภทตามคุณลักษณะของสื่อได้เป็น 5 ประเภท คือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ กระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และภาพยนตร์ (มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาธิราช. 2532) ทั้งนี้หนังสือพิมพ์และนิตยสารมีความคงทนถาวร สามารถนำข่าวสารมาอ่านใหม่ได้ซ้ำแล้วซ้ำอีกแต่มีข้อจำกัดที่การเผยแพร่ไประยะไกลต้องพึ่งพาการขนส่ง เป็นอุปสรรคสำหรับผู้ไม่รู้หนังสือ และผู้ที่พิการทางสายตา ส่วนสื่อวิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อที่สามารถแพร่การสื่อสารครอบคลุมพื้นที่ไปได้ไกลเพราะใช้คลื่นวิทยุไม่มีข้อจำกัดด้านการขนส่งเหมือนหนังสือพิมพ์หรือนิตยสาร และสามารถรับฟังในขณะที่ทำงานอย่างอื่นได้ไปด้วย แต่ก็มีข้อจำกัดคือ ผู้ฟังไม่สามารถย้อนกลับมาฟังได้อีก ดังนั้นหากมิได้ตั้งใจฟังในบางครั้งก็ทำให้ได้ข่าวสารที่ไม่สมบูรณ์สื่อวิทยุโทรทัศน์และภาพยนตร์ จัดเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพในการสื่อสารมากที่สุด เนื่องจากสามารถเห็นภาพที่เคลื่อนไหว ได้ยินเสียง ทำให้การรับรู้เป็นไปอย่างรวดเร็วและชัดเจน มีประสิทธิภาพยิ่งแต่ข้อจำกัดคือต้องใช้กระแสไฟฟ้าหรือแบตเตอรี่ค่อนข้างสูง ในบางพื้นที่ที่ไม่มีกระแสไฟฟ้าก็ไม่สามารถเผยแพร่ได้

4. สื่ออิเล็กทรอนิกส์

หมายถึงสื่อที่ผลิตขึ้นเพื่อใช้ร่วมกับเครื่องมือ หรืออุปกรณ์ ไม่ว่าจะเป็นโสตทัศนอุปกรณ์ หรือเครื่องมือทางเทคโนโลยี สมัยใหม่ โดยปกติสื่ออิเล็กทรอนิกส์แบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ สื่อวัสดุ และสื่ออุปกรณ์โดยที่ตัวของสื่อวัสดุนี้จะไม่สามารถใช้ด้วยตัวมันเองได้โดยตรง จึงต้องนำไปใช้ร่วมกับสื่ออุปกรณ์ตรงตามชนิด เช่น เทปบันทึกเสียง เทป วีดิทัศน์ ฟิล์มภาพยนตร์ แผ่นดิสเก็ต (Diskette) แผ่นซีดีรอม (CD-Rom) เป็นต้น ส่วนสื่ออุปกรณ์ซึ่งก็คือ ตัวเครื่องมือได้แก่ เครื่องเล่นเทปบันทึกเสียง เครื่องเล่นเทปวีดิทัศน์ เครื่องฉายภาพยนตร์ และเครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น โดยภาพรวมแล้ว สื่ออิเล็กทรอนิกส์ มีข้อดีคือ มีความน่าสนใจ เป็นสื่อที่คงทนถาวรนำมาใช้ได้หลายครั้ง สามารถทำสำเนาเพื่อนำไปใช้ที่อื่นได้ง่าย แต่มีข้อจำกัดคือต้องใช้อุปกรณ์ซึ่งบางประเภท

มีราคาแพงและผู้สร้างกับผู้นำไปใช้ต้องมีความรู้เฉพาะในการใช้งาน และจำเป็นต้องใช้ไฟฟ้าหรือแบตเตอรี่เป็นแหล่งพลังงานปัจจุบันคอมพิวเตอร์ได้เข้ามามีบทบาทในการติดต่อสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ สิ่งที่เราเห็นได้ชัด ก็คือการนำเสนอสื่อที่สร้างหรือพัฒนามาจากคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในลักษณะมัลติมีเดีย (Multi-media) หรือที่บางคนเรียกว่า สื่อผสม ซึ่งปัจจุบันมัลติมีเดียได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายมากขึ้น เพราะเป็นสื่อที่สามารถดึงดูดความสนใจได้เป็นอย่างดี เนื่องจากมัลติมีเดียนี้ เป็นสื่อที่นำเสนอข้อมูลที่หลากหลายในเวลาเดียวกันโดยนำเสนอด้วยข้อความที่เป็นตัวอักษรรูปภาพ รูปกราฟิก ภาพเคลื่อนไหว ภาพยนตร์ เสียงบรรยายเสียงประกอบต่าง ๆ ได้อย่างน่าสนใจ นอกจากนี้มัลติมีเดียยังสามารถออกแบบให้สื่อมีกระบวนการโต้ตอบ(Interactive) กับผู้รับข้อมูลสื่อกับตัวสื่อได้อย่างอิสระแต่สื่อมัลติมีเดียนี้ก็มีข้อจำกัดอยู่มาก นั่นคือ มีความยุ่งยากในการจัดผลิต การพัฒนาสื่อการเตรียมอุปกรณ์ในการนำเสนอเนื้อหา ผู้ใช้งานต้องมีความรู้ในการใช้ คอมพิวเตอร์ ซึ่งหากเป็นแบบ Interactive แล้วผู้รับข้อมูลจะต้องมีความสามารถและรู้การใช้คอมพิวเตอร์พอสมควร นอกจากนี้เทคโนโลยีด้านการสื่อสารที่ได้พัฒนาและเติบโตอย่างรวดเร็ว รวมถึงขีดความสามารถ ของระบบคอมพิวเตอร์ที่สามารถรองรับข้อมูลได้อย่างมาก และมีความเร็วสูงขึ้น ทำให้มีการใช้ช่องทาง การสื่อสาร ไร้พรมแดนที่เรียกว่า อินเทอร์เน็ต (Internet) นี้เข้ามาใช้ประโยชน์ในการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ จนถึงได้ว่า อินเทอร์เน็ตได้กลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน ซึ่งสามารถเข้าถึงข้อมูลในโลกของอินเทอร์เน็ตได้ ทั่วทุกมุมโลกอย่างรวดเร็ว ที่สำคัญอินเทอร์เน็ต จัดเป็นสื่อที่เป็นสื่อสื่อสารสองทาง ที่ผู้รับสามารถโต้ตอบเพื่อซักถามข้อมูลเพิ่มเติมหรือข้อมูลที่ไม่เข้าใจได้โดยตรงผ่านทางระบบจดหมาย ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-mail)

5. สื่อกิจกรรม

หมายถึงสื่อที่เป็นกระบวนการ วิธีการในลักษณะที่กลุ่มเป้าหมาย มีพฤติกรรม มีส่วนร่วม สามารถสื่อความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ และเรื่องราวข่าวสารได้ ซึ่งสื่อกิจกรรมนี้มีอยู่หลายรูปแบบ เช่น การสัมมนา การฝึกอบรม การสาธิตการจัดประชุม การออกร้าน การจัดกีฬา การจัดแสดงผลงาน การจัดกิจกรรมทางการศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพ เป็นต้น สื่อกิจกรรมนี้สามารถประยุกต์ ปรับเปลี่ยน ดัดแปลงรูปแบบให้ยืดหยุ่นเหมาะสมกับโอกาสและสถานการณ์ได้ง่าย แม้ว่าสื่อประเภทนี้จะเป็นสื่อที่เข้าถึงเป้าหมายได้โดยตรง แต่สื่อนี้มีข้อจำกัดคือ ผู้รับข้อมูลนั้นมีจำนวนจำกัดโดยเฉพาะกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมเพียงเท่านั้นนอกจากนี้ในกระบวนการประชาสัมพันธ์ก็จำเป็นต้องใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่ผลงานกิจกรรมในลักษณะติดตั้งแสดงประจำที่ด้วยสื่อที่หลากหลายประเภทจัดแสดงเป็นเรื่องราว ซึ่งรวมเรียกว่าสื่อนิทรรศการปัจจุบันสื่อนิทรรศการเป็นกลไกการสื่อสารที่มีบทบาทมากขึ้นในสาขาต่างๆ ทั้งด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์ ธุรกิจสังคม การเมือง แพทย์ และด้านอื่น ๆ ดังนั้นสถานศึกษา องค์กร หน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชนต่างนำนิทรรศการมาเป็นสื่อกลางสำหรับให้ความรู้ ชักจูงให้เกิดความสนใจซึ่งจะเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้นการจัดแสดงงานนิทรรศการนั้นสามารถจัดให้ชม ซึ่งอาจจะให้ผู้บรรยายให้ฟังหรือไม่ต้องมีก็ได้ สถานที่จัดนั้นจะแสดงนอกอาคารหรือในอาคารก็ได้ ซึ่งจะ

ประกอบด้วยของจริง สิ่งจำลอง ภาพถ่าย แผนภูมิ สิ่งของตัวอย่าง สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในการจัดแสดงจะต้องจัดอย่างมีระเบียบลงตัว ที่ดูง่ายคำนึงถึงความชัดเจน ก่อให้เกิดความรู้ช่วยให้ผู้ดูมีความเข้าใจข้อมูล (Information) โดยใช้ข้อความสั้นๆ อธิบายประกอบด้วย

โดยสรุป การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่การดำเนินงาน คือ การเสริมสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดี ในเรื่องการดำเนินงาน การจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในรูปแบบสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อโสตทัศน์ และสื่อกิจกรรม

3. การมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเป็นพฤติกรรมที่ประชาชนหรือคนที่อยู่ร่วมกันในสังคมต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน การที่สามารถดำเนินงานไปได้โดยมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการจัดการศึกษาของกรมการศึกษานอกโรงเรียนจะสำเร็จขึ้นได้จำเป็นจะต้องมีพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนและสถาบันต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการมีส่วนร่วมนั้น ตามแนวความคิดของ โรเจอร์; และชูมาเกอร์ (Rogers ; & Shoemaker. 1971 : 312 - 316) ได้สรุปเกี่ยวกับพลังในการตัดสินใจที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในอำนาจอย่างกว้างขวาง
 2. การตัดสินใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง โดยมีการปรึกษากับพวกที่รับผลกระทบ
- กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจดังกล่าว มีความสัมพันธ์กับตัวแปร
3. ความรู้เกี่ยวกับความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยน
 4. การชักจูงและการประเมินผล การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจ
 5. การตัดสินใจที่จะยอมรับหรือปฏิเสธ อันมีผลจากการประเมิน
 6. การสื่อสารเกี่ยวกับการตัดสินใจ
 7. การกระทำการตัดสินใจ

ติน ปรัชญพฤทธิ์ (2528 : 64) ได้แบ่งทฤษฎีการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1. ทฤษฎีความเป็นผู้แทน ทฤษฎีนี้เน้นความเป็นผู้แทนของผู้นำว่าการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งและ/หรือถอดถอนผู้นำ เป็นเครื่องหมายของการที่จะใช้หลักประกันกับการบริหารงาน อย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้เน้น เฉพาะการวางโครงสร้างสถาบันเพื่อเป็นเครื่องมือในการให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมเท่านั้น เช่น การเลือกตั้งทั่วไป การเลือกตั้งโดยคะแนนลับและการประชุม ปรึกษาหารือประจำปี จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจขององค์กรการอย่างแท้จริงผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจ ได้แก่ บรรดาผู้นำต่าง ๆ ที่เสนอตัวเข้ามาสมัครรับเลือกตั้งส่วนผู้ตามเป็นเพียงไม่ระดับเท่านั้น

ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามแนวความคิดของทฤษฎีนี้ การมีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์ไม่เฉพาะแต่การเข้าไปพิจารณาเลือกตั้งหรือถอดถอนผู้นำเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางนโยบายยิ่งกว่านั้นทฤษฎีนี้ยังมองการมีส่วนร่วมเป็นการให้การศึกษา และพัฒนาการกระทำทางการเมืองและสังคมที่มีความรับผิดชอบ นั่นก็คือการไม่ยอมให้มีส่วนร่วมนับว่าเป็นการคุกคามต่อเสรีภาพของผู้ตาม

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527 : 6) ได้เสนอหลักการและแนวทางพัฒนาที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมดังนี้

1. ยึดหลักความต้องการและปัญหาประชาชนเป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรม ถ้าหากกิจกรรมที่จะนำไปให้ประชาชนเป็นเรื่องใหม่ ต้องใช้เวลาในการกระตุ้นแรงเร้าความสนใจให้ความรู้ความเข้าใจ จนประชาชนยอมรับความจำเป็นและประโยชน์ในการจัดทำกิจกรรมเหล่านี้
2. กิจกรรมต้องดำเนินการในลักษณะกลุ่ม เพื่อสร้างพลังในการรับผิดชอบร่วมกันสร้างความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างสมาชิก ปลุกฝังทัศนคติและพฤติกรรมที่เห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
3. แนวทางการพัฒนาในกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถของประชาชนที่รับดำเนินการต่อไป โดยไม่ต้องพึ่งพาทายนอก เฉพาะในระยะเริ่มต้นไม่ทุ่มเทในลักษณะการให้เปล่าโดยสิ้นเชิง ต้องทำให้ประชาชนเกิดความสำนึกเป็นเจ้าของกิจกรรมและสามารถทำต่อไปเองได้
4. กิจกรรมพัฒนาที่นำเข้าไปในชุมชน ต้องสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมพร้อมกับสภาพชุมชน ซึ่งหมายรวมถึงการใช้ทรัพยากรชุมชนสอดคล้องกับขนบธรรมเนียม ประเพณี
5. การเริ่มต้นกิจกรรมต้องอาศัยผู้นำชุมชน คือ ผู้นำตามธรรมชาติที่ชาวบ้านเคารพนับถือผู้นำทางศาสนา ผู้นำที่ได้รับการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งจากทางราชการเพื่อเป็นผู้บุกเบิก และชักนำชาวบ้านต่อไป
6. ขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ ต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ตั้งแต่ขั้นต้นการค้นหาข้อมูลร่วมหาสาเหตุปัญหา ร่วมปรึกษาหาทางแก้ไขปัญหา ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมวางแผนร่วมปฏิบัติงาน ส่วนการติดตามผลงานจนถึงขั้นบำรุงรักษาระยะยาว

อินทิรา มณีคุณ (2540 : 19) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในทฤษฎีองค์การจัตระบบให้โอกาสแก่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย และการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมขององค์กรผู้ใต้บังคับบัญชา จะรู้สึกว่ามีเสรีภาพในการให้ความคิดเห็นและคำปรึกษาผู้บริหารจะทำงานกับผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นกลุ่ม การประชุมกลุ่มช่วยให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการตัดสินใจปรับปรุงการสื่อสารส่งเสริมความร่วมมือ และช่วยแก้ปัญหาข้อขัดแย้งบทบาทของผู้บริหารในการประชุมกลุ่มจะเป็นการชี้นำการปรึกษาหารือที่ประชุม และรักษาสถานการณ์นั้นให้เป็นไปในลักษณะที่สร้างสรรค์และปรับตัวเพื่อแก้ปัญหา

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536 : 90-92) กล่าวถึงทฤษฎีการรับสิ่งใหม่ (Innovation Theory) ว่า การที่สมาชิกในสังคมจะรับสิ่งใหม่ช้าหรือเร็วนั้น นอกจากจะขึ้นอยู่กับลักษณะของสิ่งใหม่ ลักษณะของประชาชนในสังคมแล้ว ยังขึ้นอยู่กับความแตกต่างของสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประชากรในสังคมนั้นด้วยประเด็นสำคัญ ได้แก่

1. กลุ่มบุคคลที่ยอมรับสิ่งใหม่มักจะมีสภาพสังคมสูงกว่า กลุ่มบุคคลที่มีสภาพทางสังคมต่ำ
2. กลุ่มบุคคลที่ยอมรับสิ่งใหม่ มักจะมีสภาพทางเศรษฐกิจที่ดีกว่ากลุ่มที่ยอดรับสิ่งใหม่ช้า
3. กลุ่มบุคคลที่ยอมรับสิ่งใหม่มักเป็นผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญงานเหนือกว่ากลุ่มบุคคลที่ยอมรับสิ่งใหม่ช้ากว่า

ดังนั้นการยอมรับสิ่งใหม่จึงมีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน เนื่องจากประชาชนมีอัตราการยอมรับสิ่งใหม่ ก็จะเข้ามีส่วนร่วมมาก และการมีอัตราการยอมรับสิ่งใหม่ช้าหรือเร็วนั้นก็ขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจและสังคม

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

อภิศักดิ์ ไพฑาคำ (2539 : 79 - 80) กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนต้องมีเงื่อนไขอย่างน้อย 3 ประการ ดังนี้

1. ประชาชนต้องมีอิสรภาพมีส่วนร่วม (freedom to participate)
2. ประชาชนต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วม (ability to participate)
3. ประชาชนต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม (willingness to participate)

นอกจากนี้เงื่อนไขดังกล่าว 3 ประการแล้ว ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขอื่น ๆ อีกดังนี้

1. ประชาชนต้องไม่เสียเงิน ค่าใช้จ่ายในการมีส่วนร่วมมากเกินไปที่เขาประเมินค่าตอบแทนที่จะได้รับ
2. ประชาชนต้องสามารถสื่อสารการรู้เรื่องกันทั้ง 2 ฝ่าย
3. ประชาชนต้องมีความสนใจที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วม
4. ประชาชนต้องไม่รู้สึกกระทบกระเทือนต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือสถานภาพทางสังคมหากจะมีส่วนร่วม

กรณีการ ภูมิวงศ์พิทักษ์ (2543 : 9) กล่าวถึงแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนนั้นได้บังเกิดขึ้นในชุมชนต่าง ๆ ทั่วโลกตะวันออก และซีกโลกตะวันตกดังจะเห็นได้จากประเพณีลงแขก ซึ่งมีการปฏิบัติในหมู่เกษตรกรทั่วโลกการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาครอบครัว กลุ่มละแวกบ้าน และในสังคม ชุมชน หมู่บ้าน ตลอดจนสังคมนั้น ได้พัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในครอบครัวและในสังคมให้เจริญก้าวหน้าและผาสุกเรื่อยมา การมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการคือ

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดความสนใจและความห่วงกังวลบุคคลซึ่งบังเอิญพ้องต้องกัน กลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม
2. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกัน ที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้นผลักดันให้พุ่งไปสู่การรวมกลุ่มวางแผนและลงมือกระทำร่วมกัน
3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนาการตัดสินใจร่วมกัน จะต้องรุนแรงมากพอที่ทำให้เกิดความคิดริเริ่มกระทำการที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

3.3 ความหมายของการมีส่วนร่วม

สหประชาสังคมและเศรษฐกิจแห่งสหประชาชาติ (United Nations, Department of International Economic and Social Affairs, 1981 : 25) ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนก็คือ การที่ประชาชนก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถที่จะแสดงออกซึ่งความต้องการของตน การจัดลำดับความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนา และได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้น โดยเน้นที่การให้อำนาจการตัดสินใจแก่ประชาชนในชนบท

อแลสแธร์ ที ไวท์ (Alastair T. White. 1982 ; อ้างอิงจาก กรมการพัฒนาชุมชน. 2529 : 11) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมประกอบไปด้วย 4 มิติดด้วยกัน มิติที่หนึ่ง คือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะไรควรทำ และทำอย่างไร มิติที่สอง การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนาการลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ มิติที่สาม การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน และมิติที่สี่ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (อ้างอิงจาก ร้อยตำรวจโทวัชร พดิธรรมกุล. 2541 : 11) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง กระบวนการทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งในส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องรวมกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ คือ

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดหา และสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรม โครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน

7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรม ให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

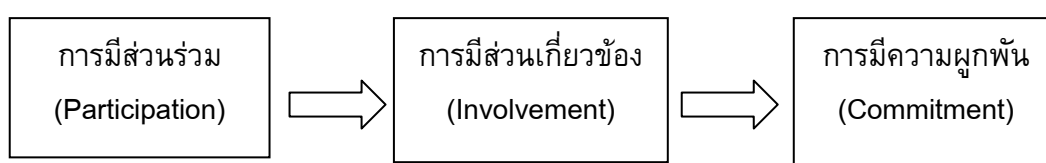
8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการ

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527 : 11-13) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นการเข้าร่วมกิจกรรมของชาวบ้านตามที่หน่วยงานของรัฐหรือเอกชนเกิดขึ้นหรือชาวบ้านเป็นผู้เสนอโดยมีการเข้าร่วมในหลายระดับ เช่น การเข้าร่วมในการฟังเฉย ๆ ฟังและออกความคิดเห็นตลอดจนร่วมในการวางแผน ผู้เข้าร่วมมีตั้งแต่ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน และชาวบ้านทั่วไป

อุทัย ดุลยเกษม (2528 : 33-34) กล่าวว่า การพัฒนาตามหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือการพัฒนาชนบทโดยชาวบ้านก็คือ กระบวนการพัฒนาชนบทที่ประชาชนชาวชนบทสามารถรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรของตัวเอง มีจุดประสงค์ที่จะแก้ปัญหาของชนบทตั้งแต่ขั้นการศึกษาปัญหา การกำหนดโครงการ การลงมือปฏิบัติ การประเมินผล และการสรุปบทเรียนด้วยตัวของเขาเอง

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2537 : 182-183) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม (participation) ว่าเป็นการที่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามาช่วยเหลือ สนับสนุนทำประโยชน์ ในเรื่องต่าง ๆ หรือกิจกรรมต่าง ๆ อาจเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจหรือกระบวนการบริหาร

ประสิทธิผลขององค์การขึ้นอยู่กับการรวมพลังของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์การนั้นในการปฏิบัติภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย วิธีการหนึ่งในการรวมพลังความคิด สติปัญญา ก็คือ การให้มีส่วนร่วม การให้บุคคลมีส่วนร่วมในองค์การนั้น บุคคลจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้อง (involvement) ในการดำเนินการหรือปฏิบัติการต่าง ๆ เป็นผลให้บุคคลนั้นมีความผูกพัน (commitment) ต่อกิจกรรมและองค์การในที่สุด ซึ่งแสดงไว้ตามภาพประกอบที่ 2 ดังนี้

ภาพประกอบ 5 ผลการมีส่วนร่วมในองค์การ

ที่มา : เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. (2537). หน่วยที่ 7 ปัญหาและแนวโน้มเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา ในประมวลสาระชุดวิชาสัมมนาปัญหาและแนวโน้มทางการบริหารการศึกษา. หน้า 183.

ยิวธน์ วุฒิเมธี (2534 : 67) กล่าวว่าสาระสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ ลากร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวประชาชนเอง การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแนวคิดทางยุทธศาสตร์ของหลักการพัฒนาชุมชนที่จะทำให้ประชาชนบังเกิดมีความศรัทธาในตัวเอง (Self-reliance) ความเชื่อมั่นในตัวเอง (Self-confidence) ความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of belonging) ในการดำเนินการตามโครงการพัฒนาต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่ความสามารถและประสิทธิภาพในการปกครองตนเองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 183-185) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าหมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (mental and emotional involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (group situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น อีกทั้งทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย ซึ่งสรุปความหมายของการมีส่วนร่วมไว้อีกนัยหนึ่งในรูปของสมการว่า

การมีส่วนร่วม = ความร่วมมือร่วมใจ + การประสานงาน + ความรับผิดชอบ

Participation = cooperation + coordination + responsibility

โดยให้ความหมายของความร่วมมือร่วมใจว่า หมายถึง ความตั้งใจของบุคคลที่จะมาทำงานร่วมกับเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

การประสานงาน หมายถึง ห่วงเวลาและลำดับเหตุการณ์ที่มีประสิทธิภาพในการกระทำกิจกรรมหรือการทำงาน

ความรับผิดชอบ หมายถึง ความรู้สึกผูกพันในการทำงานและการทำให้เชื่อถือไว้วางใจ โดยสรุปแล้วความหมายโดยทั่วไปของการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนตัดสินใจในกิจการใด ๆ ที่มีผลกระทบถึงตัวประชาชน

ประพนธ์ ปิยรัตน์ (2534 : 182) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การมีส่วนร่วมอย่างจริงจังของคนที่อยู่ร่วมกันในชุมชน ในการวางแผน การดำเนินงาน และการควบคุม โดยอาศัยทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อให้เกิดประโยชน์ด้วยการพึ่งพาตนเองของท้องถิ่น

จากการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวกับความหมายของการมีส่วนร่วมที่นักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวไว้แล้วนั้น พอสรุปได้ว่า “การมีส่วนร่วม” เป็นกระบวนการที่เกิดจากการเกี่ยวข้องของบุคคล กลุ่มบุคคล สมาคม หรือองค์การต่าง ๆ ซึ่งอาจเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม อันเป็นเหตุเร้าใจให้เกิดการมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ตัดสินใจ วางแผนปฏิบัติ ตลอดจนติดตามและประเมินผล เพื่อให้ชุมชนตระหนักว่าตนเองเป็นเจ้าของโครงการ หรือได้มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของโครงการ จะได้ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานต่าง ๆ ด้วยดี ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งจะมีผลกระทบโดยตรงต่อตนเองและส่วนรวมทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับกาลเวลาและยุคสมัยอีกด้วย

3.4 ลักษณะของการมีส่วนร่วม

จากความหมายของการมีส่วนร่วมที่ได้กล่าวมานั้น นักวิชาการและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนายังได้ศึกษาถึงรูปแบบหรือลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ในมิติที่แตกต่างกัน ดังนี้

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2534 : 12) กล่าวถึงหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่า หลักความร่วมมือของประชาชนที่สำคัญยิ่ง ก็คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างจริงจังและจริงใจ ทั้งนี้ด้วยการเปิดโอกาสให้มีการศึกษา (Education) การร่วมพิจารณา (Consensus) และการตกลงใจร่วมกัน (Consent) ในการแก้ปัญหาหรือการวางโครงการต่าง ๆ การที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมก็เพื่อเป็นการให้ประชาชนได้มีสิทธิและความเสมอภาคกันในอนาคตที่จะรับผิดชอบในสังคม ประชาชนจะมีโอกาสร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบ

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527 : 11-13) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทว่ามีอยู่ 4 ขั้นตอนด้วยกันคือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2537 : 19) ได้ศึกษาวิเคราะห์พระราชบัญญัติและระเบียบของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในส่วนที่ให้เอกชนมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาที่ภาครัฐจัดดำเนินการปรากฏว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษาจะมีอยู่ในลักษณะเดียวกันคือ ในรูปของ “คณะกรรมการ” การเข้าร่วมในคณะกรรมการ ก็จะอยู่ในลักษณะของ “ผู้ทรงคุณวุฒิ” ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิมีความหมายรวมถึงข้าราชการในหน่วยงานอื่น ข้าราชการที่เกษียณแล้วหรือประชาชนทั่วไป

โคเฮน; และอัฟฮอฟ (ไชยณะ สุทธิวรชัย. 2535 : 15 ; อ้างอิงจากCohen; & Uphoff. 1980 : 219-222) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหาร และการประสานงานของความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benifits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นการควบคุมและตรวจผลการดำเนินงานกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

จากลักษณะของการมีส่วนร่วม ดังที่นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวมาแล้วนั้น สรุปได้ว่าในการดำเนินงานพัฒนาเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมนั้นจะต้องศึกษาโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนปัญหาและความต้องการของคนในชุมชนเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรม และการพัฒนาที่มีรากฐานอยู่บนความต้องการของคนในชุมชน โดยบุคคลภายนอกจะมีบทบาทเป็นผู้กระตุ้น สนับสนุน หรือให้ความช่วยเหลือด้านข่าวสารเพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วมของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กรในด้านการค้นหาปัญหาเพื่อการประสานแผน การดำเนินงาน และการติดตามประเมินผล ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่คน ส่วนใหญ่ในชุมชน ตลอดจนการพึ่งตนเองของชุมชนในระยะยาวต่อไป

3.5 ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

ศกุนต์ สายบุญลี (2537 : 56) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนดังนี้

1. ส่วนร่วมในการรับรู้ในการได้รับข่าวสารเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน อย่างหนึ่งที่จะรู้ข่าวสารความเป็นไปของบ้านเมือง ความรู้หรือวิชาการต่าง ๆ ถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพทางวัฒนธรรมเป็นการตกทอดทางสติปัญญาของมนุษย์จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง สังคมหนึ่งไปสู่สังคมหนึ่งเป็นสิ่งสาธารณะ
 2. ร่วมคิด จากการได้รับรู้ นำมาสู่การขบคิด พิจารณามีโอกาสแสดงความคิดเห็น เสวนาแลกเปลี่ยนรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจที่มีคุณภาพ
 3. ร่วมตัดสินใจ มีโอกาสที่จะตัดสินใจรับหรือไม่รับกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน กับชีวิตของตนเองอันถือว่า หากมนุษยมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกันแล้วผลที่เกิดขึ้นย่อมเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับความต้องการ สอดคล้องกับปัญหา เกิดความรักความหวงแหน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของและต้องดูแลรักษา ขั้นตอนนี้จะเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด
 4. ร่วมวางแผนและดำเนินการ การวางแผนร่วมกันและการดำเนินการร่วมกันย่อมมีพลังอย่างมหาศาลในการทำโครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ได้รับความสำเร็จอย่างรวดเร็ว
 5. ร่วมประเมินค่ากิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการแล้วหรือกิจกรรมที่จะดำเนินการต่างไป
 6. ร่วมรับผิดชอบ การคงอยู่ของกิจกรรมนั้นไม่มีใครปฏิเสธว่า เป็นผลมาจากการรับผิดชอบแลปฏิบัติดูแลรักษาร่วมกัน สำหรับสิ่งที่เกิดผลเสียหายหากมีการรับ “ผิด” เราจะพบกับสิ่งที่ “ชอบ” พลวัตรของกิจกรรมก็จะต่อเนื่องต่อไปเช่นกัน
 7. ร่วมรับผลประโยชน์ ผลของกิจกรรมย่อมตกแก่สมาชิกชุมชนส่วนชุมชน จะกระจายผลประโยชน์ไปสู่สมาชิกของชุมชน แต่ละคนอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ของชุมชน
- ทองศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ (2540 : 94) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน อันชอบธรรมของทุกคนที่เราเคารพให้การยอมรับและยกย่อง โดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงออกเกี่ยวกับการปรับปรุงชีวิตของเขา
2. การพัฒนาเป็นงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับประชาชน เป็นจำนวนมากเราจำเป็นต้องให้คนในหมู่มากเหล่านี้ ได้มีสิทธิมีเสียงในการแสดงออก
3. กลยุทธ์ทั้งหลายในการพัฒนาที่ผ่านมา ยังไม่สามารถส่งผลถึงกลุ่มประชาชนผู้ด้อยโอกาสและยากจน และในทางตรงกันข้ามกลับส่งผลให้กลุ่มคนที่ได้เปรียบมีโอกาสมากขึ้นจึงจำเป็นต้องปรับปรุงในการพัฒนาใหม่ โดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนมากขึ้น
4. ประสบการณ์ที่ผ่านมาได้พบว่า มีโครงการจำนวนไม่น้อยที่ประสบความสำเร็จโดยอาศัยวิธีการมีส่วนร่วมในรูปแบบการร่วมกลุ่มและการจัดตั้งองค์กรประชาชน ในขณะเดียวกันมีตัวอย่างของโครงการที่ล้มเหลวเป็นจำนวนมาก เนื่องจากไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม
5. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องของการปฏิบัติการเป็นกลุ่ม หรือของกลุ่มอันเป็นผลมาจากความรู้สึกผูกพันของสมาชิกแต่ละคนที่เข้ามาร่วม เพื่อพิทักษ์ประโยชน์ของเขาและในขณะเดียวกันก็ใช้ประโยชน์ต่อส่วนร่วมด้วย การมีส่วนร่วมจึงเป็นสิ่งจำเป็น
6. กรมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นตัวชี้วัดของการพัฒนาชุมชน ยิ่งประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากเท่าใด ยิ่งแสดงว่าประชาชนจะได้รับประโยชน์จากการพัฒนามากยิ่งขึ้น
7. ประชาชนย่อม รู้ว่าตนเองกำลังต้องการอะไร มีปัญหาอะไรและอยากจะแก้ปัญหอะไร ถ้าให้รู้ดีว่าตนเองกำลังต้องการอะไร มีปัญหาอะไร และอยากจะแก้ปัญหายังไร ถ้าให้โอกาสแก่ประชาชนเขามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาช่วยให้องค์กรต่าง ๆ ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชนได้ดีกว่า

3.6 ประเภทของการมีส่วนร่วม

การแบ่งประเภทการมีส่วนร่วมของนักวิชาการทั้งหลายยังมีความแตกต่างกันตามหลักเกณฑ์การแบ่งที่แตกต่างกันไป ตัวอย่างเช่น ดุสเซลดอร์ฟ (Dusseldorp. 1981 : 35-53) ได้รวบรวมแนวคิดในการจำแนกประเภทของการมีส่วนร่วม (types of participation) ของนักวิชาการต่าง ๆ และใช้คุณลักษณะ (characteristics) 9 ประการมาจำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น 9 กลุ่ม ดังนี้

1. การจำแนกตามระดับความสมัครใจ (degree of voluntariness)
2. วิธีของการมีส่วนร่วม (way of involvement)
3. ความเข้มของการมีส่วนร่วม (intensities of activities)
4. ความถี่ของการมีส่วนร่วม (frequency of activities)
5. ระดับของประสิทธิผล (degree of effectiveness)
6. พิสัยของกิจกรรม (range of activities)

7. ระดับขององค์การ (organizational level)
8. ผู้เข้าร่วม (participants)
9. ลักษณะของการวางแผน (style of planning)

การจำแนกตามลักษณะทั้ง 9 ประการนี้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการวัดระดับการมีส่วนร่วมมากเพราะจะทำให้เห็นมิติหลายมิติ และเมื่อผสมผสานหลายมิติเข้าด้วยกันจะทำให้เห็นลักษณะพฤติกรรมการมีส่วนร่วมชัดเจนขึ้น อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้วจะเห็นว่า การมีส่วนร่วมทั้ง 9 ประการนั้นมิได้เป็นอิสระต่อกัน เพราะลักษณะนี้ก็ช่วยให้เห็นภาพได้หลากหลายมิติยิ่งขึ้นสำหรับนักวิชาการอื่น ๆ เช่น อาร์นสไตน์ (Arnstein, 1969) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็นบันได 8 ขั้น โดยใช้อำนาจในการตัดสินใจของประชาชนเป็นเกณฑ์ในการจำแนกระดับการมีส่วนร่วม ตั้งแต่ขั้นต่ำสุดคือประชาชนไม่มีอำนาจในการตัดสินใจใด ๆ ไปจนถึงขั้นสูงสุดคืออำนาจเป็นของประชาชน สำหรับแนวคิดของโคเฮน; และอัฟฮอฟ (Cohen ; & Uphoff, 1977) ได้มองการมีส่วนร่วมว่ามี 3 มิติ ได้แก่ มีส่วนร่วมในเรื่องอะไร ใครที่เข้ามามีส่วนร่วมและมีส่วนร่วมด้วยวิธีการอย่างไร จากแนวคิดดังกล่าวจะเห็นว่าใช้หลักเกณฑ์ในการพิจารณา 3 เกณฑ์

สำหรับนักวิชาการไทยคือ บัญชร แก้วส่อง (2531 : 14) ได้สังเคราะห์แนวคิดของการมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นจากแนวคิดของดุษเชลเตอร์ฟ อีก 1 ลักษณะ ได้แก่ การมีส่วนร่วมที่จำแนกตามขั้นตอนในการมีส่วนร่วม ได้แก่ ข้อที่ 1 ส่วน 9 ข้อหลังเป็นของดุษเชลเตอร์ฟ ดังนั้นลักษณะของการมีส่วนร่วมที่ บัญชร แก้วส่อง รวบรวมไว้จึงมีทั้งสิ้น 10 ลักษณะ ดังนี้

1. การจำแนกตามขั้นตอนของการมีส่วนร่วม
2. การจำแนกตามระดับความสมัครใจ
3. การจำแนกตามวิธีการมีส่วนร่วม
4. การจำแนกตามความเข้มของการมีส่วนร่วม
5. การจำแนกตามความถี่ของการมีส่วนร่วม
6. การจำแนกตามระดับของประสิทธิผลในการมีส่วนร่วม
7. การจำแนกตามพิสัยของกิจกรรม
8. การจำแนกตามระดับขององค์การ
9. การจำแนกตามผู้เข้าร่วม
10. การจำแนกตามลักษณะของการวางแผน

ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดของนักวิชาการมาจำแนกตามกลุ่ม 10 กลุ่มดังนี้

1. การจำแนกตามขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

วิธีนี้จำแนกโดยอาศัยหลักการที่ว่ากิจกรรมที่มนุษย์ทำขึ้นเป็นกระบวนการที่แบ่งออกได้หลายขั้นตอนและกิจกรรมแต่ละขั้นตอน มีความสำคัญแตกต่างกันตามลักษณะของกิจกรรม ดังนี้คือ

ทงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ (2534 : 77-78) เสนอว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนควรมีส่วนร่วมครบทุกขั้นตอนคือ นับตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการคิด การศึกษาปัญหาและความต้องการการวางแผนและจัดทำโครงการ การปฏิบัติตามโครงการ จนถึงติดตามและประเมินผลโครงการ

ชาดิด; และคณะ (Shadid; others. 1982 : 356) เห็นว่าแนวคิดที่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบมากที่สุด คือแนวคิดของ โคเฮน และอัทฮอฟ ซึ่งได้จำแนกขั้นตอนหรือประเภทของการมีส่วนร่วมออกเป็นเรื่องของการตัดสินใจ (decision making) การดำเนินการ (implementation) ผลประโยชน์ (benefits) และการประเมินผล (evaluation) ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

2. การจำแนกตามระดับความสมัครใจ

คุณลักษณะที่เกี่ยวกับระดับของความสมัครใจในการเข้าไปมีส่วนร่วม มีผู้จำแนกไว้หลายคน เช่น นิรันดร์ จงวุฒิเศวต (2527 : 184-190) กล่าวว่า การที่บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์ หรือการสร้างโบสถ์วิหาร บางครั้งอาจเกิดจากความเกรงใจต่อบุคคลที่ตนเคารพนับถือ หรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมด้วย ทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีความศรัทธาหรือเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำ นอกจากนี้อาจเกิดจากอำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ

3. การจำแนกตามวิธีของการมีส่วนร่วม

นิรันดร์ จงวุฒิเศวต (2527 : 188) ได้จำแนกรูปแบบของการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ลักษณะคือ

1.การมีส่วนร่วมโดยตรงในองค์กรจัดตั้งของประชาชน (inclusive organization)

ซิง (Sing ; อ้างอิงจาก Kanchanachitra. 1976 : 42) ได้สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางสังคมไว้ว่า มีปัจจัยที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมประกอบด้วย อายุ เพศ สุขภาพ ระยะเวลาการอยู่ในชุมชน ระยะห่างของการตั้งบ้านเรือน ขนาดของครอบครัว มาตรฐานทางสังคมของประชาชน ระดับการศึกษา ระดับของความเป็นอยู่ การครอบครองที่ดิน ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เชื้อชาติและสัญชาติ พื้นเพของครอบครัว ลำดับชั้นทางสังคม ปัจจัยส่วนบุคคล การปรับตัวทางสังคม ความเชื่อทางศาสนา ความสนใจ ความฉลาดเฉลียว การอบรมทางพฤติกรรม ทศนคติ ข่าวสารและการติดต่อ ค่านิยมทางสังคม ความเชื่อมั่นในตนเอง ความเชื่อและการแสดงออกทางพฤติกรรม ความพึงพอใจ การแสดงตัว ประสบการณ์ หลักยึดถือประจำใจ การเป็นผู้นำและการตระหนักถึงความสำคัญ

ชูชาติ พวงสมจิตร (2540 : 266) กล่าวว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสังคมอย่างเข้มข้น และไม่เข้มข้นมักจะมีฐานะแตกต่างกันออกไป และมีมโนภาพที่สำคัญเกี่ยวเนื่องกับพฤติกรรมของเขา ประเพณี รวมทั้งแนวความคิดที่เขาถูกคาดหวังให้เข้าร่วมในกิจกรรมบางอย่างบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมสูง การศึกษาอาชีพและรายได้สูง มักจะเข้าร่วมกิจกรรมบางอย่างเข้มข้นมากกว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมต่ำ

โดยสรุป จากแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมดังกล่าวจะเห็นได้ว่า แนวความคิดเกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่จะไม่แตกต่างกัน จะแตกต่างกันบ้างในส่วนรายละเอียดที่แยกย่อยเท่านั้น ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายเป็น 4 ด้าน คือ 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการประชุม การมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมตัดสินใจ การมีส่วนร่วมวางแผนดำเนินการ 2. การมีส่วนร่วมปฏิบัติการ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการชักชวน การมีส่วนร่วมประสานงาน การมีส่วนร่วมออกเงิน ออกวัสดุ และการมีส่วนร่วมในการออกแรงงาน 3. การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ ประกอบด้วย การใช้ประโยชน์โดยรวม และการใช้ประโยชน์ส่วนบุคคล 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบผล การดำเนินงาน

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

อำภรณ์ ช่างเกวียน (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่สัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาป่าชายเลนชุมชน ตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอเสก้า จังหวัดตรัง พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาป่าชายเลนของชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ แรงจูงใจภายใน แรงจูงใจทางสังคม การเป็นสมาชิกกลุ่ม พัฒนาป่าชายเลน สถานภาพทางสังคม การรับข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จากสื่อ อายุ สถานภาพสมรส และเพศ

วิทยา ประยูร (2540 : 107) ได้ศึกษาเรื่อง “ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูประจำกลุ่มการศึกษาทางไกลในจังหวัดเชียงใหม่” พบว่า ตัวแปรเพศไม่ได้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน

คะเนิงนิจ เกตุแก้ว (2541 : 154) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัญหาของครูประจำกลุ่มในการปฏิบัติงานการศึกษานอกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตภาคใต้” พบว่า ด้านการวัดผลประเมินผลมีปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

จุรรัตน์ เพ็ชรจันทิก (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ได้รับรางวัลดีเด่นระดับจังหวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านหินโคน อำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา” พบว่า ในการจัดการศึกษาโดยใช้ชุมชน

เป็นฐาน ปัญหาที่พบคือ ครูและนักศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ไม่มีเวลาไปร่วมกิจกรรมกับชุมชน ไม่มีเวลาไปร่วมกิจกรรมกับชุมชน ขาดแคลนด้านวัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ไว้คอยบริการชุมชน ทางราชการไม่มีงบประมาณสนับสนุน

นิพนธ์ ดำเนินผล (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาสภาพปัญหาของการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สังกัดศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ จังหวัดหนองคาย” ตามกรอบแนวคิด 3 ด้าน คือ ด้านจัดการศึกษาสายสามัญ ด้านจัดการศึกษาสายอาชีพ และด้านการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ของผู้บริหารศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ และครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน พบว่า 1. ครู-อาจารย์ โดยส่วนรวม และครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีสภาพการดำเนินงาน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสังกัดศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ จังหวัดหนองคาย โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง โดยส่วนรวมมีการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาสายสามัญอยู่ในระดับมาก ยกเว้นครู-อาจารย์ แต่ผู้บริหารศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอมีสภาพการดำเนินงาน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก 2. ครู-อาจารย์ โดยส่วนรวมจำแนกตามสภาพตำแหน่งมีปัญหาการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสังกัดศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ จังหวัดหนองคายโดยรวมเป็นรายด้านทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง 3. ผู้บริหารศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอและครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีสภาพการดำเนินงาน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกัน โดยผู้บริหารมีการดำเนินงานมากกว่าครูประจำ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแต่ผู้บริหารศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอและครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีปัญหาของการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 3 ด้านไม่แตกต่างกัน

สุดสวาท คำแดง (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในเขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร” ใน 3 ด้าน คือ ด้านสถานที่ ด้านสื่ออุปกรณ์ และด้านกิจกรรม พบว่า 1. ประชาชนที่ใช้บริการส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง อายุต่ำกว่า 30 ปี การจัดการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี อาชีพรับราชการ และส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตลาดพร้าว 2. ด้านสถานที่ ศูนย์การเรียนรู้เป็นแหล่งความรู้ต้องการให้จัดตั้งที่โรงเรียนมีอาคารเป็นเอกเทศ ตั้งอยู่ในสถานที่เหมาะสม เดินทางสะดวก ส่วนใหญ่ทราบว่าในชุมชนมี ศูนย์การเรียนรู้ บริเวณที่ขอใช้บริการคือ ที่อ่านหนังสือพิมพ์ สิ่งอำนวยความสะดวกเหมาะสมดีแล้ว ต้องการให้ปรับปรุงในด้านความสะอาด ต้องการให้มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในทุกชุมชน ไม่ต้องการให้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ในบ้านหรือสถานที่ทำงานเพราะคับแคบ และไม่ควรเก็บค่าบริการ ด้านสื่ออุปกรณ์ควรมีเครื่องคอมพิวเตอร์และระบบอินเทอร์เน็ตในศูนย์การเรียนรู้ และต้องการให้มีหนังสือพิมพ์ไว้ด้วย ด้านกิจกรรม กิจกรรมต่าง ๆ ที่ผ่านมามีความเหมาะสม ประชาชนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมและให้การสนับสนุนกิจกรรมเป็นบางครั้ง ต้องการให้เปิดสอนวิชาชีพในศูนย์การเรียนรู้ที่ใช้บริการส่วนใหญ่ คือ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ส่วนใหญ่มาใช้บริการโดยการชัก

ชักชวนด้วยวาจา ผู้ที่ชักชวนมาใช้บริการคือผู้นำชุมชน วัน เวลาที่เปิดให้บริการมีความเหมาะสม ต้องการให้เพิ่มเวลาบริการและควรเพิ่มเจ้าหน้าที่ดูแล

ชาญ กองจันทร์ดี (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “องค์ประกอบการจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เขตการศึกษา 5” พบว่า องค์ประกอบของการจัดการทั้งโดยภาพรวมและจำแนกเป็น รายองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ 1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 2. การให้คำปรึกษาและแนะแนว 3. การจัดทำแผนและโครงการ 4. การสำรวจข้อมูลชุมชน 5. การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 6. การประสานเครือข่าย 7. การสรุปรายงานผลการปฏิบัติงาน และ 8. การประชาสัมพันธ์ ส่วนระดับประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้งในระดับภาพรวมและแยกเป็นรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ 1. การสามารถตรวจสอบได้ 2. สังคมชื่นชม 3. ความพึงพอใจของผู้เรียน และ 4. การมีมาตรฐานทางวิชาการ และองค์ประกอบของการจัดการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยภาพรวม พบว่า มีองค์ประกอบ 3 ด้านที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ได้แก่ 1. การสำรวจข้อมูลชุมชน 2. การสรุปรายงานผลการปฏิบัติงาน และ 3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

สัญญา ทองจินดา (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติ งานของครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในภูมิภาคตะวันตก” พบว่า 1. การปฏิบัติงานของครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า การให้คำปรึกษาแนะนำและแนะแนวเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ทุกประเภทในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และการจัดกิจกรรมตามแผนการเรียนการสอนและหลักฐานต่าง ๆ ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ของครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนการสรุปรายงานผลการปฏิบัติงานต่อองค์การบริหารส่วนตำบล และศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอ การประชาสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และการดำเนินงานจัดและประสานงานสอนเสริมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และกิจกรรมในชุมชน ของครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแก่ผู้เรียนและชุมชน การจัดกระจายและหมุนเวียนการให้บริการสื่อต่าง ๆ ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การดำเนินงานธุรการในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การประสานงานกับบุคคล การจัดทำแผนงานโครงการเพื่อเสนอเข้าแผนพัฒนาตำบล และแยกเสนอของบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบล และกรมการศึกษานอกโรงเรียน ของครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง 2. องค์ประกอบด้านคุณสมบัติส่วนตัว คือ เพศ พบว่ามีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ส่วนอายุ สถานภาพครอบครัว และการผ่านการฝึกอบรมไม่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ศรีสง่า โภคสมบัติ (2549 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติงานของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม และสมุทรสาคร” พบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม และสมุทรสาคร มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน

พบว่า ด้านการเก็บรวบรวมข้อมูลชุมชน ด้านการวางแผน ด้านการประชาสัมพันธ์มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการบริหารจัดการ และด้านการประเมินผล มีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติงานของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตามตัวแปรพบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีตำแหน่งของกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์การเป็นกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ต่างกัน มีการปฏิบัติงานโดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีเพศต่างกัน มีการปฏิบัติงานด้านการบริหารจัดการ และด้านการประเมินผลแตกต่างกัน โดยเพศชายมีความคิดเห็นสูงกว่าเพศหญิง ส่วนคณะกรรมการที่มีอายุต่างกัน มีการปฏิบัติงานโดยรวมต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ในด้านการรวบรวมข้อมูล ในด้านการวางแผน ส่วนในด้านการบริหารจัดการ ด้านการประชาสัมพันธ์ และด้านการประเมินผลมีการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้ที่มีอายุ 45 ปีขึ้นไป มีการปฏิบัติงานสูงกว่าผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี และ อายุ 30-45 ปี

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

อิงคลิส (Inkles. 1974 : 342-361) ได้ศึกษาวิจัยถึงคนสมัยใหม่ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน จากประเทศต่าง ๆ 6 ประเทศ สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ต้องเป็นผู้ที่ยอมรับความเปลี่ยนแปลง และรับฟังความคิดเห็นที่แปลกไปจากตนยอมรับเทคนิคใหม่ ๆ
2. เป็นคนที่เชื่อในหลักเหตุผล (Rationality) และหลักวัตถุวิสัย (Objectivity) หรือสิ่งที่ทำให้เห็นเป็นจริงเป็นจังได้
3. เป็นผู้ที่ไม่ยึดถือตามประเพณีนิยมเสมอไป แต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม บางอย่างต้องเชื่อฟังผู้นำสมัยใหม่บ้าง เช่น หัวหน้ารัฐบาล หัวหน้าหน่วยหรือผู้นำชุมชน เป็นต้น
4. ไม่เป็นผู้เฉื่อยชา (Passivity) ต้องมีความกระตือรือร้น (Active) ต่อสู้กับชีวิตและแก้ไขปัญหาอย่างยากได้
5. เป็นคนที่เห็นคุณค่าของเวลา มีความตรงต่อเวลาที่นัดหมาย
6. เป็นผู้ที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่นและประชาคมของตนอยู่เสมอ
7. เป็นผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง มีความมุ่งมั่นที่จะให้ตนเองและครอบครัวประสบความสำเร็จในด้านการศึกษาและหน้าที่การงาน มีแรงดลใจ (Aspiration) ที่จะพัฒนาตนเองไปสู่เป้าหมายที่สูงกว่าอยู่เสมอ
8. เป็นผู้ที่คอยสตรับรับฟังข่าวสารอยู่เสมอ มีลักษณะเป็นตัวของตัวเอง สูงมาก สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องฉับไวและกล้าได้กล้าเสียอย่างมีเหตุผล

ทอย (Toy. 1983 : 1951-A) ได้ศึกษาเรื่อง “แผนการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในโรงเรียนชุมชน” เสนอแนะว่า ในการที่จะวางแผนเพื่อสร้างสัมพันธ์กับชุมชนในโรงเรียนชุมชนในชนบทนั้น ควรจะมีการพัฒนาด้านนโยบาย และกฎต่าง ๆ ให้มีการวิจัยปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่บกพร่อง กำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจน สร้างความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอก จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ที่ดี การให้เกิดความไว้วางใจ ความกระตือรือร้นในการทำงาน และจัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงาน

ฟอสเตอร์ (Foster, 1993 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “ประเภทของผู้ปกครองที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง : ผลต่ออัตราการเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับโรงเรียน” ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมี 2 ประเภท คือ 1. ผู้ปกครองที่เข้ามาในโรงเรียนและอาสาทำงานต่าง ๆ ให้โรงเรียนร่วมแสดงความคิดเห็นในการประชุมสภาที่ปรึกษาของโรงเรียน การมีส่วนร่วมประเภทนี้มีผลต่อนักเรียนโดยทางอ้อม 2. ผู้ปกครองที่เข้ามาช่วยเกี่ยวกับการเรียนการสอน ช่วยนักเรียนทำการบ้านหรือช่วยทำโครงงานต่าง ๆ การมีส่วนร่วมประเภทนี้ส่งผลโดยตรงต่อนักเรียน

บิแอส (Bias. 1994 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมของศึกษานิเทศก์ต่อการเปลี่ยนแปลงภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน : กรณีศึกษาโรงเรียน 2 แห่ง ใน 2 เขตการศึกษา” ได้ข้อสรุปว่า คุณสมบัตินี้ ความเชื่อ และการปฏิบัติของผู้นำโรงเรียนมีส่วนร่วมในการชักจูง และโน้มน้าวชุมชน โดยการปฏิสัมพันธ์กับชุมชนได้ในการเปลี่ยนแปลงการรับรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมสภาพแวดล้อมนิเวศวิทยา ระบบสังคมซึ่งเป็นบรรยากาศของโรงเรียน

โดยสรุปแล้ว งานวิจัยที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมนั้น ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักการสำคัญของประชาธิปไตย ในการจัดการศึกษาจะประสบผลสำเร็จได้ ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร การศึกษาของโรงเรียนจะต้องสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและวัฒนธรรมในสังคมนั้น ๆ แต่ข้อบกพร่องของการมีส่วนร่วมก็คือ ประชาชนมีส่วนร่วมน้อย ขาดความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมและการติดต่อสื่อสารที่ไม่ดี

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในจังหวัดสมุทรสงคราม จาก 33 ตำบล โดยศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแต่ละแห่งมีคณะกรรมการ จำนวน 9 คน ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 1 คน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 1 คน สมาชิก อบต. ประจำหมู่บ้านจำนวน 2 คน กำนันตำบล จำนวน 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน ผู้ทรงคุณวุฒิประจำหมู่บ้านจำนวน 1 คน ผู้อำนวยการศูนย์บริการ จำนวน 1 คน และครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 297 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เลือกแบบเจาะจงเฉพาะคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในเขตอำเภออัมพวา จาก 12 ตำบล รวมทั้งสิ้น 108 คน แยกเป็น ผู้บริหาร จำนวน 24 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 48 คน สมาชิก จำนวน 24 คน ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จำนวน 12 คน

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้ศึกษาวิจัยได้ทำการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษาจากการให้คำนิยาม แบบสอบถามสามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการวางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน ด้านการจัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ด้านการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา ด้านการบริหารและจัดกิจกรรม ด้านการจัดหาและสนับสนุนทรัพยากร ด้านการกำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน และด้านการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคิร์ต (Likert) กำหนดระดับการมีส่วนร่วม ออกเป็น 5 ระดับ ตั้งแต่ มาก ที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือตามลำดับ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมและดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
2. นำผลการศึกษาจากข้อ 1 มาสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยกำหนดขอบเขตและเนื้อหาให้ครอบคลุม การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการวางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน ด้านการจัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ด้านการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา ด้านการบริหารและจัดกิจกรรม ด้านการจัดหาและสนับสนุนทรัพยากร ด้านการกำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน และด้านการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน
3. นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างเสร็จแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์เพื่อตรวจสอบด้านเนื้อหาและสำนวนภาษาที่ใช้ในแบบสอบถาม ปรับปรุงตามความเห็นของอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์
4. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านเพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) แล้วคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC = 0.80 ขึ้นไป รายชื่อผู้เชี่ยวชาญปรากฏในภาคผนวก ค
5. นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อพิจารณาให้ข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไขครั้งสุดท้าย
6. นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดสอบความเชื่อถือ โดยทดลองใช้ (Try out) กับคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงครามที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน จากนั้นวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's Alpha Coefficient)

(กัลยา วาณิชยปัญญา. 2546) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เท่ากับ 0.98 จากนั้นจึงได้จัดพิมพ์แบบสอบถามที่ผ่านการหาค่าความเชื่อมั่นแล้ว เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริงต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง ตามวิธีการ และขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำแบบสอบถามไปยังคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอ อัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 108 คน
2. ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บแบบสอบถามคืนจากศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง ตามกำหนดเวลาที่นัดหมาย ได้แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ จำนวน 108 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

4. การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์

การจัดกระทำข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาโดยนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ทั้งหมดมาให้รหัสแบบสอบถามส่วนที่ 1 และให้คะแนน แบบสอบถามส่วนที่ 2 ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ดังนี้

ถ้าตอบในช่อง “มากที่สุด”	ให้	5	คะแนน
ถ้าตอบในช่อง “มาก”	ให้	4	คะแนน
ถ้าตอบในช่อง “ปานกลาง”	ให้	3	คะแนน
ถ้าตอบในช่อง “น้อย”	ให้	2	คะแนน
ถ้าตอบในช่อง “น้อยที่สุด”	ให้	1	คะแนน

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ โดยดำเนินการดังนี้

1. แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ตอนที่ 1) หาค่าร้อยละ
2. แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ตอนที่ 2) วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นรายข้อ รายด้าน และโดยรวม การแปลความหมายใช้เกณฑ์ของวิเชียร เกตุสิงห์ (2538 : 9) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	4.50 – 5.00	หมายถึง	มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	3.50 – 4.49	หมายถึง	มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย	2.50 – 3.49	หมายถึง	มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	1.50 – 2.49	หมายถึง	มีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย	1.00 – 1.49	หมายถึง	มีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตาม เพศ และระดับการศึกษา ใช้การทดสอบค่าที (t-test) ส่วน ตำแหน่งหน้าที่ปฏิบัติงาน และประสบการณ์การทำงานใช้ การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติดังนี้

1. การหาคุณภาพของเครื่องมือ ด้านการหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach. 1970 : 161)
2. แบบสอบถามตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ใช้ค่าสถิติร้อยละ (Percentage)
3. แบบสอบถามตอนที่ 2 ใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
4. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน
 - 4.1 สมมติฐานข้อที่ 1 คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มี เพศต่างกันมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต่างกัน ใช้การทดสอบค่าที (t-test)
 - 4.2 สมมติฐานข้อที่ 2 คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มี ระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต่างกัน ใช้การทดสอบค่าที (t-test)
 - 4.3 สมมติฐานข้อที่ 3 คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มี ตำแหน่งหน้าที่ปฏิบัติงานต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต่างกัน ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) เมื่อผลการวิเคราะห์มีนัยสำคัญทางสถิติ ใช้การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Method)
 - 4.4 สมมติฐานข้อที่ 4 คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มี ประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต่างกัน ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) เมื่อผลการวิเคราะห์มีนัยสำคัญทางสถิติ ใช้การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Method)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม ในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
2. ลำดับขั้นในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ ดังนี้

n	แทน	จำนวนกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t – distribution
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน F – distribution
SS	แทน	ผลรวมของคะแนนเบี่ยงเบนยกกำลังสอง (Sum of Square)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยของผลบวกของคะแนนเบี่ยงเบนยกกำลังสอง (Mean Square)
df	แทน	ชั้นของความเป็นอิสระ (Degree of freedom)
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
**	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ลำดับขั้นในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตามตัวแปร เพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ปฏิบัติงาน และประสบการณ์การทำงาน

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม รายละเอียดปรากฏดังตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตามข้อมูลพื้นฐาน

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	81	75.00
1.2 หญิง	27	25.00
รวม	108	100.00
2. ระดับการศึกษา		
2.1 ต่ำกว่าปริญญาตรี	63	58.33
2.2 ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี	45	41.67
รวม	108	100.00
3. ตำแหน่งหน้าที่ปฏิบัติงาน		
3.1 ผู้บริหาร	24	22.22
3.2 ผู้นำชุมชน	48	44.45
3.3 สมาชิก	24	22.22
3.4 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	12	11.11
รวม	108	100.00
4. ประสบการณ์การทำงาน		
4.1 น้อยกว่า 10 ปี	58	53.70
4.2 ตั้งแต่ 10 – 20 ปี	31	28.70
4.3 มากกว่า 20 ปี	19	17.60
รวม	108	100.00

จากตาราง 1 พบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เป็นชาย จำนวน 81 คน เป็นหญิง 27 คน คิดเป็นร้อยละ 75.0 และ 25.0 ตามลำดับ ระดับการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 63 คน ระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 45 คน มีคิดเป็นร้อยละ 58.33 และ 41.70 ตามลำดับ มีตำแหน่งผู้บริการ จำนวน 24 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 48 คน สมาชิก จำนวน 24 คน และครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จำนวน 2 คน คิดเป็น ร้อยละ 22.22, 44.45, 22.22 และ 11.11 ตามลำดับ มีประสบการณ์การทำงานน้อยกว่า 10 ปี จำนวน 58 คน 10-20 ปี จำนวน 31 คน มากกว่า 20 ปี จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 53.70, 28.70 และ 17.60 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของ คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม รายละเอียดปรากฏ ดังตาราง 2 – 10 ดังนี้

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม โดยรวม และรายด้าน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	ระดับการมีส่วนร่วม		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านวางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน	3.50	0.69	มาก
2. ด้านจัดให้มีข้อมูลพื้นฐานชุมชน	3.61	0.62	มาก
3. ด้านจัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา	3.43	0.68	ปานกลาง
4. ด้านบริหารและจัดกิจกรรม	3.36	0.74	ปานกลาง
5. ด้านจัดหาและสนับสนุนทรัพยากร	3.37	0.74	ปานกลาง
6. ด้านกำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน	3.29	0.81	ปานกลาง
7. ด้านประเมินผลการดำเนินงาน	3.31	0.73	ปานกลาง
8. ด้านประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน	3.43	0.83	ปานกลาง
รวม	3.41	0.67	ปานกลาง

จากตาราง 2 แสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของ คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.41$, S.D. = 0.67) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านวางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน และด้านจัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.50$,

S.D. = 0.69 และ $\bar{X} = 3.61$, S.D. = 0.62) นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือด้านกำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน ($\bar{X} = 3.43$, S.D. = 0.81)

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม
โดยรวม และรายข้อ ด้านวางแผนและเสนอแนะแนวทางการดำเนินงาน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	ระดับการมีส่วนร่วม		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านวางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน			
1. กำหนดวิสัยทัศน์ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	3.42	0.93	ปานกลาง
2. กำหนดเป้าหมายนโยบายและภารกิจด้านการจัดการ ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	3.41	0.93	ปานกลาง
3. การกำหนดสิ่งที่คาดหวังที่สอดคล้องกับสภาพของ ชุมชน	3.55	0.66	มาก
4. การแสดงความคิดเห็นเพื่อการวางแผนการ ดำเนินงาน	3.57	0.67	มาก
5. การกำหนดวัตถุประสงค์การดำเนินงาน	3.47	0.79	ปานกลาง
6. การจัดทำแผนการจัดกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน	3.50	0.98	มาก
7. การจัดทำโครงการของงบประมาณจากองค์การ บริหารส่วนตำบล	3.45	0.90	ปานกลาง
8. การเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนมา วางแผนจัดการศึกษา	3.59	0.87	มาก
รวม	3.50	0.69	มาก

จากตาราง 3 พบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้านวางแผนและเสนอแนะแนวทางการดำเนินงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = 0.69) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก จำนวน 4 ข้อ ($\bar{X} = 3.50 - 3.57$) ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 8 การเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนมาวางแผนจัดการศึกษา ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = 0.87) รองลงมาคือข้อ 4 การแสดงความคิดเห็นเพื่อการวางแผนการดำเนินงาน ($\bar{X} = 3.57$, S.D. = 0.67) ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อ 6 การจัดทำแผนการจัดกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้สอดคล้อง

กับความต้องการของประชาชน ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = 0.98) และคะแนนเฉลี่ยระดับปานกลาง จำนวน 4 ข้อ ($\bar{X} = 3.41 - 3.47$) ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือข้อ 5 การกำหนดวัตถุประสงค์ การดำเนินงาน ($\bar{X} = 3.47$, S.D. = 0.79) ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือข้อ 2 การกำหนด เป้าหมายนโยบายและภารกิจด้านการจัดการใน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ($\bar{X} = 3.41$, S.D. = 0.93)

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม โดยรวม และรายข้อ ด้านจัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	ระดับการมีส่วนร่วม		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านจัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน			
1.การเสนอให้มีข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นของชุมชน ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของด้านจัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน	3.64	0.80	มาก
2.การเลือกเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ของชุมชนอย่างถูกต้องและเป็นปัจจุบัน	3.57	0.73	มาก
3.การวิเคราะห์จัดหมวดหมู่แยกประเภทข้อมูล	3.49	0.72	ปานกลาง
4.การจัดเวทีชาวบ้านเพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน	3.77	0.77	มาก
5.การจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นการกำหนดอนาคตหรือความมุ่งหวังของชุมชนว่าอยากให้ชุมชนเป็นอย่างไร	3.70	0.73	มาก
6.การนำข้อมูลชุมชนมาประกอบการพิจารณาในการจัดกิจกรรม ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	3.48	0.86	ปานกลาง
7.การสำรวจข้อมูลชุมชนให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ	3.67	0.81	มาก
8.การสำรวจข้อมูลศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.54	0.86	มาก
รวม	3.61	0.62	มาก

จากตาราง 4 พบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้านจัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = 0.62) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก จำนวน 7 ข้อ ($\bar{X} = 3.54 - 3.77$) ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 4 การจัดเวทีชาวบ้านเพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.77) รองลงมาคือข้อ 5 การจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นการกำหนดอนาคตหรือความมุ่งหวังของชุมชนว่าอยากให้ชุมชนเป็นอย่างไร ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.73) ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อ 8 การสำรวจ

ข้อมูลศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และคะแนนเฉลี่ยระดับปานกลาง จำนวน 2 ข้อ ($\bar{X} = 3.48 - 3.49$) ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ 3 การเลือกเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ของชุมชน อย่างถูกต้องและเป็นปัจจุบัน ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = 0.72) และข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือข้อ 6 การนำข้อมูลชุมชนมาประกอบการพิจารณาในการจัดกิจกรรม ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ($\bar{X} = 3.48$, S.D. = 0.86)

ตาราง 5 ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม
โดยรวม และรายข้อ ด้านจัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	ระดับการมีส่วนร่วม		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านจัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา			
1.การวิเคราะห์สภาพและสถานการณ์ทรัพยากรในอดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคตของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	3.38	0.82	ปานกลาง
2.การสำรวจความต้องการการจัดกิจกรรมเพื่อจัดลำดับการ บริการ	3.47	0.72	ปานกลาง
3.การจัดลำดับความสำคัญโดยเน้นที่ความต้องการของ ประชาชนในท้องถิ่น	3.63	0.74	มาก
4.การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับหลักการของการจัดลำดับ ความสำคัญของกิจกรรม ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่งในการ ดำเนินตามแผนงานของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	3.42	0.90	ปานกลาง
5.การจัดลำดับความสำคัญตามลำดับก่อนหลังของกิจกรรมที่ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ดำเนินงานโดยการมีส่วนร่วมหลายฝ่าย	3.31	0.91	ปานกลาง
6.การจัดลำดับความสำคัญของแผนงาน/โครงการที่จะประเมิน ผลลัพธ์หรือความคุ้มค่า	3.41	0.87	ปานกลาง
7.การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	3.42	0.84	ปานกลาง
8.การจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมด้วยทรัพยากรที่ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีอยู่ให้สามารถสนองความต้องการ ทางการศึกษา	3.44	0.84	ปานกลาง
รวม	3.43	0.68	ปานกลาง

จากตาราง 5 พบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม มี ส่วน
ร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้านจัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการ
ศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.43$, S.D. = 0.68) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีส่วน

ร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก จำนวน 1 ข้อ ($\bar{X} = 3.63$, S.D. = 0.74) คือ ข้อ 3 การจัดลำดับความสำคัญโดยเน้นที่ความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น และคะแนนเฉลี่ยระดับปานกลาง จำนวน 7 ข้อ ($\bar{X} = 3.31 - 3.47$) ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือข้อ 2 การสำรวจความต้องการการจัดกิจกรรมเพื่อจัดลำดับการ ($\bar{X} = 3.47$, S.D. = 0.72) ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือข้อ 5 การจัดลำดับความสำคัญตามลำดับก่อนหลังของกิจกรรมที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนดำเนินงานโดยการมีส่วนร่วมหลายฝ่าย ($\bar{X} = 3.31$, S.D. = 0.91)

ตาราง 6 ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม โดยรวม และรายข้อ ด้านการบริหารและจัดกิจกรรม

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	ระดับการมีส่วนร่วม		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านการบริหารและจัดกิจกรรม			
1. การกำหนดสาระการเรียนรู้และหลักสูตรของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการของบุคคลและชุมชน	3.34	0.86	ปานกลาง
2. การกำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษา นอกโรงเรียนที่เป็นประโยชน์กับผู้เรียน	3.30	0.90	ปานกลาง
3. การกำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตเนื่องในโอกาสพิเศษ ตามความต้องการของชุมชน และสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล	3.52	0.83	มาก
4. การจัดกิจกรรมของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน. ซึ่งเป็น การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต และเพื่อการพัฒนาอาชีพ	3.42	0.89	ปานกลาง
5. การจัดอบรมประชาชน (หลักสูตรระยะสั้น)	3.36	0.84	ปานกลาง
6. การจัดการศึกษาเทียบเท่าการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ประถม, ม.ต้น, ม.ปลาย,ปวช.)	3.35	1.08	ปานกลาง
7. การจัดเตรียมสถานที่ วัสดุครุภัณฑ์ สำหรับการดำเนินงานการจัดกิจกรรมของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	3.35	0.95	ปานกลาง
8. การพิจารณาจัดสรรงบประมาณดำเนินการตามแผนงาน/โครงการ	3.26	0.94	ปานกลาง
รวม	3.37	0.74	ปานกลาง

จากตาราง 6 พบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้านการบริหารและจัดกิจกรรมโดยรวมอยู่ในระดับปาน

กลาง ($\bar{X} = 3.37$, S.D. = 0.74) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก จำนวน 1 ข้อ ($\bar{X} = 3.52$, S.D. = 0.83) คือ ข้อ 3 การกำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตเนื่องในโอกาสพิเศษตามความต้องการของชุมชนและสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล และคะแนนเฉลี่ยระดับปานกลาง จำนวน 7 ข้อ ($\bar{X} = 3.26 - 3.42$) ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือข้อ 4 การจัดกิจกรรมของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน. ซึ่งเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต และเพื่อการพัฒนาอาชีพ($\bar{X} = 3.42$, S.D. = 0.89) รองลงมา ข้อ 5 การจัดอบรมประชาชน (หลักสูตรระยะสั้น) ($\bar{X} = 3.36$, S.D. = 0.84) การจัดการศึกษาเทียบเท่าการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ประถม, ม.ต้น, ม.ปลาย,ปวช.) ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือข้อ 8 การพิจารณาจัดสรรงบประมาณดำเนินการตามแผนงาน/โครงการ ($\bar{X} = 3.26$, S.D. = 0.94)

ตาราง 7 ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม โดยรวม
และด้านจัดหาและสนับสนุนทรัพยากร

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	ระดับการมีส่วนร่วม		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านจัดหาและสนับสนุนทรัพยากร			
1. การพิจารณาจัดตั้งงบประมาณของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	3.34	0.88	ปานกลาง
2. การประสานงานขอรับการสนับสนุน งบประมาณ เพื่อพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	3.30	0.85	ปานกลาง
3. การพิจารณาจัดตั้งงบประมาณของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	3.34	0.88	ปานกลาง
4. การประสานงานขอรับการสนับสนุน งบประมาณ เพื่อพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	3.30	0.85	ปานกลาง
5. การประสานงานจัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์มาสนับสนุน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	3.52	0.93	มาก
6. การสนับสนุน/สรรหา สื่อ สิ่งพิมพ์ วีดีโอ โทรทัศน์ ฯลฯ เพื่อให้บริการแก่ผู้เรียน	3.42	0.99	ปานกลาง
7. การซ่อมแซม บำรุงรักษา วัสดุครุภัณฑ์ ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้อยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งาน	3.36	0.95	ปานกลาง
8. การใช้ทรัพยากรทางการศึกษา ทั้งอาคาร สถานที่ อุปกรณ์ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด	3.35	0.92	ปานกลาง
9. การแสวงหาความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่อยู่ภายในชุมชนให้มีบทบาททางการศึกษาร่วมกัน	3.35	0.81	ปานกลาง
10. การแสวงหาความร่วมมือกับหน่วยพัฒนาอื่นๆ ภายนอกชุมชน ซึ่งมีศักยภาพที่จะให้บริการตามความต้องการของชุมชน	3.26	0.85	ปานกลาง
รวม	3.37	0.74	ปานกลาง

จากตาราง 7 พบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม มี ส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้านจัดหาและสนับสนุนทรัพยากร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$, S.D. = 0.74) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก จำนวน 1 ข้อ ($\bar{X} = 3.52$, S.D. = 0.93) คือ ข้อ 5 การประสานงานจัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์มาสนับสนุน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และคะแนนเฉลี่ยระดับปานกลาง จำนวน 7 ข้อ ($\bar{X} = 3.26 - 3.42$) ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือข้อ 6 การสนับสนุน/สรรหา สื่อ สิ่งพิมพ์ วีดิโอ โทรศัพท์ ฯลฯ เพื่อให้บริการแก่ผู้เรียน ($\bar{X} = 3.42$, 0.99) ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือข้อ 10 การแสวงหาความร่วมมือกับหน่วยพัฒนาอื่นๆ ภายนอกชุมชน ซึ่งมีศักยภาพที่จะให้บริการตามความต้องการของชุมชน ($\bar{X} = 3.26$, S.D.= 0.85)

ตาราง 8 ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม โดยรวม และด้านกำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	ระดับการมีส่วนร่วม		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านกำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน			
1. การกำกับดูแลการดำเนินงานอย่างเข้มงวดและต่อเนื่อง	3.37	0.91	ปานกลาง
2. การนิเทศ ติดตามผลการปฏิบัติงาน	3.31	0.84	ปานกลาง
3. การควบคุม ดูแล และให้คำปรึกษาแก่ผู้ปฏิบัติงาน	3.34	0.98	ปานกลาง
4. การพิจารณาปัญหาป้อนกลับเพื่อการแก้ไขโดยการปฏิบัติที่ถูกต้องรูปแบบและเครื่องมือที่ใช้	3.30	0.88	ปานกลาง
5. การฝึกอบรมหรือแนะนำการใช้เครื่องมือสำหรับการกำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน	3.23	0.97	ปานกลาง
6. การควบคุมดูแลการใช้วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ใน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน. ให้เกิดประโยชน์การเสนอแนะทางการปรับปรุง แก้ไขปัญหาการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	3.23	0.93	ปานกลาง
7. การวิเคราะห์ข้อมูลผลการดำเนินงาน เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	3.26	0.94	ปานกลาง
8. การจัดทำรายงานผลการดำเนินงานให้กับหน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	3.27	0.91	ปานกลาง
รวม	3.29	0.81	ปานกลาง

จากตาราง 8 พบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้านกำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.29$, S.D.= 0.81) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีส่วนร่วมในการดำเนินงานคะแนนเฉลี่ยระดับปานกลาง จำนวน 8 ข้อ ($\bar{X} = 3.23 - 3.37$) ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือข้อ 1 การกำกับดูแลการดำเนินงานอย่างเข้มงวดและต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.37$, S.D.= 0.91) รองลงมา คือ ข้อ 3 การควบคุม ดูแล และให้คำปรึกษาแก่ผู้ปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 3.34$, 0.98) ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือข้อ 5 การฝึกอบรมหรือแนะนำการใช้เครื่องมือสำหรับการกำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน และข้อ 6 การควบคุมดูแลการใช้วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ใน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน. ให้เกิดประโยชน์การเสนอแนะทางการปรับปรุง แก้ไขปัญหาการดำเนินงานของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ($\bar{X} = 3.23$, S.D. = 0.97 และ 0.93 ตามลำดับ)

ตาราง 9 ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม โดยรวม
และด้านประเมินผลการดำเนินงาน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	ระดับการมีส่วนร่วม		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านประเมินผลการดำเนินงาน			
1. การกำหนดแนวทาง ขั้นตอนการประเมินผลการดำเนินงานของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	3.29	0.93	ปานกลาง
2. เป็นกรรมการประเมินผลการดำเนินงานของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	3.36	0.81	ปานกลาง
3. การกำหนดเกณฑ์การประเมินการดำเนินงานของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	3.25	0.91	ปานกลาง
4. การสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลการดำเนินงาน	3.08	0.88	ปานกลาง
5. การให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องในการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง	3.29	0.99	ปานกลาง
6. การนำปัญหาการดำเนินงานเสนอที่ประชุมเพื่อหาแนวทางแก้ไข	3.41	0.82	ปานกลาง
7. การเสนอแนะทางการแก้ไขปัญหาการดำเนินงาน	3.39	0.84	ปานกลาง
8. การตรวจสอบการปฏิบัติงานของครู ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน. และส่งเสริมให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิผล	3.44	0.84	ปานกลาง
รวม	3.31	0.73	ปานกลาง

จากตาราง 9 พบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้านประเมินผลการดำเนินงาน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.31$, S.D. = 0.73) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน คะแนนเฉลี่ยระดับปานกลาง จำนวน 8 ข้อ ($\bar{X} = 3.08 - 3.44$) ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือข้อ 8 การตรวจสอบการปฏิบัติงานของครู ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน. และส่งเสริมให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 3.44$, S.D. = 0.84) รองลงมา คือ ข้อ 7 การเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาการดำเนินงาน ($\bar{X} = 3.39$, 0.84) ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือข้อ 4 การสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลการดำเนินงาน ($\bar{X} = 3.08$, S.D. = 0.88)

ตาราง 10 ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม
โดยรวม และด้านประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	ระดับการมีส่วนร่วม		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน			
1. ร่วมชี้แจง เกี่ยวกับการจัดการศึกษาออกโรงเรียนต่อผู้นำชุมชน, กลุ่มบุคคลและองค์กรต่างๆ	3.56	0.91	มาก
2. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น จัดนิทรรศการ, การสาธิตการ,การฝึกอบรมและให้บริการสื่อการศึกษา	3.41	0.89	ปานกลาง
3. การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ กระดานข่าว ป้ายนิเทศ เพื่อเผยแพร่กิจกรรมของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	3.36	1.02	ปานกลาง
4. การเลือกใช้สื่อประชาสัมพันธ์ ในการแจ้งข้อมูลข่าวสาร ความเคลื่อนไหว ของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน. แก่ชุมชนอย่างเหมาะสม ตามสภาพแวดล้อม ศักยภาพ จุดประสงค์ของการเผยแพร่ และตามกลุ่มเป้าหมาย	3.39	0.98	ปานกลาง
5. การประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมการศึกษาพื้นฐาน/ การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพทุกครั้งที่เปิดการเรียนการสอน	3.38	0.97	ปานกลาง
6. การชักชวนให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	3.60	0.88	มาก
7. การจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ เพื่อการประชาสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	3.35	0.97	ปานกลาง
8. การจัดตั้งคณะกรรมการประชาสัมพันธ์ การประชุมวางแผน และการประเมินผลงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	3.40	0.92	ปานกลาง
รวม	3.43	0.83	ปานกลาง

จากตาราง 10 พบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม มี ส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้านประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.43$, S.D. = 0.83) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก จำนวน 2 ข้อ ($\bar{X} = 3.56 - 3.60$) ข้อที่มีคะแนนมากที่สุด คือ ข้อ 6 การชักชวนให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ($\bar{X} = 3.60$, S.D. = 0.88) และข้อ 1 ร่วมชี้แจง เกี่ยวกับการจัดการศึกษาออกโรงเรียนต่อผู้นำชุมชน, กลุ่มบุคคลและองค์กรต่างๆ และคะแนนเฉลี่ยระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.56$, S.D. = 0.91) จำนวน 6 ข้อ ($\bar{X} = 3.35 - 3.41$) ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือข้อ 2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น จัดนิทรรศการ, การสาธิตการ, การฝึกอบรมและให้บริการสื่อการศึกษา ($\bar{X} = 3.41$, S.D. = 0.89) ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อ 7 การจัดหาวัสดุอุปกรณ์เพื่อการประชาสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ($\bar{X} = 3.35$, 0.97)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตาม ตัวแปร เพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ปฏิบัติงาน และประสบการณ์การทำงาน รายละเอียดปรากฏดังตาราง 11 – 16 ดังนี้

ตาราง 11 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตามเพศ โดยรวมและรายด้าน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	เพศ (n = 108)				t
	ชาย		หญิง		
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
1.ด้านวางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน	3.47	0.68	3.56	0.74	0.56
2.ด้านจัดให้มีข้อมูลพื้นฐานชุมชน	3.60	0.59	3.63	0.71	0.21
3.ด้านจัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา	3.38	0.64	3.59	0.76	1.41
4.ด้านบริหารและจัดกิจกรรม	3.29	0.74	3.57	0.70	1.71
5.ด้านจัดหาและสนับสนุนทรัพยากร	3.32	0.75	3.53	0.68	1.26
6.ด้านกำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน	3.23	0.83	3.48	0.71	1.40
7.ด้านประเมินผลการดำเนินงาน	3.25	0.76	3.50	0.64	1.50
8.ด้านประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน	3.38	0.87	3.60	0.69	1.23
รวม	3.37	0.67	3.56	0.65	1.29

จากตาราง 11 พบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม ที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยรวม ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 ที่ตั้งไว้

ตาราง 12 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมและรายด้าน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	ระดับการศึกษา (n = 108)				t
	ต่ำกว่าปริญญาตรี		ปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี		
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านวางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน	3.54	0.71	3.43	0.66	0.79
2. ด้านจัดให้มีข้อมูลพื้นฐานชุมชน	3.65	0.62	3.54	0.61	0.90
3. ด้านจัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา	3.43	0.69	3.39	0.64	0.34
4. ด้านบริหารและจัดกิจกรรม	3.40	0.72	3.32	0.76	0.48
5. ด้านจัดหาและสนับสนุนทรัพยากร	3.34	0.78	3.42	0.68	-0.54
6. ด้านกำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน	3.29	0.85	3.29	0.75	0.04
7. ด้านประเมินผลการดำเนินงาน	3.34	0.79	3.28	0.66	0.38
8. ด้านประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน	3.46	0.83	3.40	0.83	0.36
รวม	3.43	0.69	3.56	0.64	0.34

จากตาราง 12 พบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 ที่ตั้งไว้

ตาราง 13 ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม
จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ปฏิบัติงาน โดยรวมและรายด้าน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	n	$\bar{X}$	S.D.
1. ด้านวางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน			
- ผู้บริหาร	24	3.39	0.59
- ผู้นำชุมชน	48	3.45	0.77
- สมาชิก	24	3.49	0.64
- ครู ศรช.	12	3.90	0.55
รวม	108	3.50	0.69
2. ด้านจัดให้มีข้อมูลพื้นฐานชุมชน			
- ผู้บริหาร	24	3.62	0.59
- ผู้นำชุมชน	48	3.57	0.61
- สมาชิก	24	3.53	0.67
- ครู ศรช.	12	3.89	0.59
รวม	108	3.61	0.62
3. ด้านจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ ทางการศึกษา			
- ผู้บริหาร	24	3.39	0.66
- ผู้นำชุมชน	48	3.36	0.68
- สมาชิก	24	3.38	0.64
- ครู ศรช.	12	3.96	0.59
รวม	108	3.43	0.68
4. ด้านบริหารและจัดกิจกรรม			
- ผู้บริหาร	24	3.32	0.79
- ผู้นำชุมชน	48	3.31	0.77
- สมาชิก	24	3.27	0.64
- ครู ศรช.	12	3.83	0.52
รวม	108	3.36	0.74

ตาราง 13 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	n	$\bar{X}$	S.D.
5. ด้านจัดหาและสนับสนุนทรัพยากร			
- ผู้บริหาร	24	3.40	0.64
- ผู้นำชุมชน	48	3.23	0.83
- สมาชิก	24	3.40	0.62
- ครู ศรช.	12	3.86	0.52
รวม	108	3.37	0.74
6. ด้านกำกับดูแล ติดตาม การดำเนินงาน			
- ผู้บริหาร	24	3.22	0.78
- ผู้นำชุมชน	48	3.13	0.87
- สมาชิก	24	3.39	0.71
- ครู ศรช.	12	3.89	0.44
รวม	108	3.29	0.81
7. ด้านประเมินผลการดำเนินงาน			
- ผู้บริหาร	24	3.27	0.66
- ผู้นำชุมชน	48	3.21	0.73
- สมาชิก	24	3.32	0.48
- ครู ศรช.	12	3.78	0.73
รวม	108	3.31	0.73
8.ด้านประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน			
- ผู้บริหาร	24	3.41	0.92
- ผู้นำชุมชน	48	3.32	0.87
- สมาชิก	24	3.39	0.70
- ครู ศรช.	12	4.02	0.50
รวม	108	3.43	0.83
เฉลี่ย			
- ผู้บริหาร	24	3.37	0.63
- ผู้นำชุมชน	48	3.32	0.72
- สมาชิก	24	3.39	0.61
- ครู ศรช.	12	3.89	0.47
รวม	108	3.41	0.67

จากตาราง 13 พบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม ตำแหน่งครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อยู่ในระดับมาก และมีคะแนนเฉลี่ยโดยรวม และรายด้านสูงกว่า ตำแหน่งอื่น ๆ ($\bar{X} = 3.78 - 4.02$) โดยมีคะแนนเฉลี่ยด้านการประชาสัมพันธ์สูงสุด ($\bar{X} = 4.02$) และด้านประเมินผลการดำเนินงานมีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.78$) ส่วนตำแหน่งผู้บริหาร ผู้นำชุมชน และสมาชิก มีคะแนนเฉลี่ยโดยรวม และรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.32 - 3.39$) โดยผู้นำชุมชน มีค่าคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.32$)

ตาราง 14 เปรียบเทียบความแปรปรวน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ปฏิบัติงาน โดยรวมและรายด้าน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
1. ด้านวางแผนและเสนอ แนวทางการดำเนินงาน	ระหว่างกลุ่ม	3	2.296	0.765	1.64
	ภายในกลุ่ม	104	48.452	0.466	
	รวม	107	50.748		
2. ด้านจัดให้มีข้อมูลพื้นฐาน ชุมชน	ระหว่างกลุ่ม	3	1.136	0.379	0.990
	ภายในกลุ่ม	104	39.752	0.382	
	รวม	107	40.889		
3. ด้านจัดลำดับความสำคัญ ของความต้องการทาง การศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	3	3.726	1.242	2.848*
	ภายในกลุ่ม	104	45.351	0.436	
	รวม	107	49.077		
4. ด้านบริหารและจัดกิจกรรม	ระหว่างกลุ่ม	3	3.037	1.012	1.92
	ภายในกลุ่ม	104	54.805	0.527	
	รวม	107	57.842		
5. ด้านจัดหาและสนับสนุน ทรัพยากร	ระหว่างกลุ่ม	3	3.960	1.320	2.549
	ภายในกลุ่ม	104	53.868	0.518	
	รวม	107	57.828		
6. ด้านกำกับดูแล ติดตาม การดำเนินงาน	ระหว่างกลุ่ม	3	5.926	1.975	3.237*
	ภายในกลุ่ม	104	63.469	0.610	
	รวม	107	69.395		

ตาราง 14 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
7. ด้านประเมินผลการดำเนินงาน	ระหว่างกลุ่ม	3	3.176	1.058	2.016
	ภายในกลุ่ม	104	54.621	0.525	
	รวม	107	57.797		
8. ด้านประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน	ระหว่างกลุ่ม	3	4.827	1.609	2.434
	ภายในกลุ่ม	104	68.747	0.661	
	รวม	107	73.575		
รวม	ระหว่างกลุ่ม	3	3.184	1.061	2.473
	ภายในกลุ่ม	104	44.636	0.429	
	รวม	107	47.821		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 14 แสดงว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม ที่มีตำแหน่งหน้าที่ปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยรวมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านจัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา และด้านกำกับดูแล ติดตาม การดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีการของ เชฟเฟ (Scheffe's Method) ผลปรากฏดังตาราง 15 – 16 ดังต่อไปนี้

ตาราง 15 ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม
จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ปฏิบัติงาน ด้านจัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา

ตำแหน่ง		ผู้บริหาร	ผู้นำชุมชน	สมาชิก	ครู ทรช.
หน้าที่ปฏิบัติงาน	$\bar{X}$	27.79	27.42	27.17	27.67
ผู้บริหาร	27.79	-	0.37	0.62	0.12
ผู้นำชุมชน	27.42		-	0.25	0.25
สมาชิก	27.17			-	0.50
ครู ทรช.	27.67				-

จากตาราง 15 เมื่อพิจารณาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้านจัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีตำแหน่งต่างกันรายคู่ พบว่า มีส่วนร่วมในการดำเนินงานไม่แตกต่างกัน

ตาราง 16 ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ของค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ปฏิบัติงาน ด้านกำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน

ตำแหน่ง		ผู้บริหาร	ผู้นำชุมชน	สมาชิก	ครู ศรช.
หน้าที่ปฏิบัติงาน	$\bar{X}$	25.75	25.00	27.13	31.08
ผู้บริหาร	25.75	-	0.75	0.62	5.33
ผู้นำชุมชน	25.00		-	2.13	6.08
สมาชิก	27.13			-	3.95
ครู ศรช.	31.08				-

จากตาราง 16 เมื่อพิจารณาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้านกำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีตำแหน่งต่างกันรายคู่ พบว่า มีส่วนร่วมในการดำเนินงานไม่แตกต่างกัน

ตาราง 17 ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตามตำแหน่งประสบการณ์การทำงาน โดยรวมและรายด้าน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	n	$\bar{X}$	S.D.
1. ด้านวางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน			
- น้อยกว่า 10 ปี	58	3.49	0.72
- ตั้งแต่ 10 – 20 ปี	31	3.51	0.70
- มากกว่า 20 ปี	19	3.47	0.59
รวม	108	3.50	0.69
2. ด้านจัดให้มีข้อมูลพื้นฐานชุมชน			
- น้อยกว่า 10 ปี	58	3.60	0.59
- ตั้งแต่ 10 – 20 ปี	31	3.65	0.69
- มากกว่า 20 ปี	19	3.60	0.60
รวม	108	3.61	0.62

ตาราง 17 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	n	$\bar{X}$	S.D.
3. ด้านจัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา			
- น้อยกว่า 10 ปี	58	3.39	0.70
- ตั้งแต่ 10 – 20 ปี	31	3.60	0.67
- มากกว่า 20 ปี	19	3.32	0.60
รวม	108	3.43	0.68
4. ด้านบริหารและจัดกิจกรรม			
- น้อยกว่า 10 ปี	58	3.35	0.75
- ตั้งแต่ 10 – 20 ปี	31	3.41	0.87
- มากกว่า 20 ปี	19	3.34	0.43
รวม	108	3.36	0.74
5. ด้านจัดหาและสนับสนุนทรัพยากร			
- น้อยกว่า 10 ปี	58	3.31	0.83
- ตั้งแต่ 10 – 20 ปี	31	3.46	0.70
- มากกว่า 20 ปี	19	3.42	0.45
รวม	108	3.37	0.74
6. ด้านกำกับดูแล ติดตาม การดำเนินงาน			
- น้อยกว่า 10 ปี	58	3.21	0.85
- ตั้งแต่ 10 – 20 ปี	31	3.40	0.86
- มากกว่า 20 ปี	19	3.36	0.52
รวม	108	3.29	0.81
7. ด้านประเมินผลการดำเนินงาน			
- น้อยกว่า 10 ปี	58	3.24	0.77
- ตั้งแต่ 10 – 20 ปี	31	3.45	0.76
- มากกว่า 20 ปี	19	3.30	0.59
รวม	108	3.31	0.73
8.ด้านประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน			
- น้อยกว่า 10 ปี	58	3.42	0.91
- ตั้งแต่ 10 – 20 ปี	31	3.59	0.81
- มากกว่า 20 ปี	19	3.21	0.52
รวม	108	3.43	0.83

ตาราง 17 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	n	$\bar{X}$	S.D.
เฉลี่ยทั้งฉบับ			
- น้อยกว่า 10 ปี	58	3.38	0.71
- ตั้งแต่ 10 – 20 ปี	31	3.51	0.70
- มากกว่า 20 ปี	19	3.37	0.46
รวม	108	3.41	0.67

จากตาราง 17 พบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม มีประสบการณ์การทำงาน 10 – 20 ปี มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.51$) มีคะแนนเฉลี่ยด้านจัดให้มีข้อมูลพื้นฐานชุมชนสูงสุด ($\bar{X} = 3.65$) และด้านกำกับดูแล ติดตาม การดำเนินงานมีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.40$) ประสบการณ์การทำงาน น้อยกว่า 10 ปี และมากกว่า 20 ปี อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$) และ ($\bar{X} = 3.37$) ตามลำดับ

ตาราง 18 เปรียบเทียบความแปรปรวน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม
จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยรวมและรายด้าน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
1. ด้านวางแผนและเสนอ แนวทางการดำเนินงาน	ระหว่างกลุ่ม	2	0.023	0.012	0.02
	ภายในกลุ่ม	105	50.724	0.483	
	รวม	107	50.724		
2. ด้านจัดให้มีข้อมูลพื้นฐาน ชุมชน	ระหว่างกลุ่ม	2	0.100	0.050	0.13
	ภายในกลุ่ม	105	40.789	0.388	
	รวม	107	40.889		
3. ด้านจัดลำดับความสำคัญ ของความต้องการทาง การศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	2	1.222	0.611	1.34
	ภายในกลุ่ม	105	47.855	0.456	
	รวม	107	49.077		

ตาราง 18 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
4. ด้านบริหารและจัดกิจกรรม	ระหว่างกลุ่ม	2	0.090	0.045	0.082
	ภายในกลุ่ม	105	57.752	0.550	
	รวม	107	57.842		
5. ด้านจัดหาและสนับสนุนทรัพยากร	ระหว่างกลุ่ม	2	0.489	0.244	0.45
	ภายในกลุ่ม	105	57.339	0.546	
	รวม	107	57.828		
6. ด้านกำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน	ระหว่างกลุ่ม	2	0.831	0.415	0.64
	ภายในกลุ่ม	105	68.565	0.653	
	รวม	107	69.395		
7. ด้านประเมินผลการดำเนินงาน	ระหว่างกลุ่ม	2	0.948	0.474	0.876
	ภายในกลุ่ม	105	56.848	0.541	
	รวม	107	57.797		
8. ด้านประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน	ระหว่างกลุ่ม	2	1.744	0.872	1.28
	ภายในกลุ่ม	105	71.830	0.684	
	รวม	107	73.575		
รวม	ระหว่างกลุ่ม	2	0.403	0.201	0.45
	ภายในกลุ่ม	105	47.418	0.452	
	รวม	107	47.821		

จากตาราง 18 แสดงว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม ที่มีประสบการณ์การทำงานที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยรวม และรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3 ที่ตั้งไว้

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งสามารถสรุปเป็นรายละเอียดได้ ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม ใน 8 ด้าน
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่งของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และประสบการณ์การทำงาน

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้จะได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน แก่คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม ในการนำข้อมูลไปวางแผน กำหนดนโยบายในการพัฒนาการจัดการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในจังหวัดสมุทรสงคราม จาก 33 ตำบล จำนวน 297 คน

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จะจงเลือกเฉพาะคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในอำเภออัมพวา ทั้งหมด 12 ตำบล จำนวน 108 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งเป็น 2 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะคำถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการวางแผนและเสนอแนะแนวทางการดำเนินงาน ด้านการจัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ด้านการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา ด้านการบริหารและจัดกิจกรรม ด้านการจัดหาและสนับสนุนทรัพยากร ด้านการกำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน และด้านการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคิร์ท (Likert) กำหนดระดับการมีส่วนร่วม ออกเป็น 5 ระดับ ตั้งแต่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามวิธีการ และขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำแบบสอบถามไปยังคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 108 คน
2. ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บแบบสอบถามคืนจากศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง ตามกำหนดเวลาที่นัดหมาย ได้แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์สามารถนำมาวิเคราะห์ได้จำนวน 108 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

แบบสอบถามคืนมาแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. แบบสอบถามส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ ข้อมูลพื้นฐานคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นแบบตรวจสอบรายการใช้วิธีหาความถี่ และค่าร้อยละ
2. แบบสอบถามส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ใน 8 ด้าน คือ ด้านการวางแผนและเสนอแนะแนวทางการดำเนินงาน ด้านการจัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ด้านการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา ด้านการบริหารและจัดกิจกรรม ด้านการจัดหาและสนับสนุนทรัพยากร ด้านการกำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน และด้านการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการตรวจให้คะแนนเป็นรายข้อ แล้วนำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นรายข้อ รายด้าน และ

โดยรวม แปลความหมาย แล้วเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตัวแปรอิสระ โดยทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ที่เป็นอิสระต่อกัน โดยทดสอบค่าที (t-test) ได้แก่ ตัวแปรเพศ และ ระดับการศึกษา ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่ม ขึ้นไป โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) ได้แก่ ตัวแปร ตำแหน่งหน้าที่ปฏิบัติงาน และประสบการณ์การทำงาน ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติดังกล่าว ใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม สรุปผลการศึกษาค้นคว้าได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นเพศชายมากที่สุด ร้อยละ 75.0 ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 58.33 เป็นสมาชิก คิดเป็นร้อยละ 44.45 และมีประสบการณ์การทำงานน้อยกว่า 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 53.70

2. ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ด้านวางแผน และเสนอแนวทางการดำเนินงาน และด้านจัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน นอกนั้น มีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 6 ข้อ

3. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตามตัวแปร เพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ปฏิบัติงาน และประสบการณ์การทำงาน สรุปผลได้ ดังนี้

3.1 คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 ที่ตั้งไว้

3.2 คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 ที่ตั้งไว้

3.3 คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ที่มีตำแหน่งหน้าที่ปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยรวม ไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านจัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา และด้านกำกับดูแล ติดตาม การดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ ไม่พบคู่ใดแตกต่างกัน

3.4 คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ที่มีประสบการณ์การทำงานที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 4 ที่ตั้งไว้

อภิปรายผล

จากการศึกษาค้นคว้าเรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม มีข้อควรอภิปรายเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตามตัวแปรที่ศึกษาทั้ง 8 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน ด้านการจัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ด้านการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา ด้านการบริหารและจัดกิจกรรม ด้านการจัดหาและสนับสนุนทรัพยากร ด้านการกำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน และด้านการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1.1 ด้านวางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน พบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะศูนย์ฯ มีการวางแผนงาน มีการดำเนินงานเป็นกลุ่มและต้องปฏิบัติตามแผนงานที่วางไว้ จึงต้องมีการวางแผนเพื่อมีความพร้อมในการดำเนินงานของชุมชน ซึ่งผลอันนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของทอย (Toy, 1983 : 1951-A) ที่ได้ศึกษาแผนการสร้าง ความสัมพันธ์กับชุมชนในโรงเรียนชุมชน และได้เสนอแนะว่า ในการที่จะวางแผนเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในโรงเรียนชุมชนในชนบทนั้น ควรจะมีการพัฒนาด้านนโยบาย และกฎต่าง ๆ ให้มีการวิจัยปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่บกพร่อง กำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจน สร้าง ความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอก จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ที่ดี การให้เกิดความไว้วางใจ ความกระตือรือร้นในการทำงาน และจัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานด้วย

1.2 ด้านจัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน พบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นคนในชุมชน และบทบาทหน้าที่สำคัญในชุมชน และเป็นเพราะการจัดเก็บข้อมูลชุมชนมีอาคารสถานที่เก็บเอกสาร มีความสะดวกในการใช้สอยอยู่แล้ว จึงทำให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับมากก็เป็นไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรีสง่า โภคสมบัติ (2549 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติงานของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม และสมุทรสาคร” ที่พบว่า การปฏิบัติงานของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีการปฏิบัติงานด้านการเก็บรวบรวมข้อมูลชุมชนอยู่ในระดับมาก

1.3 ด้านจัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา พบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บทบาทหน้าที่ด้านการจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่เป็นบทบาทหน้าที่ของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนชุมชน ซึ่งมีคณะกรรมการเพียงบางส่วนที่มีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา

1.4 ด้านบริหารและจัดกิจกรรม พบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีการมอบหมายแบ่งงานกันอย่างเป็นสัดส่วน จึงอาจมีส่วนร่วมในการดำเนินงานบริหารจัดการพร้อมกันหลาย ๆ ด้านในเวลาเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุรารัตน์ เพ็ชรจันทิก (2541 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ได้รับรางวัลดีเด่นระดับจังหวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านหินโคน อำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ในการจัดการศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ปัญหาที่พบคือ ครูและนักศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ไม่มีเวลาไปร่วมกิจกรรมกับชุมชน ไม่มีเวลาไปร่วมกิจกรรมกับชุมชน ขาดแคลนด้านวัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ไว้คอยบริการชุมชน ทางราชการไม่มีงบประมาณสนับสนุน

1.5 ด้านจัดหาและสนับสนุนทรัพยากร พบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ องค์การส่วนท้องถิ่นบางแห่งไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และการจัดกิจกรรมของนักศึกษาในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบางแห่งจัดกิจกรรมในชุมชนน้อย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุรารัตน์ เพ็ชรจันทิก (2541 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ได้รับรางวัลดีเด่นระดับจังหวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านหินโคน อำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ในการจัดการศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ปัญหาที่พบคือ ครูและนักศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ไม่มีเวลาไปร่วมกิจกรรมกับชุมชน ไม่มีเวลาไปร่วมกิจกรรมกับชุมชน ขาดแคลนด้านวัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ไว้คอยบริการชุมชน ทางราชการไม่มีงบประมาณสนับสนุน

1.6 ด้านกำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน พบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีภารกิจหลายด้าน และศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ซึ่งเป็นหน่วยงานโดยตรงที่จัดการกิจกรรมการเรียนการสอน การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยในชุมชน ให้ชุมชนและคณะกรรมการมีส่วนร่วมในการรับรู้ในเรื่องการจัดกิจกรรมต่าง ๆ น้อย

1.7 ด้านการประเมินผลการดำเนินงาน พบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีบทบาทหน้าที่หลาย ด้านและปฏิบัติงานในเวลาเดียวกัน บทบาทการประเมินผลการดำเนินงานเป็นบทบาทของครู ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย ของ คะเน็งนิจ เกตุแก้ว (2541 : 154) ที่ได้ศึกษาปัญหาของครูประจำกลุ่มในการปฏิบัติงาน การศึกษาออกโรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตภาคใต้ พบว่า ด้าน การวัดผลประเมินผลมีปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

1.8 ด้านประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน พบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีการแบ่งหน้าที่ในการ ประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่การดำเนินงาน ให้แก่คณะกรรมการบางท่าน จึงทำให้มีเฉพาะบาง กรรมการเท่านั้นที่มีบทบาทหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์

2. การวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของ คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม ตามตัวแปร เพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่การปฏิบัติงาน ประสบการณ์การทำงาน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 1 ที่ตั้งไว้

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ทั้งเพศชาย และเพศหญิง ส่วนมากมีโอกาสดำเนินการอบรม ชี้อ้าง และพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน และปฏิบัติงาน ประสานงานร่วมกัน และปัจจุบันเพศชายและเพศหญิง ได้รับความรู้ และสิทธิต่าง ๆ ทางสังคม เท่าเทียมกัน ส่งผลให้การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่าง ๆ ได้เต็มตามศักยภาพ ซึ่งสอดคล้อง กับผลการวิจัยของ วิทยา ประยูร (2540 : 107) ที่ได้ศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู ประจำกลุ่มการศึกษาทางไกลในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ตัวแปรเพศไม่ได้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน

2.2 คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ข้อ 2 ที่ตั้งไว้

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ส่วนใหญ่เป็นผู้นำชุมชน แม้ มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน แต่ปัจจุบันโอกาสที่จะศึกษาเพิ่มเติมจากสื่อ และการเข้าถึงความรู้ ต่าง ๆ มีหลายช่องทาง และผู้นำชุมชนก็มีโอกาสที่จะได้รับความรู้ใหม่ ๆ ได้เช่นกัน

2.3 คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกัน มีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้าน จัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา และด้านกำกับดูแล ติดตาม การดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาโดยรวมไม่แตกต่างกันทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายชัดเจน และต่างมีความรับผิดชอบร่วมกันในการดำเนินงาน ตำแหน่งหน้าที่ต่างกันจึงไม่เป็นอุปสรรคในการมีส่วนร่วมดำเนินงาน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศรีสง่า โภคสมบัติ (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติงานของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม และสมุทรสาคร” ที่พบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีตำแหน่งของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแตกต่างกัน มีการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านจัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา และด้านกำกับดูแล ติดตาม การดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อาจเป็นเพราะตำแหน่งหน้าที่บางตำแหน่งมีความรับผิดชอบในบางเรื่องไม่เท่ากัน จึงมีผลการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของคณะกรรมการ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในบางด้านแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากผลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ดังนี้

1.1 จากผลการวิจัย พบว่า คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนยังมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นจึงควรมีการจัดประชุม และสร้างความเข้าใจ บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

1.2 ด้านจัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา ควรให้ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน รวบรวมข้อมูลความต้องการทางการศึกษาของ ประชาชนในชุมชนที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตั้งอยู่ และให้คณะกรรมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจัดลำดับความสำคัญในการจัดการศึกษาสำหรับชุมชน

1.3 ควรให้นักศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน และชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผน การบริหาร การประชาสัมพันธ์

1.4 ควรมีการติดตาม ประเมินผล การดำเนินงาน เป็นประจำทุกเดือน และมีการรายงานผลการประเมิน และใช้ผลการประเมินในการปรับปรุงและพัฒนางาน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาในเรื่องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของ คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในจังหวัดอื่น เพื่อนำผลมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยครั้งนี้ เพื่อจะได้ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.2 ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยวิธีอื่นซึ่งแตกต่างไปจากการวิจัยครั้งนี้ เช่น การศึกษาแบบเจาะลึกในบางประเด็น การประชุมกลุ่มย่อย (Focus group)

2.3 ควรทำการวิจัยเพื่อศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ทั้งนี้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- การศึกษานอกโรงเรียน , กรม. (2546 ?.) การบริหารและการจัดการสื่อสำหรับการศึกษาในชุมชน. กรุงเทพฯ. : ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา.
- _____. (2539). คู่มือการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน. กรุงเทพฯ : กองส่งเสริมปฏิบัติการ.
- _____. (2546). คู่มือการปฏิบัติงานครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ครู ศรช.) . กรุงเทพฯ : กองพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน.
- _____. (2540). แนวทางการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- _____. (2538). แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียน. กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- _____. (2540 ?.) แนวทางบริหารระบบการกระจายสื่อ. กรุงเทพฯ : กองพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน.
- _____. (2540 ?.) รายงานการจัดการศึกษาในชุมชน. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.
- _____. (2543). หน่วยศึกษานิเทศก์. รายงานผลการวิจัยรูปแบบการนิเทศ การศึกษานอกโรงเรียน : กรณีศึกษาการนิเทศเพื่อพัฒนาครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดน่าน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2544). ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ครช.). กรุงเทพฯ อรุณการพิมพ์.
- _____. (2540). แนวทางการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2540). เอกสารประกอบการอบรมการวางแผนการศึกษานอกโรงเรียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- การศึกษานอกโรงเรียน, สำนักบริหารงาน.(2548). กลยุทธ์และจุดเน้น แผนปฏิบัติการ กศน. ปี 2549. กรุงเทพฯ : ร้านรังสีการพิมพ์
- กัลยา วาณิชยปัญญา. (2544). การใช้ SPSS For Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล เวอร์ชัน 7-10. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซี เค แอนด์ เอส สตูดิโอ.
- คณะอนุกรรมการวางแผนพัฒนาคนและสังคม. แผนพัฒนาคนและสังคม : แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544). (2540). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.(2542). *แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ

: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

_____.(2542). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535*. กรุงเทพฯ : สำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

คะเนิงนิจ เกตุแก้ว. (2541). *ปัญหาของครูประจำกลุ่มในการปฏิบัติงานการศึกษานอก*

โรงเรียน วิธีเรียนทางไกล ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตภาคใต้.

ปริญญาณิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

จุรรัตน์ เพ็ชรจันทิกพ (2541). *ศึกษาการบริหารศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กรมการศึกษานอก*

โรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ที่ได้รับรางวัลดีเด่นระดับจังหวัด : ศึกษาเฉพาะกรณี

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านหินโคน ตำบลหินโคน อำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา.

วิทยานิพนธ์กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เทคโนโลยีทางการศึกษา,ศูนย์.(2540). *คู่มือการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ครช.).*

กรุงเทพฯ : ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา.

ชูศรี วงศ์รัตน์. (2541). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. กรุงเทพฯ : ศูนย์จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย.

ชาญชัย อาจินสมาจาร. (2525). *การนิเทศการศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จงเจริญ

การพิมพ์.

زاری มณีศรี. (2538). *การนิเทศการศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อมรการพิมพ์.

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2527). “การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท”. ใน *จักรกฤษณ์ นรนิติ*

ผดุงการ (บรรณาธิการ), หน้า 265 – 268. การบริหารงานพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ :

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

นราศรี ไวนิชกุลและชูศักดิ์ อุดมศรี. (2537). *ระเบียบวิธีวิจัยธุรกิจ*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ :

สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527). *กลวิธี แนวทางวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงาน*

พัฒนาชุมชน ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศูนย์การศึกษา

นโยบายสาธารณสุขมหาวิทยาลัยมหิดล

บุญเกื้อ คอรวาเวช. (2530). *นวัตกรรมการศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญวิทยา.

_____. (2542). *นวัตกรรมการศึกษา*. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด

SR Printing.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2535) *การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน*. ฉบับปรับปรุงใหม่ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สามเจริญพานิชย์.

ประพนธ์ ปิยะรัตน์. (2534). *การมีส่วนร่วมของชุมชน*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2534). *การพัฒนาชุมชนจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดบางกอกบลิ๊ก.

ทองศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ. (2534). *การพัฒนาชุมชนเชิงปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ บริษัทพิชการพิมพ์จำกัด.

ทองอยู่ แก้วไทรชะ. (2533). *การจัดการศึกษานอกระบบ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์

ทิพย์วัลย์ มาแสง. (2544). *การพัฒนาศูนย์การเรียนในประเทศ : วิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบกับแนวทางขององค์การสหประชาชาติ*. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2539). *จิตวิทยาการศึกษา : Educational Psychology*.

กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพฯ

ภิญโญ สาร. (2523). *หลักการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชัยศิริการพิมพ์
รองรัตน์

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*.

กรุงเทพฯ : นามีสอสมปณิเคราะห์

วิชัย ตันศิริ. (2542). *คำอธิบายพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ :
วิญญูชน.

ไพรัตน์ เดชะรินทร์. (2527). *นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การ*

พัฒนาปัจจุบัน ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. หน้า 6-20 กรุงเทพฯ :

ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณะสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.

อารี พันธุ์มณี. (2540). *จิตวิทยาการเรียนการสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ดันอ้อแกรมมี
อุดม.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2540). *แนวศึกษาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการ*

บริหารการศึกษา หน่วยที่ 9-15. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

ศิริชัย กาญจนวาสี. (2538). *ทฤษฎีการประเมิน*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาวิจัยการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศรีสง่า โภคสมบัติ. (2549). *การปฏิบัติงานของคณะกรรมการศูนย์การเรียนชุมชนจังหวัด*

สมุทรสงครามและสมุทรสาคร. ปริญญาโท กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่) .

กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

- สมบัติ สุวรรณพิทักษ์.(2541). เทคนิคการสอนแนวใหม่สำหรับการพัฒนาการศึกษา
โรงเรียน. กรุงเทพฯ : กองพัฒนาการศึกษาโรงเรียน กรมการศึกษานอก
โรงเรียน
- สมบูรณ์ จิ่งถิ่น. (2540). คู่มือการนิเทศ หลักการ ทฤษฎี การนิเทศการศึกษา
โรงเรียน. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการศึกษานอกโรงเรียน
- _____. (ม.ป.ป.) รายงานการติดตามและประเมินคู่มือนิเทศกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน
สายสามัญ. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- สุจินต์ กาววิระกุล.(2527). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนา
หมู่บ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านชนะเลิศการประกวดหมู่บ้านดีเด่นระดับจังหวัดของ
จังหวัดนครสวรรค์ ประจำปี พ.ศ.2527. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุเมธ ตันติเวชกุล.(2539). “ทัศนะเกี่ยวกับเรื่องเครือข่ายการศึกษาเพื่อปวงชน”. ที่ระลึกวัน
การศึกษานอกโรงเรียน 8 กันยายน รวมพลังเพื่อปวงชน. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้น
ส่วนจำกัด นํ้ากิจการพิมพ์
- สัจด์ อุทรานันท์. (2530). การนิเทศการศึกษา : หลักการ ทฤษฎี และปฏิบัติ . กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์มิตรภาพ
- สนอง โลหิตวิเศษ. (2540?). หมวดที่ 2 วิชาการศึกษานอกโรงเรียน หน่วยที่ 3 เรื่อง
แนวคิดการศึกษาดลอดชีวิตและปรัชญาการศึกษานอกโรงเรียน. กรุงเทพฯ :
กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- สาโรช บัวศรี. (2504). แนวคิดในการบริหารการศึกษา. พระนคร : โรงพิมพ์มณฑลการพิมพ์.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์.(2537). หน่วยที่ 7 ปัญหาและแนวโน้มเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการบริหารการศึกษา ในประมวลสาระชุดวิชาสัมมนาปัญหาและแนวโน้ม
ทางการบริหารการศึกษา. นนทบุรี : สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย สุโขทัย
ธรรมาธิราช.
- อุทัย ดุลยเกษม. (2528). หลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- อภิศักดิ์ ไฟหาค่า. (2539). หลักการพัฒนาชุมชน. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- อุ้นตา นพคุณ. (2533). *การศึกษานอกระบบโรงเรียน*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์และการทำปก
เจริญผล
- อำภรณ์ ช่างเกวียน.(2540) *ปัจจัยที่สัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนใน
การพัฒนาป่าชายเลนชุมชน ตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี*.
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษา
ต่อเนื่อง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Alastair, T.W. (1982). *Why community participation a discussion of the agreement*. :
United nations Children's Fund.
- Bias, M.J. (1994.). *"The impact of superintendent behavior on school climate In two
school districts Experiencing a transition In leadership"*, Abstract from :
Pro Quest File : *dissertation Abstract* Item AAC 9506246.
- Cohen, J.M. and Uphoff, N.T. (1980.). *"Participation' Place in Rural Development
Seeking Clarity Through Specificity"*, *World Development*. Vol.8 No.3 p.223
- Ebel, Robert L. and Frisbie, David A.(1986). *Essentials of Education Measurement*.
New Jersey : Prentice-Hall Inc.
- Foster, S.E. (1993.). *"Type of Parent Involvement : Effects on parent rating of school"*,
Abstract from : Pro Quest File: *Dissertation Abstract* Item : MM91110.
- Gronlund, Norman E. (1976). *Measurement and Evaluation in Teaching*. New York :
Macillian Publishing Co. Inc.
- Kaufman, Harold F. (1949). *"Participation in Organization Activities in Selected
Kentucky Localities."* Agricultural Experimentation Bulletin ,
- Toy,Steven Leonard. (1983, July). *The Development of school District*.
Dissertation Adstract International. 15 (7): 1951-A.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
หนังสือขอความอนุเคราะห์
และรายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระ สุภากิจ อดีต อาจารย์ภาควิชาบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. นางสาวสำเนียง เพชรจอม ศึกษาพิเศษ คศ.4
สำนักบริหารงานการศึกษาภายนอกโรงเรียน
3. นางอัญชลี จันทรมณี ผู้อำนวยการสถานศึกษา คศ.3
ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ
บางคนที
4. นายสุพัฒน์ ระบับพิษ ครู คศ.3
ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด
สมุทรสงคราม
5. นางฐิติมา แดงสกุล ครู คศ.3
ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด
สมุทรสงคราม

ภาคผนวก ข
แบบสอบถาม

**แบบสอบถามการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม**

แบบสอบถามฉบับนี้ ใช้สำหรับสอบถามคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน) เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ให้ดียิ่งขึ้น กรุณาตอบแบบสอบถามทุกข้อ ตามความเป็นจริงและตรงกับความคิดเห็นของท่าน

แบบสอบถามชุดนี้มี 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด จนถึงการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

ผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณทุกท่าน ที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ร่วมมือกับผู้วิจัย เป็นอย่างสูง มา ณ. โอกาสนี้ด้วย

นายสุจินต์ กลัดประสิทธิ์

นิสิตปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ตามความเป็นจริง

1. เพศ

☐ ชาย
 ☐ หญิง
2. ระดับการศึกษา

☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี
 ☐ ปริญญาตรี

☐ สูงกว่าปริญญาตรี
 ☐
3. ตำแหน่งหน้าที่ปฏิบัติงาน

☐ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล
 ☐ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล

☐ สมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบล ประจำหมู่บ้าน
 ☐ กำนันตำบล

☐ ผู้ใหญ่บ้าน
 ☐ ผู้ทรงคุณวุฒิประจำหมู่บ้าน

☐ ผู้อำนวยการศูนย์บริการ
 ☐ ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
4. ประสบการณ์การทำงาน

☐ น้อยกว่า 10 ปี
 ☐ ตั้งแต่ 10 – 20 ปี

☐ มากกว่า 20 ปี
 ☐

(เศษของปีที่เท่ากับ 6 เดือน หรือมากกว่าโปรดนับเป็น 1 ปี)

ส่วนที่ 2 : การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ของคณะกรรมการ
ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

คำชี้แจง โปรดพิจารณาว่าท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
ดังต่อไปนี้แต่ละข้อมากน้อยเพียงใด แล้วกรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับการมี
ส่วนร่วมหลังข้อความ

การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. การมีส่วนร่วมในการวางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน					
1.การกำหนดวิสัยทัศน์ของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....					
2. การกำหนดเป้าหมายนโยบายและการกิจด้านการจัดการใน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....					
3. การกำหนดสิ่งคาดหวังที่สอดคล้องกับสภาพของชุมชน.....					
4. การแสดงความคิดเห็นเพื่อการวางแผนการดำเนินงาน..					
5. การกำหนดวัตถุประสงค์การดำเนินงาน.....					
6. การจัดทำแผนการจัดกิจกรรมใน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.ให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน.....					
7. การจัดทำโครงการของงบประมาณจาก องค์การบริหารส่วนตำบล					
8. การเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนมาวางแผนจัดการศึกษา.....					
2. การมีส่วนร่วมในการจัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน					
1. การเสนอให้มีข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นของชุมชน ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน..					
2.การเลือกเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆของชุมชนอย่างถูกต้องและเป็นปัจจุบัน.....					
3. การวิเคราะห์จัดหมวดหมู่แยกประเภทของข้อมูล.....					
4. การเวทีชาวบ้านเพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน.....					

การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
5. การจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นการกำหนดอนาคตหรือความมุ่งหวังของชุมชนว่าอยากให้ชุมชนเป็นอย่างไร.....					
6. การนำข้อมูลชุมชนมาประกอบการพิจารณาในการจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....					
7. การสำรวจข้อมูลชุมชนให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ.....					
8. การสำรวจข้อมูลศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น.....					
3. การมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา					
1. การวิเคราะห์สภาพและสถานการณ์ทรัพยากรในอดีต-ปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน....					
2. การสำรวจความต้องการการจัดกิจกรรมเพื่อจัดลำดับการบริการ.....					
3. การจัดลำดับความสำคัญโดยเน้นที่ความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น.....					
4. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับหลักการของการจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่งในการดำเนินตามแผนงานของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....					

การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
5. การจัดลำดับความสำคัญตามลำดับก่อนหลังของกิจกรรมที่ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน. ดำเนินงานโดยการมีส่วนร่วมหลายฝ่าย.....					
6. การจัดลำดับความสำคัญของแผนงาน/โครงการที่จะประเมินผลลัพธ์หรือความคุ้มค่า.....					
7. การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและแนวทางแก้ไข ปัญหาทั้งในระยะสั้นและระยะยาวของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....					
8. การจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมด้วยทรัพยากร ที่ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน. มีอยู่ ให้สามารถสนองความต้องการทางการศึกษา.....					
4. การมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดกิจกรรม					
1.การกำหนดสาระการเรียนรู้และหลักสูตรของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน. ที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับ สภาพปัญหาความต้องการของบุคคลและชุมชน.....					
2.การกำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษา นอกโรงเรียนที่เป็นประโยชน์กับผู้เรียน.....					
3.การกำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตเนื่องในโอกาสพิเศษ ตามความต้องการของชุมชน และสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล.....					
4.การจัดกิจกรรมของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน. ซึ่งเป็น การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต และเพื่อการพัฒนาอาชีพ					
5.การจัดอบรมประชาชน (หลักสูตรระยะสั้น).....					
6.การจัดการศึกษาเทียบเท่าการศึกษาระดับพื้นฐาน (ประถม, ม.ต้น, ม.ปลาย,ปวช.).....					
7.การจัดเตรียมสถานที่ วัสดุครุภัณฑ์ สำหรับการ ดำเนินงานการจัดกิจกรรมของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....					
8.การพิจารณาจัดสรรงบประมาณดำเนินการตามแผนงาน/					

การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
โครงการ.....					
5. การมีส่วนร่วมในการจัดหาและสนับสนุนทรัพยากร					
1.การพิจารณาจัดตั้งงบประมาณของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....					
2.การประสานงานขอรับการสนับสนุน งบประมาณ เพื่อพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....					
3. การประสานงานจัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์มาสนับสนุน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....					
4.การสนับสนุน/สรรหา สื่อ สิ่งพิมพ์ วีดีโอ โทรทัศน์ ฯลฯ เพื่อให้บริการแก่ผู้เรียน.....					
5.การซ่อมแซม บำรุงรักษา วัสดุครุภัณฑ์ ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้อยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งาน.....					
6.การใช้ทรัพยากรทางการศึกษา ทั้งอาคาร สถานที่ อุปกรณ์ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด.....					
7.การแสวงหาความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่อยู่ภายในชุมชนให้มีบทบาททางการศึกษาร่วมกัน.....					
8.การแสวงหาความร่วมมือกับหน่วยพัฒนาอื่นๆ ภายนอกชุมชน ซึ่งมีศักยภาพที่จะให้บริการตามความต้องการของชุมชน.....					
6. การมีส่วนร่วมในการกำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน					
1. การกำกับดูแลการดำเนินงานอย่างเข้มงวดและต่อเนื่อง					
2.การนิเทศ ติดตามผลการปฏิบัติงาน.....					
3.การควบคุม ดูแล และให้คำปรึกษาแก่ผู้ปฏิบัติงาน.....					
4.การพิจารณาปัญหาป้อนกลับเพื่อการแก้ไขโดยการปฏิบัติที่ถูกต้องรูปแบบและเครื่องมือที่ใช้.....					
5.การฝึกอบรมหรือแนะนำการใช้เครื่องมือสำหรับการกำกับดูแล ติดตามการดำเนินงาน.....					

การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
6.การควบคุมดูแลการใช้วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ใน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน. ให้เกิดประโยชน์การเสนอแนวทางการปรับปรุง แก้ไขปัญหาการดำเนินงานของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....					
7.การวิเคราะห์ข้อมูลผลการดำเนินงาน เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....					
8.การจัดทำรายงานผลการดำเนินงานให้กับหน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง.....					
7. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน					
1.การกำหนดแนวทาง ขั้นตอนการประเมินผลการดำเนินงานของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....					
2.เป็นกรรมการประเมินผลการดำเนินงานของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....					
3.การกำหนดเกณฑ์การประเมินการดำเนินงานของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....					
4.การสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลการดำเนินงาน.....					
5.การให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องในการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง.....					
6. การนำปัญหาการดำเนินงานเสนอที่ประชุมเพื่อหาแนวทางแก้ไข.....					
7.การเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาการดำเนินงาน.....					
8. การตรวจสอบการปฏิบัติงานของครู ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน. และส่งเสริมให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิผล.....					
8. การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน					
1. ร่วมชี้แจง เกี่ยวกับการจัดการศึกษาออกโรงเรียนต่อผู้นำชุมชน, กลุ่มบุคคลและองค์กรต่างๆ.....					
2. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น จัดนิทรรศการ,					

การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
การสาธิตการ,การฝึกอบรมและให้บริการสื่อการศึกษา.....					
3.การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ กระดานข่าว ป้ายนิเทศ เพื่อเผยแพร่กิจกรรมของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....					
4.การเลือกใช้สื่อประชาสัมพันธ์ ในการแจ้งข้อมูลข่าวสาร ความเคลื่อนไหว ของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน. แก่ชุมชน อย่างเหมาะสม ตามสภาพแวดล้อม ศักยภาพ จุดประสงค์ ของการเผยแพร่ และตามกลุ่มเป้าหมาย					
5.การประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมการศึกษาพื้นฐาน/ การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพทุกครั้งที่เปิดการเรียนการสอน					
6.การชักชวนให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....					
7.การจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ เพื่อการประชาสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมของ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....					
8.การจัดตั้งคณะกรรมการประชาสัมพันธ์ การประชุม วางแผน และการประเมินผลงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน					

ภาคผนวก ค

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม

ตาราง 19 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างเนื้อหา กับแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม	ข้อที่	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ผลรวม	IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
การมีส่วนร่วมในการวางแผนและเสนอแนวทางการดำเนินงาน	1	1	1	1	1	1	5	1
	2	1	1	1	1	1	5	1
	3	1	1	1	1	1	5	1
	4	1	1	1	1	1	5	1
	5	1	1	1	1	1	5	1
	6	1	1	1	1	1	5	1
	7	1	1	1	1	1	5	1
	8	1	1	1	1	1	5	1
การมีส่วนร่วมในการจัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชน	1	1	1	1	1	1	5	1
	2	1	1	1	1	1	5	1
	3	1	1	1	1	1	5	1
	4	1	1	1	1	1	5	1
	5	1	1	1	1	1	5	1
	6	1	1	1	1	1	5	1
	7	1	1	1	1	1	5	1
	8	1	1	1	1	1	5	1
การมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการทางการศึกษา	1	1	1	1	1	1	5	1
	2	1	1	1	1	1	5	1
	3	1	1	1	1	1	5	1
	4	1	1	1	1	1	5	1
	5	1	1	1	1	1	5	1
	6	1	1	1	1	1	5	1
	7	1	1	1	1	1	5	1
	8	1	1	1	1	1	5	1

ตาราง 19 (ต่อ)

แบบสอบถาม	ข้อที่	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ผลรวม	IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
การมีส่วนร่วมในการ บริหารและจัดกิจกรรม	1	1	1	1	0	1	4	0.80
	2	1	1	1	1	1	5	1
	3	1	1	1	1	1	5	1
	4	1	1	1	1	1	5	1
	5	1	1	1	1	1	5	1
	6	1	1	1	1	1	5	1
	7	1	1	1	1	1	5	1
	8	1	1	1	1	1	5	1
การมีส่วนร่วมในการ จัดหาและสนับสนุน ทรัพยากร	1	1	1	1	1	1	5	1
	2	1	1	1	1	1	5	1
	3	1	1	1	1	0	4	0.80
	4	0	1	1	1	1	4	0.80
	5	1	1	1	1	1	5	1
	6	1	1	1	1	1	5	1
	7	1	0	1	1	1	4	0.80
	8	1	1	1	1	1	5	1
การมีส่วนร่วมในการ กำกับดูแล ติดตามการ ดำเนินงาน	1	1	1	1	1	1	5	1
	2	1	1	0	1	1	4	0.80
	3	0	1	1	1	1	4	0.80
	4	1	1	1	1	1	5	1
	5	1	1	1	1	1	5	1
	6	1	1	1	1	1	5	1
	7	1	1	1	1	1	5	1
	8	1	1	1	1	1	5	1

ตาราง 19 (ต่อ)

แบบสอบถาม	ข้อที่	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ผลรวม	IOC
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
การมีส่วนร่วมในการ ประเมินผลการ ดำเนินงาน	1	1	1	0	1	1	4	0.80
	2	1	1	1	0	1	4	0.80
	3	1	1	1	1	1	5	1
	4	1	1	1	1	1	5	1
	5	1	1	1	1	1	5	1
	6	1	1	1	1	1	5	1
	7	1	1	1	1	1	5	1
	8	1	1	1	1	1	5	1
การมีส่วนร่วมในการ ประชาสัมพันธ์และ เผยแพร่ผลการ ดำเนินงาน	1	1	1	1	1	1	5	1
	2	1	1	1	1	1	5	1
	3	1	1	1	1	1	5	1
	4	1	1	1	1	1	5	1
	5	1	1	1	1	0	4	0.80
	6	1	1	1	1	1	5	1
	7	1	1	1	1	1	5	1
	8	1	1	1	1	1	5	1

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ ชื่อสกุล	นายสุจินต์ กัดประสิทธิ์
วันเดือนปีเกิด	2 กรกฎาคม 2498
สถานที่เกิด	ตำบลกระดังงา อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม
ตำแหน่งหน้าที่การทำงาน	ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอมัว อำเภอมัว จังหวัดสมุทรสงคราม

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2511	ชั้นประถมปีที่ 7 จากโรงเรียนวัดไทร ตำบลกระดังงา อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม
พ.ศ. 2515	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนสกลวิสุทธิ ตำบลกระดังงา อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม
พ.ศ. 2521	ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง (ป.กศ.สูง) จากวิทยาลัยครูพระนคร
พ.ศ. 2526	ครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) วิชาเอก เกษตรศาสตร์ จากวิทยาลัยครูหมู่บ้านจอมบึง
พ.ศ. 2550	การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ